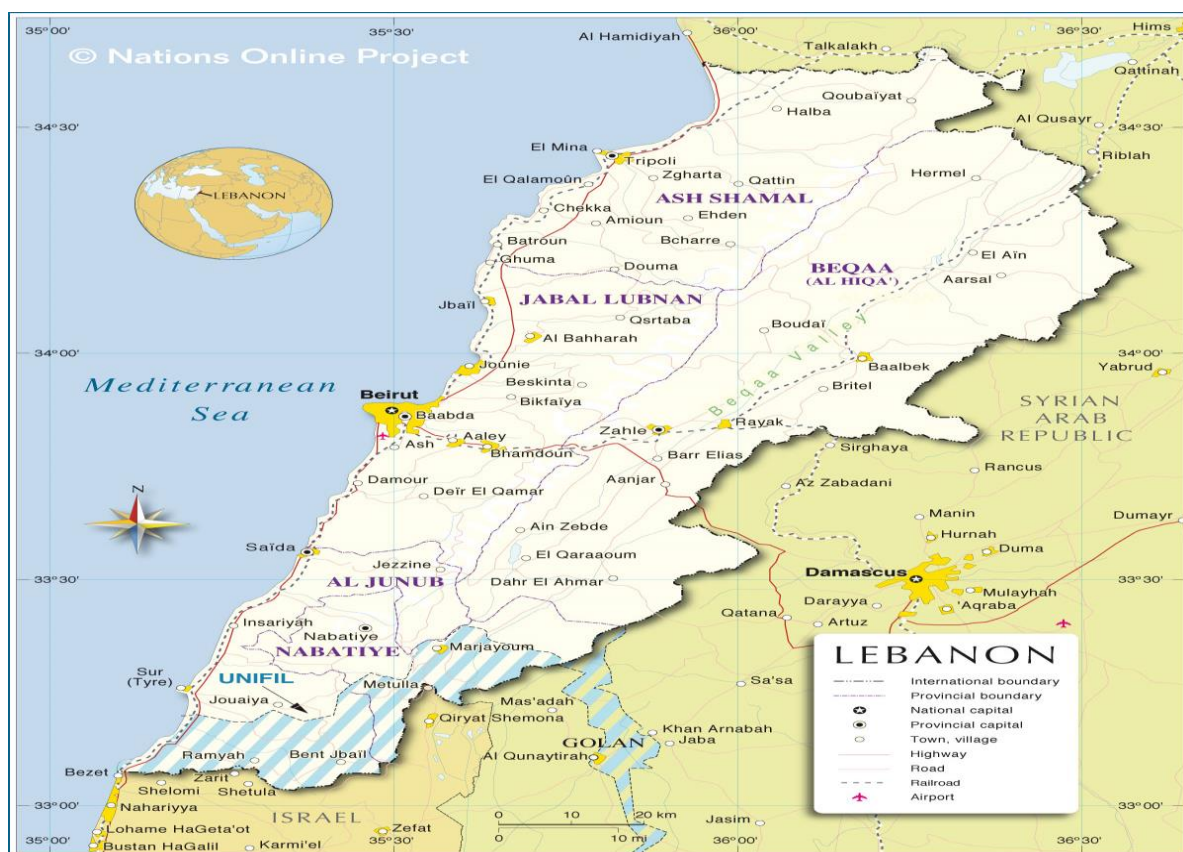

ΠΡΕΣΒΕΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΣΤΟΝ ΛΙΒΑΝΟ
ΓΡΑΦΕΙΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ & ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ ΒΗΡΥΤΟΥ

ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΘΕΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΟΥ ΛΙΒΑΝΟΥ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ
ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ & ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ ΕΛΛΑΔΑΣ - ΛΙΒΑΝΟΥ

Άλια Ν. Παπαναστασίου
Σύμβουλος ΟΕΥ Α', Επικεφαλής Γραφείου ΟΕΥ Βηρυτού

Βηρυτός, Απρίλιος 2025

New Naccache, Rue 64,
Imm. Ant. Boukather, No 85
B.P. 309, Beirut - LEBANON
Tel: (+961) 4-521700-1

E-Mail: ecocom-beirut@mfa.gr

Web: <http://www.agora.mfa.gr/ta-grafeia-oikonomikon-emporikon-upotheseon/grafeia-ana-xora/office/851>,
www.mfa.gr/dimereis-sheseis-tis-ellados/lebanon/stoixeiax.html

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ		
		Σελίδα
I.	Γενικά Χαρακτηριστικά	
1.	Γεωγραφία	4
2.	Πληθυσμός – Επίπεδο Διαβίωσης	4
3.	Επισιτιστική Ασφάλεια	5
4.	Θρησκεία-Πολιτικό Σύστημα-Πολίτευμα	5
4.1	Τρέχουσα πολιτική κατάσταση και συνέπειες στο τραπεζικό σύστημα	6
5.	Νόμισμα	8
6.	Διεθνείς Οικονομικές Σχέσεις	9
6.1	Σχέσεις με Ευρωπαϊκή Ένωση	10
6.2	Σχέσεις με Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου	12
6.3	Λοιπές Διεθνείς Συμφωνίες	12
7.	Υποδομές - Μεταφορές	14
7.1	Ενέργεια	14
	Πετρελαϊκός κλάδος - Υδρογονάνθρακες	15
7.2	Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας – Προκλήσεις και Προοπτικές	23
7.3	Ύδατα	27
7.4	Τηλεπικοινωνίες – Τεχνολογίες Πληροφορικής	28
7.5	Μεταφορές	29
7.6	Ελεύθερες Ζώνες	35
II.	Οικονομία Λιβάνου 2024	
1.	Επιτελική Σύνοψη για την λιβανική οικονομία-Αναλυτικότερα - Αιτίες & αποτελέσματα της κρίσης – Προβλέψεις και προοπτικές για το 2025	35
2.	Τομείς της Οικονομίας	50
2.1	Αγροτική Οικονομία	50
2.2	Βιομηχανία	51
2.3	Υπηρεσίες	52
2.3.1	Τραπεζικός Κλάδος	52
2.3.2	Τουρισμός	54
2.3.3	Κατασκευές – Ανάπτυξη Ακινήτων	54
3.	Επενδύσεις	55

4.	Δημόσιες Συμβάσεις / Διαγωνισμοί	57
5.	Καθεστώς επίλυσης εμπορικών διαφορών	57
6.	Εκθέσεις	58
7.	Εμπορικό Καθεστώς	58
8.	Εξωτερικό Εμπόριο Λιβάνου	59
III.	Οικονομικές & Εμπορικές Σχέσεις Ελλάδας – Λιβάνου 2024	
1.	Διμερείς εμπορικές συναλλαγές 2024	59
2.	Τουριστικές ροές και διμερείς σχέσεις στον τομέα του τουρισμού	62
3.	Δράσεις προώθησης ελληνικών προϊόντων & υπηρεσιών	65
4.	Συμπεράσματα-Προτάσεις	65
	ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	68

Σημειώνεται ότι το παρόν κείμενο βασίστηκε σε όσα στοιχεία στάθηκε εφικτό να συγκεντρώσει το Γραφείο ΟΕΥ Βηρυτού, καθώς, δεδομένης της συστημικής κρίσης που μαστίζει τη χώρα και λόγω του πολέμου Χεζμπολλά- Ισραήλ που έπληξε τον Λίβανο το διαρρέυσαν έτος, δεν δημοσιεύονται συχνά συνολικά επικαιροποιημένα στοιχεία για τους τομείς της οικονομίας από εδώ κρατικούς και ιδιωτικούς φορείς, ακόμη και από πλευράς διεθνών οργανισμών (ΔΝΤ, Π.Τ.), τα οποία συχνά παρουσιάζουν και μεγάλες αποκλίσεις.

I. ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

1. Γεωγραφία

Ο Λίβανος ευρίσκεται στην ανατολική πλευρά της Μεσογείου. Έχει έκταση 10.452 τετρ. χιλ. (ένα δέκατο περίπου εκείνης της Ελλάδος). Συνορεύει βορείως και ανατολικά με την Συρία και νοτίως με το Ισραήλ. Η διαμόρφωση του εδάφους είναι έντονα ορεινή (πλέον του ημίσεος της εκτάσεως βρίσκεται σε υψόμετρο άνω των 1.000 μέτρων). Αποτελείται από μια στενή παράκτια ζώνη μήκους άνω των 200 χιλ. και πλάτους που κυμαίνεται από 40 έως 70 χιλιόμετρα, η οποία διατρέχεται παράλληλα σε όλο το μήκος της από δύο μεγάλους ορεινούς όγκους, τις οροσειρές του όρους Λίβανος, το οποίο εκτείνεται κατά μήκος των δυτικών ακτών και του όρους Αντιλίβανος, το οποίο περιβάλλει τα ανατολικά σύνορα με τη Συρία. Μεταξύ των οροσειρών βρίσκεται η εξαιρετικά εύφορη κοιλάδα Μπεκάα, όπου συγκεντρώνονται κατά κύριο λόγο οι αγροτικές δραστηριότητες. Επίσημη γλώσσα είναι η Αραβική και ομιλούνται ευρέως η αγγλική και η γαλλική.

2. Πληθυσμός – Επίπεδο διαβίωσης

Δεν υφίστανται ακριβή στοιχεία για τον πληθυσμό του Λιβάνου. Τα επίσημα στατιστικά της κεντρικής στατιστικής υπηρεσίας της χώρας σταματούν το 2019, για το οποίο αναφέρουν πληθυσμό της τάξεως των 4,842,000 κατοίκων. Ακόμη, σύμφωνα με την τελευταία μέση εκτίμηση των Ηνωμένων Εθνών (21.03.2025), ο πληθυσμός εκτιμάται ότι ανέρχεται σε 5,837.160 εκατ. κατοίκους, ή αποτελεί το 0,071% του συνολικού παγκόσμιου πληθυσμού. Ωστόσο, πολλές πηγές φέρνουν τον πληθυσμό της χώρας στα επίπεδα των 5,49 εκατ. (Παγκόσμια Τράπεζα), δεδομένου ότι υπολογίζουν ότι τουλάχιστον ενάμισι εκατομμύριο άνθρωποι άφησαν την πατρίδα τους κατά την τελευταία τετραετία, λόγω της κρίσης, που μαστίζει τη χώρα από το 2019. Το 30% περίπου του πληθυσμού είναι ηλικίας κάτω των 15 ετών και η μέση ηλικία ανέρχεται στα 29,6 έτη. Η πληθυσμιακή πυκνότητα - από τις υψηλότερες διεθνώς- ανέρχεται σε 669 κατοίκους ανά τετρ. χιλ. περίπου. Το ποσοστό αναλφαβητισμού ανέρχεται σε 11,5%. Επίσημη απογραφή έχει πραγματοποιηθεί μόνο δύο φορές, το 1932 κατά την διάρκεια της γαλλικής εντολής και το 1996. Τα αποτελέσματα και των δύο απογραφών αμφισβητήθηκαν έντονα, λόγω των πολιτικών εντάσεων που υφέρπουν στη χώρα και εδράζονται στις εξαιρετικά εύθραυστες ισορροπίες μεταξύ των πολυάριθμων θρησκευτικών δογμάτων. Η Βηρυτός, πρωτεύουσα, είναι η μεγαλύτερη πόλη με 2,3 εκατ. κατοίκους (στοιχεία 2023), η οποία ως προς την ποιότητα ζωής -κατά τον κατάλογο Mercer 2024 Quality of Living Rankings- κατετάγη 211η σε 241 χώρες. Άλλες σημαντικές πόλεις στις παράκτιες περιοχές είναι η Τρίπολη, η Σιδώνα, η Τύρος και στην ενδοχώρα η Ναμπατίγιε (Nabatieh) και η Ζάχλε (Zahle). Το μουσουλμανικό στοιχείο αποτελεί την πλειοψηφία, αντιπροσωπεύοντας το 60% και πλέον του συνολικού πληθυσμού. Την πλειοψηφία του χριστιανικού στοιχείου αποτελούν οι Μαρωνίτες και οι Ελληνορθόδοξοι και του μουσουλμανικού οι σιίτες.

Το εργατικό δυναμικό εκτιμάται κατά προσέγγιση σε 1.859.000 άτομα (τελευταία δημοσιευμένα στοιχεία της Παγκόσμιας Τράπεζας για το 2021). Το ποσοστό της ανεργίας εκτιμάται ότι το 2022 (τα στοιχεία της επίσημης στατιστικής υπηρεσίας σταματούν εκεί) ανήλθε σε 29,6%, η Παγκόσμια Τράπεζα το υπολόγιζε σε 11,7% για το 2023 ενώ η Διεθνής Οργάνωση Εργασίας σε 9,8% για το 2024. Ωστόσο, σημαντικό ποσοστό της απασχόλησης καταγράφεται στην παραοικονομία, η οποία υπολογίζεται ότι υπερβαίνει το 60% του ΑΕΠ (πηγή: Byblos Bank). Η λιβανική διασπορά υπολογίζεται περίπου σε 10 - 12 εκατομμύρια άτομα (ιδίως στη Βραζιλία, στην Αργεντινή και την Παραγουάη). Στον Λίβανο ευρίσκονται, επίσης, και 300.000 έως 600.000 αλλοδαποί εργαζόμενοι από τη Συρία, την Αίγυπτο, την Αιθιοπία, τη Σρι Λάνκα, τις Φιλιππίνες και άλλες χώρες. Το 2020, στη χώρα κατεγράφησαν, επισήμως, τουλάχιστον 1,6 εκατ. Σύριοι πρόσφυγες. Ανεπίσημες εκτιμήσεις

αναφέρουν ότι ανέρχονται σε άνω των 2 εκατ. σήμερα, ωστόσο σημαντικός αριθμός Σύρων αναχώρησε κατά τη διάρκεια του πολέμου το προηγούμενο έτος. Οι οικονομικοί δείκτες δείχνουν ότι η χώρα είναι ανεπτυγμένη σε ορισμένους τομείς, όπως η εκπαίδευση και η υγειονομική περίθαλψη, οι οποίες ευρίσκονται σε σχετικά υψηλό επίπεδο. Ωστόσο, πλέον και ο τομέας της υγείας έχει βρεθεί στο στόχαστρο της οικονομικής κρίσης με ραγδαία υποβάθμιση τα δύο τελευταία έτη. Επίσης, οι αντιθέσεις είναι μεγάλες, με σημαντικές περιφερειακές ανισότητες όσον αφορά την πρόσβαση στις δημόσιες υπηρεσίες, την απασχόληση και τις υποδομές. Τα τελευταία στοιχεία φέρουν τον κατώτατο μηνιαίο μισθό στα επίπεδα των 200 δολ. ΗΠΑ και το κατώτατο ημερομίσθιο σε \$ 8 δολ. ΗΠΑ, και αυτό δεδομένων των αυξήσεων που δόθηκαν το 2024 από τη λιβανική κυβέρνηση συνέπεια των τεράστιων απεργιακών κινητοποιήσεων που έπληξαν νωρίτερα τον δημόσιο τομέα της χώρας καθώς και τομέων του ιδιωτικού (κυρίως τομείς εκπαίδευσης και τηλεπικοινωνιών). Ωστόσο, το κόστος διαβίωσης είναι σε υψηλά επίπεδα. Σύμφωνα με μελέτη της πλατφόρμας numbeo το 2024, η Βηρυτός κατετάγη ως η έκτη πιο ακριβή πόλη μεταξύ των αραβικών χωρών.

3. Επισιτιστική Ασφάλεια

- **Εισαγωγή τροφίμων:** Ο Λίβανος εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τις εισαγωγές τροφίμων. Η εγχώρια παραγωγή σιτηρών καλύπτει κατά μέσο όρο 17% περίπου τις ανάγκες κατανάλωσης. Η περιοχή της Μαύρης Θάλασσας, συμπεριλαμβανομένων της Ουκρανίας και της Ρωσίας, είναι η κύρια πηγή των εισαγόμενων στον λιμένα Βηρυτού σιτηρών. Οι κάτοικοι των πόλεων στις παραμεθόριες περιοχές της χώρας εξαρτώνται από τα εισαγόμενα τρόφιμα προέλευσης Συρίας. Σε εθνικό επίπεδο, τα δημόσια σιλό έχουν αποθηκευτικό δυναμικό κάλυψης κατά μέσο όρο 2,5 μηνών της συνολικής κατανάλωσης (UNDP).
- **Παραγωγή τροφίμων:** Η γεωργική παραγωγή είναι συγκεντρωμένη στην κοιλάδα Μπεκάα, η οποία αντιπροσωπεύει 59% της συνολικής έκτασης, που χρησιμοποιείται για την παραγωγή δημητριακών. Επίσης, 40% των εκτάσεων, που χρησιμοποιούνται για την παραγωγή ελαιόλαδου στη χώρα, ευρίσκονται στο Βορρά.
- **Πρόσβαση Τροφίμων:** Ενδεικτικά, αναφέρεται ότι η λιβανική πίτα των 800 γραμμαρίων σήμερα πωλείται 79.381 λ.λ. περίπου ένα δολάριο (από 53.000 λ.λ. το 2023 από 35.000 το 2022 και 8.000 λ.λ. το αντίστοιχο διάστημα του 2021). Τα τρόφιμα πλέον δεν επιδοτούνται (όπως συνέβαινε παλαιότερα) και οι τιμές τους έχουν αυξηθεί σημαντικά τα τελευταία χρόνια. Το μέσο νοικοκυριό δαπανά τουλάχιστον το 30% των αποδοχών του σε τρόφιμα. Βάσει του σχετικού Δείκτη (Food Sustainability Index) της βάσης δεδομένων του Economist Intelligence Unit ο Λίβανος κατατάσσεται 31ος διεθνώς μεταξύ 34 χωρών και προτελευταίος μεταξύ 7 αραβικών χωρών.
- **Αναφορικά με το Γενικό Δείκτη Βιώσιμης Ανάπτυξης των Η.Ε.,** για το 2024 ο Λίβανος κατετάγη 110^{ος} μεταξύ 166 χωρών.

4. Θρησκεία – Πολιτικό Σύστημα - Πολίτευμα

Ο Λίβανος είναι πολυθρησκευτική χώρα. Υπάρχουν 18 αναγνωρισμένες επίσημα θρησκευτικές κοινότητες, που διατηρούν πρωταγωνιστικό ρόλο στην πολιτική, στις δημόσιες λειτουργίες και τις κοινωνικές δραστηριότητες. Ο κοινωνικός ιστός του Λιβάνου λειτουργεί στη βάση λεπτών ισορροπιών, δεδομένου ότι υπέρπουσες εντάσεις μεταξύ των κοινοτήτων των διαφορετικών θρησκευτικών και πολιτικών ομάδων δύνανται να οδηγήσουν σε εκρήξεις κυριολεκτικά και μεταφορικά με την ελάχιστη πρόκληση. Η εκάστοτε Κυβέρνηση της χώρας προκύπτει από επισφαλείς συμμαχίες πολιτικών διαιρεμένων στη βάση θρησκευτικών δογμάτων, όπου κάθε ομάδα προσπαθεί να υπερασπιστεί τα συμφέροντά της, με αποτέλεσμα να βρίσκονται συχνά προ αδιεξόδου. Διοικητικά

διαίρεται σε 8 επαρχίες Μπεκάα, Βηρυτός, Β. Λίβανος, Ν. Λίβανος, Όρος Λίβανος, Ναμπατίγιε, Ακκάρ και Μπααλμπέκ-Χερμέλ.

Το πολίτευμα του Λιβάνου είναι δημοκρατία, με ιδιάζον κοινοβουλευτικό σύστημα διακυβέρνησης, το οποίο θεσμοθετήθηκε από την εποχή της ανακήρυξης της ανεξαρτησίας από τη Γαλλία (1943). Στηρίζεται στην κατανομή των εξουσιών και των δημοσίων αξιωμάτων, κατά τρόπο ώστε να τηρούνται οι λεπτές θρησκευτικές, κοινωνικές και πολιτικές ισορροπίες. Στο πλαίσιο αυτό, ο καταστατικός χάρτης της χώρας ορίζει την κατανομή μεταξύ των τριών σημαντικότερων πολιτειακών θεσμών: ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας είναι χριστιανός μαρωνίτης (το ύπατο αξίωμα της χώρας εκλέγεται από το Κοινοβούλιο κάθε 6 χρόνια), ο Πρωθυπουργός μουσουλμάνος σουνίτης και ο Πρόεδρος του Κοινοβουλίου μουσουλμάνος σίιτης. Η κατανομή των ρόλων και των αξιωμάτων διατρέχει όλο τον ιστό και τους θεσμούς διακυβέρνησης της χώρας, από την κατανομή των εδρών στο κοινοβούλιο (128 έδρες που επιμερίζονται ισομερώς μεταξύ χριστιανών και μουσουλμάνων), μέχρι τη στελέχωση υψηλόβαθμων θέσεων στις Ένοπλες Δυνάμεις (ο αρχηγός του Γενικού Επιτελείου πρέπει να είναι Δρούζος μουσουλμάνος) και από τις διευθυντικές θέσεις σε δημόσιες υπηρεσίες και οργανισμούς, μέχρι τον ορισμό δημάρχων στις περιφέρειες της χώρας. Σημειώνεται ότι οσάκις η διακυβέρνηση της χώρας ευρίσκεται σε πολιτικό αδιέξοδο, η νομοθετική εξουσία κατ' ουσία αναστέλλεται, εφόσον τα δύο ανώτατα θεσμικά συλλογικά όργανα Υπουργικό Συμβούλιο / Κοινοβούλιο συνέρχονται σπάνια και, κατά κανόνα, χωρίς αποτέλεσμα (τα νομοθετήματα αφού λάβουν την έγκριση του Υπουργικού Συμβουλίου υποβάλλονται στο Κοινοβούλιο προς επικύρωση). Κοινοβουλευτικές εκλογές γίνονται κάθε 4 χρόνια. Πάντως, σημειώνεται το κενό που υφίστατο στη θέση του Προέδρου Δημοκρατίας της χώρας από τα τέλη Οκτώβρη 2022, οπότε έληξε η εξαετής θητεία του απερχόμενου προέδρου του Λιβάνου Μισέλ Αούν, αφήνοντας τη χώρα σε μια πρωτοφανή κατάσταση για 26 μήνες, με κενό τον προεδρικό θώκο για, ενώ και η λιβανική κυβέρνηση λειτουργούσε επίσης έως τις αρχές του 2025 ως υπηρεσιακή, με υπηρεσιακό Π/Θ τον Ναχίμπ Μικάτι.

4.1 Επικρατούσα πολιτική, οικονομική και ανθρωπιστική κατάσταση

Η χώρα παρέμεινε βυθισμένη σε συστημική κρίση (θεσμική, πολιτικοοικονομική, χρηματοπιστωτική, τραπεζική, νομισματική, κοινωνική), η οποία επιδεινώθηκε εξαιτίας της κλιμάκωσης στο πολεμικό μέτωπο με το Ισραήλ. Τα πολιτικά κόμματα δεν κατόρθωσαν να φθάσουν σε συμφωνία για κοινά αποδεκτό Πρόεδρο, με αποτέλεσμα, και το 2024, ο Λίβανος να παραμείνει άνευ Προέδρου και με υπηρεσιακή κυβέρνηση παρά τις πιέσεις που άσκησε η διεθνής κοινότητα. Το ζήτημα της εκλογής Προέδρου στο Λίβανο επανήλθε ως κατεπείγουσα προτεραιότητα την επομένη της θέσεως σε ισχύ της εκχειρίας της 27^{ης} Νοεμβρίου και ο Πρόεδρος της Βουλής Berry όρισε ημερομηνία συνεδρίασης (09.01.2025) με προοπτική εκλογής «συναινετικού» Προέδρου της Δημοκρατίας για τις αρχές του έτους 2025 (όπως και επετεύχθη με νέο Πρόεδρο τον τέως Αρχηγό των Λιβανικών Ενόπλων Δυνάμεων, Joseph Aoun).

Το 2024, ο Λίβανος βρέθηκε αντιμέτωπος με τον πόλεμο Χεζμπολλά – Ισραήλ, ανατρέποντας δεδομένα πολλών ετών, καθώς αφάνισε την ηγεσία και, σε μεγάλο βαθμό, το οπλοστάσιο της σιιτικής Οργάνωσης (εκκινώντας από την κυβερνοεπίθεση της 17^{ης} Σεπτεμβρίου και την εξουδετέρωση του επί 32 έτη ηγέτη και Γεν. Γραμματέα της Hezbollah Hassan Nasrallah) ενώ αποδυνάμωσε την επιρροή του Ιράν επί Λιβάνου. Πρόκειται για τον πλέον πολύνεκρο και καταστροφικό για τη χώρα πόλεμο, ακόμη και σε σύγκριση με εκείνον του 2006. Η Χεζμπολλά ξεκίνησε εχθροπραξίες κατά του Ισραήλ την επομένη της 7^{ης} Οκτωβρίου 2023 ως υποστηρικτικό μέτωπο στον αγώνα των Παλαιστινίων και προσπάθησε να συγκρατήσει τη σύγκρουση, η οποία τελικά όμως επήλθε. Ο πόλεμος ανέτρεψε σχεδόν τα πάντα στον Λίβανο περιλαμβανόμενης της πρότερης ισχύος της Χεζμπολλά (σε νότιο Λίβανο, τμήματα βορρά, κοιλάδα Βεκαα και νότιες συνοικίες Βηρυτός), του Ιράν και των σιιτών. Υπό την πίεση της διεθνούς κοινότητας και ιδίως των

ΗΠΑ, Σαουδικής Αραβίας, Γαλλίας, Κατάρ και Αιγύπτου, επετεύχθη εύθραυστη εκεχειρία στις 27.11.2024), η οποία, παρά τις παραβιάσεις εκατέρωθεν, τηρήθηκε σε γενικές γραμμές και επέτρεψε τη δρομολόγηση στα τέλη του 2024, της εκλογής Προέδρου (η οποία έλαβε χώρα στις 8.01.2025) και μετέπειτα σχηματισμό κυβέρνησης.

Λόγω του πολέμου, το νότιο τμήμα του Λιβάνου έχει ισοπεδωθεί, με σχεδόν ολοκληρωτική καταστροφή υποδομών, κατοικιών και καλλιεργήσιμης γης, ενώ εκτιμάται ότι πάνω από 1 εκατομμύριο άνθρωποι εκτοπίστηκαν εσωτερικά. Οι ανάγκες της χώρας για ανοικοδόμηση και στήριξη των κρατικών θεσμών είναι τεράστιες, με το βλέμμα πάντα στραμμένο στη διεθνή κοινότητα για παντός είδους βοήθεια (θεσμική, οικονομική, ανθρωπιστική κοκ). Λίβανος εξάλλου κινείται και επιβιώνει σε μόνιμη βάση βασιζόμενος στον μοντέλο «ευεργέτη» και «ευεργετούμενου» με τη διεθνή κοινότητα. Τέλος σημαντική είναι η υλοποίηση της Απόφασης 1701(2006) του ΣΑΗΕ, ως προς την επίτευξη συμφωνίας με Ισραήλ για τα χερσαία σύνορα και τη δημιουργία διαρκούς ειρήνης.

Κατά τα λοιπά, καθ ' όλη τη διάρκεια του έτους, συνεχίστηκε η καθίζηση του πολιτικοοικονομικού συστήματος, η τελμάτωση των θεσμικών λειτουργιών, η αποσύνθεση των κοινωνικών δομών, του κράτους δικαίου και η επιδείνωση της κατάστασης ασφαλείας. Οι απαιτούμενες μεταρρυθμίσεις δεν προχώρησαν και προκαταρκτικές διευθετήσεις με διεθνή χρηματοπιστωτικά ιδρύματα δεν υλοποιήθηκαν ούτε το 2024. Η εισροή συναλλάγματος των εκπατρισμένων και αποδήμων Λιβανέζων, το λιβανικό επιχειρηματικό δαίμονιο, η προσαρμοστικότητα του ιδιωτικού τομέα και ο πολυσυζητημένος τουρισμός - με μια καλύτερη από το αρχικά αναμενόμενο θερινή τουριστική περίοδο το 2024 πριν από το ξέσπασμα του πολέμου- δεν έσωσαν την κατάσταση, ωστόσο διαφύλαξαν την καθημερινότητα, καθιστώντας την ανεκτή για έναν λαό που φημίζεται για την ανθεκτικότητά του και τη δυνατότητα αντιμετώπισης κρίσεων. Το προσφυγικό ζήτημα συνέχισε να αποτελεί εξαιρετικά κρίσιμο θέμα και ειδικότερα η ανάγκη για επιστροφή των Σύρων στην πατρίδα τους το συντομότερο. Η πτώση καθεστώτος Assad σε Συρία στα τέλη του 2024 άλλαξε τα δεδομένα και ο Λίβανος πιέζει για επιστροφή των Σύρων στη χώρα τους το συντομότερο.

Στις διμερείς μας σχέσεις, ορόσημο αποτέλεσε η επίσκεψη στη Βηρυτό (16.12) του Έλληνα Πρωθυπουργού, κ. Κυριάκου Μητσοτάκη. Ήταν η πρώτη επίσκεψη ξένου ηγέτη μετά την έναρξη εφαρμογής της εκεχειρίας μεταξύ Ισραήλ και Λιβάνου (27.11) και μετά την πτώση του καθεστώτος Assad στη Συρία (08.12), με μηνύματα για ειρήνη και σταθερότητα στην περιοχή, ενώ επιβεβαιώθηκε και η ετοιμότητα της Ελλάδας να στηρίξει τους κρατικούς θεσμούς του Λιβάνου, το πλέγμα των οικονομικών και εμπορικών σχέσεων μεταξύ των δύο χωρών και τις Λιβανικές Ένοπλες Δυνάμεις. Παράλληλα, αναγνωρίστηκε ο ρόλος της UNIFIL στην παροχή ασφάλειας και σταθερότητας και επισημάνθηκε η σταθερή στήριξη της Ελλάδας με ναυτικά μέσα (μία Φρεγάτα). Επισημαίνονται ακόμη οι ισχυροί ιστορικοί δεσμοί, οι παραδοσιακές σχέσεις καλής γειτονίας στην ανατολική Μεσόγειο και η ύπαρξη δραστηρίων κοινοτήτων και στις δύο χώρες. Η Ελλάδα, ως ευρωπαϊός εταίρος, στηρίζει το Λίβανο εντός πλαισίου ΕΕ. Ζωηρό παραμένει πάντα το ενδιαφέρον για περαιτέρω διεύρυνση διμερούς οικονομικής και εμπορικής συνεργασίας (στις 20 πρώτες χώρες εξαγωγών Ελλάδος και 2ος μεγαλύτερος προμηθευτής Λιβάνου για το 2024), τη διατήρηση και συνεχή ενίσχυση των δεσμών των επιχειρηματικών κοινοτήτων των δύο χωρών και τη συμμετοχή της χώρας μας στην ανοικοδόμηση του Λιβάνου. Η πολιτική σταθερότητα στο Λίβανο αποτελεί προϋπόθεση για να αναπτυχθεί ξανά η οικονομία. Η Ελλάδα στηρίζει το Λίβανο, με ανθρωπιστική και οικονομική βοήθεια, διμερώς και μέσω του συστήματος αφενός της Ε.Ε. αφετέρου των Ηνωμένων Εθνών.

Ειδικότερα, στις εμπορικές μας για το 2024, η Ελλάδα ανέβηκε μία θέση και κατέλαβε τελικά τη θέση του δεύτερου μεγαλύτερου προμηθευτή του Λιβάνου, μετά την Κίνα και πριν από την Ελβετία. Η αξία των εξαγωγών μας έφθασε τα 1,471 δις δολ. ΗΠΑ. Το διμερές εμπόριο ανήλθε στα 1,565 δις δολ. ΗΠΑ. Η Ελλάδα παραμένει τουριστικός προορισμός πρώτης προτίμησης για Λιβανέζους υψηλού

οικονομικού εισοδήματος, ενώ και οι Λιβανέζοι επενδυτές προτιμούν την Ελλάδα ως ασφαλή επενδυτικό προορισμό. Ο Λίβανος καταλαμβάνει την 3η θέση στις χορηγήσεις «Χρυσής Θεώρησης» για την τριετία 2021-2023. Επιπροσθέτως, Ελλάδα γίνεται αντιληπτή σε Λίβανο ως φίλη χώρα και καλή γείτων στην ευρύτερη περιοχή της Αν. Μεσογείου. Κοινές καταβολές λαών μας από αρχαιοτάτων χρόνων, κοινή νοοτροπία και αντίληψη λειτουργούν βοηθητικά.

Σημειώνεται ακόμη ότι στις 12 Σεπτεμβρίου 2023, η λιβανική κυβέρνηση ψήφισε το σχέδιο προϋπολογισμού του 2024 με ασυνήθιστη ταχύτητα. Ήταν η πρώτη φορά από το 2002, που η διαδικασία έγκρισης του σχεδίου νόμου για τον προϋπολογισμό του επόμενου έτους δεν υπολείπεται των συνήθων προθεσμιών, το οποίο δημοσιεύθηκε στην επίσημη Εφημερίδα της Κυβερνήσεως στις 8 Φεβρουαρίου 2024, σηματοδοτώντας την πρώτη φορά ψήφισης ενός προϋπολογισμού, εντός των συνταγματικών προθεσμιών, από τα μέσα της δεκαετίας του 2000. Τα κυριότερα σημεία του προϋπολογισμού: τα κέρδη από τους φόρους προστιθέμενης αξίας (ΦΠΑ) αποτέλεσαν το 77% των αναμενόμενων εσόδων για τη λιβανική κυβέρνηση (στοιχείο που οι οικονομικοί αναλυτές και η κοινωνία των πολιτών έκριναν ως υπερβολικό), ο εγκεκριμένος προϋπολογισμός προβλέπεται να μην έχει έλλειμμα (*μη ρεαλιστικό εγχείρημα*) και, τέλος, ο προϋπολογισμός χρησιμοποίησε για τους περισσότερους υπολογισμούς την ισοτιμία 89.000 λιβανικών λιρών προς το δολάριο ΗΠΑ, σηματοδοτώντας ένα σημαντικό βήμα προς την ενοποίηση των πολλών και διαφορετικών (50 συναλλαγματικών ισοτιμιών της χώρας. Στο κείμενο καταργήθηκε κάθε αναφορά στις επίσημες ισοτιμίες των 15.000 λιρών και των 1.507,5 λιρών ανά δολάριο κατά τον υπολογισμό των φόρων και άλλων διοικητικών επιβαρύνσεων. Πάντως ο προϋπολογισμός δέχτηκε έντονη κριτική από τους οικονομικούς και πολιτικούς κύκλους της χώρας για την έλλειψη οικονομικού οράματος, την μη ρεαλιστική και ελαττωματική δομή του και την επιπρόσθετη φορολογική επιβάρυνση των εργαζομένων με μεσαία και χαμηλά εισοδήματα.

Ειδικές αποστολές του ΔΝΤ επισκέπτονται περιοδικά τη Βηρυτό, για να διεξάγουν αξιολόγηση της οικονομικής κατάστασης και να συζητήσουν τις προτεραιότητες πολιτικής. Στις καταληκτικές του δηλώσεις, το ΔΝΤ σταθερά εξάγει αρνητικά αποτελέσματα και προειδοποιεί για μια "ατέρμονη" κρίση ελλείψει ταχέων μεταρρυθμίσεων.

5. Νόμισμα

Το επίσημο νόμισμα είναι η Λιβανική Λίρα. Είναι προσδεμένη στο δολάριο Η.Π.Α., η χρήση του οποίου είναι εξαιρετικά διαδεδομένη στις καθημερινές συναλλαγές. Η Κεντρική Τράπεζα της χώρας ακολουθούσε με συνέπεια την προηγούμενη 15ετία, πολιτική σταθερής ισοτιμίας του εθνικού νομίσματος έναντι του δολαρίου, επιτρέποντας ένα εξαιρετικά περιορισμένο εύρος διακύμανσης από 1.500 έως 1.515 λ.λ. / \$ Η.Π.Α. Ωστόσο, από τον Οκτώβριο 2019, με το ξέσπασμα των διαδηλώσεων στην χώρα και την έναρξη της οικονομικής κρίσης, η πορεία της υπήρξε πτωτική στην ελεύθερη αγορά των ανταλλακτηρίων, αγγίζοντας έως και τις 112.000 το πρώτο εξάμηνο του 2023 (από 30.000 λιβανικές λίρες / δολάριο τον Ιούνιο 2021). Πλέον, σε μεγάλο βαθμό, εξαίτιας και των παρεμβάσεων της νέας -αν και προσωρινής- ηγεσίας της κεντρικής τράπεζας της χώρας, η ισοτιμία λ.λ. / δολαρίου ΗΠΑ, έχει σταθεροποιηθεί από τον Αύγουστο του 2023, στις 89,500 λιβανικές λίρες ανά δολάριο ΗΠΑ.

Η ενοποίηση των συναλλαγματικών ισοτιμιών, που υφίστανται στην αγορά από την αρχή της κρίσης, αποτελούσαν μόνιμο ζητούμενο από τη διεθνή κοινότητα και το ΔΝΤ. Η διαδικασία ενοποίησης των συναλλαγματικών ισοτιμιών έχει ξεκινήσει αλλά δεν φαίνεται να αποδίδει πάντα, δεδομένου ότι υπήρχαν πέντε ισοτιμίες, που συνυπήρχαν με την ισοτιμία της παράλληλης/«μαύρης» αγοράς.

Οι παράλληλες ισοτιμίες είναι οι εξής: η ισοτιμία (Sayrafa έως πρότινος, η οποία καταβλήθηκε -τελικά ανεπιτυχώς- προσπάθεια να μετατραπεί σε Bloomberg¹, ένα αντίστοιχο «όχημα» συναλλαγών - ηλεκτρονικής πλατφόρμας της Κεντρικής Τράπεζας της χώρας (89,500 λ.λ. ανά δολάριο), η ισοτιμία Sayrafa, που εφαρμόζεται για τους δημόσιους υπαλλήλους για τους μισθούς, που καταβάλλονται από τον Μάρτιο 2023 (45.400 λ.λ. ανά δολάριο), η νέα ισοτιμία του τελωνειακού δολαρίου (85.000 λ.λ. ανά δολάριο), η ισοτιμία, που εφαρμόζεται στους λογαριασμούς ηλεκτρικού ρεύματος (52.320 λ.λ. ανά δολάριο, ήτοι η παλιά ισοτιμία Sayrafa συν 20%) και, τέλος, η νέα επίσημη ισοτιμία (15.000 λ.λ. ανά δολάριο), που επιβλήθηκε την 1η Φεβρουαρίου 2023, για να αντικαταστήσει την παλιά (1.507,5 λ.λ. ανά δολάριο), η οποία, ωστόσο, στον προϋπολογισμό 2024 δεν υφίσταται πια.

Από πλευράς μας, παρατηρούμε ότι, σε περισσότερα από πέντε χρόνια οικονομικής κρίσης στον Λίβανο, το εθνικό νόμισμα έχει υποτιμηθεί άνω του 98% της αξίας του, σε σύγκριση με την προηγούμενη επίσημη ισοτιμία και ότι οι αρχές του Λιβάνου κωλυσιεργούν -τεχνηέντως, σύμφωνα με μερίδα αναλυτών- στην υιοθέτηση των μεταρρυθμίσεων, που απαιτούνται για να σταματήσει η οικονομική και χρηματοπιστωτική κατάρρευση της χώρας.

6. Διεθνείς Οικονομικές Σχέσεις

Ο Λίβανος σε διεθνές επίπεδο είναι μέλος των Ηνωμένων Εθνών και των περισσότερων ειδικότερων οργανισμών, ορισμένοι από τους οποίους, όπως η ESCWA (**ECONOMIC AND SOCIAL COMMISSION FOR WESTERN ASIA, UN-ESCWA**), εδρεύουν στη Βηρυτό. Συμμετέχει στους G-24, στην ομάδα G-77 και είναι υποψήφιος -υπό καθεστώς παρατηρητή- στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου (Π.Ο.Ε.). Σε περιφερειακό επίπεδο είναι μέλος του Αραβικού Συνδέσμου, του Οργανισμού της Ισλαμικής Διάσκεψης και άλλων εξειδικευμένων οργανισμών (ABEDA -Αραβική Τράπεζα για την Οικονομική Ανάπτυξη της Αφρικής, AFESD -Αραβικό Ταμείο για την Οικονομική και Κοινωνική Ανάπτυξη, Ισλαμική Τράπεζα Ανάπτυξης).

Οι κυριότεροι χορηγοί είναι περιφερειακοί και διεθνείς οργανισμοί, χώρες-δωρητές και ιδρύματα, που παρέχουν επιδοτούμενα μακροπρόθεσμα δάνεια με περίοδο χάριτος 5 ετών και χαμηλά επιτόκια (2 - 5%). Συγκεκριμένα, η βοήθεια παρέχεται κυρίως από αραβικά κεφάλαια ανάπτυξης (40% των συνολικών ενισχύσεων) και την Ευρωπαϊκή Ένωση (30%). Η Παγκόσμια Τράπεζα συμβάλλει περίπου κατά 17% στα χορηγούμενα δάνεια. Το Συμβούλιο για την Ανάπτυξη και την Ανασυγκρότηση (**COUNCIL FOR DEVELOPMENT AND RECONSTRUCTION, CDR**), το οποίο διαχειρίζεται το μεγαλύτερο τμήμα της διεθνούς βοήθειας, καταγράφει 35 πηγές χρηματοδότησης από τις οποίες 10 πηγές συνεισφέρουν ποσοστό 90%. Στη συνολική χρηματοδότηση των προαναφερόμενων συμβάσεων, η αλλοδαπή συμμετοχή ανέρχεται σε \$ 5,5 δις. Η Παγκόσμια Τράπεζα παρείχε 16,6% της συνολικής χρηματοδότησης, το Αραβικό Ταμείο Οικονομικής και Κοινωνικής Ανάπτυξης 12,8%, το Ταμείο Κουβέιτ για την Αραβική Οικονομική Ανάπτυξη 11,7% και η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων 8,9%, το Ταμείο Σ. Αραβίας 8%, η Ευρωπαϊκή Ένωση 6,6%, η Ιταλική Κυβέρνηση 5% και η Υπηρεσία Αναπτυξιακής Συνεργασίας Γαλλίας 3,7%.

¹ Στις αρχές Σεπτεμβρίου 2023, η κυβέρνηση ενέκρινε την αντικατάσταση της πλατφόρμας Sayrafa της κεντρικής τράπεζας της χώρας με άλλο μέσο συναλλαγματικών ισοτιμιών, αυτό που διαχειρίζεται ο αμερικανικός χρηματοπιστωτικός όμιλος Bloomberg LP. Οι αρχές ελπίζουν να επιβάλουν αυτή τη νέα πλατφόρμα ως το μοναδικό σημείο αναφοράς για τη συναλλαγματική ισοτιμία μεταξύ της υποτιμημένης λιβανικής λίρας και του δολαρίου, έναν στόχο που η Sayrafa δεν πέτυχε ποτέ στα τρία χρόνια της ύπαρξής της. Ωστόσο, το ΔΝΤ συνεχώς υπογραμμίζει την ανάγκη συνολικών μεταρρυθμίσεων για την ενίσχυση της διακυβέρνησης, των λογιστικών πρακτικών και των πράξεων συναλλάγματος της κεντρικής τράπεζας σύμφωνα με τα διεθνή πρότυπα, ενώ τάχθηκε υπέρ της ενοποίησης των επίσημων συναλλαγματικών ισοτιμιών για την εξάλειψη των ευκαιριών αρμπιτράζ που επιβαρύνουν τα δημόσια οικονομικά.

Η Κυβέρνηση είχε διαμορφώσει γιγαντιαίο επενδυτικό σχέδιο (Capital Investment Program, CIP) για την κατασκευή και βελτίωση υποδομών ύψους \$16 δις περίπου, το οποίο παρουσιάστηκε διεθνώς στη Διάσκεψη του Παρισιού τον Απρίλιο 2018 (Cedre Conference). Το εν λόγω Σχέδιο κατέστη δυνατό να συγκεντρώσει χρηματοδότηση ύψους \$11,1 δις περίπου υπό μορφή κυρίως χαμηλότοκων δανείων (\$10,2 δις), καθώς και δωρεών ύψους \$ 860 εκατ. (υψηλότερη δωρεά της Τουρκίας ύψους \$200 εκατ.). Απαραίτητη προϋπόθεση για να προχωρήσει η προαναφερόμενη χρηματοδότηση είναι η βελτίωση της δημοσιονομικής βιωσιμότητας. Η διαφθορά πάντως είναι παρούσα σε όλη την κοινωνία και σε όλους τους τομείς της κυβέρνησης. Το 2024, ο Λίβανος κατετάγη στη θέση 154 μεταξύ 180 χωρών και στην 14η μεταξύ 19 αραβικών χωρών στον Δείκτη Αντίληψης Διαφθοράς, που δημοσιεύθηκε από τη Διεθνή Διαφάνεια, την παγκόσμια ένωση προάσπισης καταπολέμησης της διαφθοράς. Η κατάταξη βασίζεται σε βαθμολογία από το μηδέν (πολύ διεφθαρμένη) έως το 100 (πολύ καθαρή). Η βαθμολογία του Λιβάνου ήταν 22/100 το 2024 και 24/100 το 2023. Ο δείκτης αξιολογεί τον αντιληπτό βαθμό διαφθοράς του δημόσιου τομέα σε κάθε χώρα. Τέλος, ο Λίβανος βαθμολογήθηκε επίσης με 9/100 στον Δείκτη Ανοικτού Προϋπολογισμού - ένα μέτρο που χρησιμοποιείται για την αξιολόγηση της διαφάνειας του προϋπολογισμού μιας χώρας - κατατάσσοντάς τον ως μία από τις λιγότερο διαφανείς χώρες στον κόσμο και για το 2024.

6.1. Οι σχέσεις με την Ευρωπαϊκή Ένωση

Οι σχέσεις Ευρωπαϊκής Ένωσης και Λιβάνου χρονολογούνται από το 1977. Η Ευρωπαϊκή Πολιτική Γειτονίας συνιστά το κύριο πλαίσιο των σχέσεων Ε.Ε. - Λιβάνου. Η Ε.Ε. είναι ο μεγαλύτερος εμπορικός εταίρος και από τους σημαντικότερους χορηγούς των εξωτερικών ενισχύσεων (30% του συνόλου, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων και τα κράτη μέλη). Το 2002, υπεγράφη Συμφωνία Σύνδεσης η οποία τέθηκε σε ισχύ το 2006. Η οικονομική συνιστώσα της Συμφωνίας Σύνδεσης, ρυθμίζεται σε ενδιάμεση συμφωνία με πεδία εφαρμογής την απελευθέρωση του εμπορίου αγαθών (με ορισμένες εξαιρέσεις και καθυστερήσεις στην εκτέλεση) και την παροχή ενισχύσεων για τη βελτίωση διαφόρων τομέων του οικονομικού ιστού της χώρας.

Η στήριξη της Ε.Ε. προς τον Λίβανο

Το μεγαλύτερο τμήμα της βοήθειας της Ε.Ε. προς τον Λίβανο προέρχεται από το **Ευρωπαϊκό Μέσο Γειτονίας** και Εταιρικής σχέσης. Οι προτεραιότητες της Ε.Ε. στο Λίβανο, εγκεκριμένες από κοινού, καθορίζονται στο Εθνικό Ενδεικτικό Πρόγραμμα (**NATIONAL Indicative PROGRAMME**) το οποίο περιλαμβάνει τρεις κύριους τομείς παρέμβασης: υποστήριξη για πολιτικές μεταρρυθμίσεις και στήριξη στην κοινωνία των πολιτών και τα ανθρώπινα δικαιώματα, υποστήριξη στις κοινωνικό - οικονομικές μεταρρυθμίσεις / υποστήριξη για την ανάπτυξη του ιδιωτικού τομέα και ανάκτηση - ενίσχυση της οικονομίας. Επιπλέον της διμερούς βοήθειας, η οικονομική συνιστώσα στον Λίβανο υποβοηθείται από τους ακόλουθους μηχανισμούς: - Επενδυτική διευκόλυνση γειτονίας (Neighbourhood Investment **FACILITY**, NIF), το οποίο ενθαρρύνει τις επενδύσεις από τα ευρωπαϊκά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, ιδίως στους τομείς των μεταφορών, της ενέργειας και του περιβάλλοντος. - Πρόγραμμα Πλαίσιο (Framework Program), το οποίο χρηματοδοτεί ερευνητικά έργα και την καινοτομία. - Θεματικά περιφερειακά προγράμματα για την προώθηση της δικτύωσης στην περιοχή της Μεσογείου.

Συνήθως στις εκθέσεις προόδου της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Γειτονίας Progress-Λιβάνου, σημειώνονται: α) η αποδυναμωμένη θεσμική λειτουργία (φθίνουσα άσκηση νομοθετικής και εκτελεστικής εξουσίας), το γεγονός ότι ο Λίβανος δεν αποτελεί κατάλληλο έδαφος για μεταρρυθμίσεις και δεν επιτρέπει τη χάραξη στρατηγικών επιλογών της οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής (υψηλή

ανεργία, αυξανόμενη ένδεια, διευρυμένο δημοσιονομικό έλλειμμα, συρρίκνωση των ενεργειακών και υδάτινων πόρων), β) η υπογραφή της περιφερειακής σύμβασης Euro - Μεσογειακών προτιμησιακών κανόνων καταγωγής και γ) η νέα εθνική στρατηγική για τις μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις που αναμένεται να συμβάλει στη βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος.

Πρόσθετη ευρωπαϊκή βοήθεια παρέχεται απευθείας από τα κράτη μέλη της ΕΕ προς τον Λίβανο, καθώς και ευρωπαϊκά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα (κυρίως την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων). Συνολικά, η βοήθεια της Ε.Ε. προς το Λίβανο από το 2011 υπερβαίνει τα 3,5 δις. Τα εν λόγω κεφάλαια συν εισφέρονται, λαμβάνοντας υπόψη τις προσπάθειες, που καταβάλλει η χώρα να αναπυχθεί, να διατηρήσει τη σταθερότητα και την εθνική ενότητα και να συνεχίσει να τηρεί τις διεθνείς υποχρεώσεις της. Σε όλα τα ανωτέρω προστίθεται το γεγονός ότι η επικεφαλής της Ε.Ε. Ούρσουλα φον ντερ Λάιεν ανακοίνωσε **βοήθεια ύψους 1 δις δολαρίων** για τον Λίβανο κατά τη διάρκεια επίσκεψής της στη Βηρυτό στις 2 Μαΐου 2024. Το χρηματοδοτικό πακέτο θα είναι διαθέσιμο για χρήση από φέτος έως το 2027, **με στόχο να συμβάλει στην κοινωνικοοικονομική σταθερότητα του Λιβάνου.**

Προγραμματισμός ΕΕ 2021-2027: Διαβούλευση με τα Κ-Μ για τον Λίβανο

Τον Δεκέμβριο 2020, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο συμφώνησαν να συγχωνεύσουν 10 ήδη υπάρχοντα εξωτερικά χρηματοδοτικά μέσα και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Ανάπτυξης σε ένα ενιαίο χρηματοδοτικό μέσο για τη διεθνή αναπτυξιακή συνεργασία, το μέσο γειτονίας, ανάπτυξης και διεθνούς συνεργασίας (NDICI). Το NDICI προωθεί την πολυμερή προσέγγιση, τις στρατηγικές προτεραιότητες και την επίτευξη βασικών διεθνών δεσμεύσεων και στόχων, συμπεριλαμβανομένων των στόχων της Αειφόρου Ανάπτυξης της Ατζέντας του 2030 και της Συμφωνίας του Παρισιού. Η ανανεωμένη αυτή εταιρική σχέση με τη νότια γειτονία οριοθετεί τους νέους στόχους του NDICI για τη Μεσόγειο και προτείνει νέα ατζέντα, με σειρά δράσεων στους ακόλουθους βασικούς τομείς πολιτικής: 1) Ανθρώπινη ανάπτυξη, χρηστή διακυβέρνηση & κράτος δικαίου 2) Ενίσχυση της ανθεκτικότητας, οικοδόμηση ευημερίας & ψηφιακή μετάβαση 3) Ειρήνη και ασφάλεια 4) Μετανάστευση και κινητικότητα 5) Μετάβαση σε πράσινη ανάπτυξη (κλίμα, ενέργεια περιβάλλον). Η αντιπροσωπεία της ΕΕ στον Λίβανο πραγματοποίησε διαβούλευση με τα Κ-Μ, μέσω αποστολής ειδικού ερωτηματολογίου, αναφορικά με την στρατηγική και τις προτεραιότητες της διμερούς συνεργασίας ΕΕ-Λιβάνου για τα επόμενα 7 χρόνια. Με αυτή ζητήθηκαν οι απόψεις των Κ-Μ σχετικά με την συνάφεια των προτεραιοτήτων, που ορίστηκαν στην ανανεωμένη εταιρική σχέση με την Νότια γειτονία.

Σύσκεψη δωρητών CEDRE στο Παρίσι 6/4/2018

Πριν από 6 έτη, το Παρίσι είχε φιλοξενήσει τη διάσκεψη CEDRE, ("Conférence économique pour le développement, par les réformes et avec les entreprises"), στο πλαίσιο ενός κύκλου τριών συνεδρίων, που είχαν προγραμματιστεί από τη Διεθνή Ομάδα Υποστήριξης για τον Λίβανο, μετά την κρίση του Νοεμβρίου του 2017. Η διάσκεψη CEDRE προσπάθησε να βοηθήσει τον Λίβανο να συγκεντρώσει κεφάλαια για τη χρηματοδότηση ενός τμήματος της πρώτης φάσης (6 ετών) του επενδυτικού προγράμματος κεφαλαίων (CIP), που αποσκοπεί στον εκσυγχρονισμό της υποδομής της χώρας. Αν και οι διοργανωτές εκτίμησαν ότι το συνέδριο θα συγκέντρωνε περί τα 7 δις δολάρια, η διεθνής κοινότητα υποσχέθηκε τελικά δάνεια και επιχορηγήσεις άνω των 11 δις δολαρίων στην χώρα. Ως εκ τούτου, αυτό εξασφάλισε χρηματοδότηση για δύο από τις τρεις φάσεις του Προγράμματος επενδύσεων, λαμβάνοντας υπόψη και τις συνεισφορές του ιδιωτικού τομέα, δεδομένου ότι από τα 270 έργα, που περιλαμβάνονται σε αυτό, 18 έργα ύψους 7 δις δολαρίων πρέπει να είναι αμιγώς δημόσια. Η διαδικασία CEDRE διαφέρει από τις προηγούμενες διασκέψεις υποστήριξης, που διεξήχθησαν για το Λίβανο (Παρίσι I, II και III), δεδομένου ότι τα χρηματοδοτικά της πακέτα εξαρτώνται από την εφαρμογή των δημοσιονομικών και τομεακών μεταρρυθμίσεων που η Κυβέρνηση δεσμεύτηκε να υλοποιήσει. Εάν οι εν λόγω μεταρρυθμίσεις δεν υλοποιηθούν, τα κεφάλαια

απλώς ανακυκλώνονται αλλού, ενώ θα λαμβάνουν τη μορφή χρηματοδότησης έργων και όχι δημοσιονομικών ενισχύσεων, που είναι δύσκολο να ελεγχθούν. Επιπλέον, προγραμματίζονται δύο μηχανισμοί παρακολούθησης για τη διαδικασία CEDRE: Ομάδα συντονισμού στη Βηρυτό, με επιχειρησιακό χαρακτήρα και Ομάδα που θα συγκεντρώσει πολυμερείς δωρητές (Παγκόσμια Τράπεζα, Ευρωπαϊκή Ένωση, Ηνωμένα Έθνη) και τις χώρες που έχουν συνεισφέρει περισσότερο (Γερμανία, Γαλλία, Σαουδική Αραβία, Κουβέιτ), οι οποίες θα έχουν πιο στρατηγική εστίαση. Αρκετά χρόνια μετά, η Διεθνής κοινότητα εγείρει αμφιβολίες στη διαδικασία του CEDRE ως σύμβαση εμπιστοσύνης μεταξύ της διεθνούς κοινότητας και του Λιβάνου και υπάρχουν σοβαρές αμφιβολίες για την αξιοπιστία των δεσμεύσεων, που ανέλαβε η εκάστοτε Κυβέρνηση.

6.2 Σχέσεις με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου (Π.Ο.Ε.)

Παρά το γεγονός ότι ο Λίβανος ήταν ένα από τα ιδρυτικά μέλη της Γενικής Συμφωνίας Δασμών και Εμπορίου (GATT) το 1945 και έχει καθεστώς παρατηρητή στο πλαίσιο του Π.Ο.Ε., από τις 30 Ιανουαρίου 1999, εξακολουθεί να βρίσκεται σε διαδικασία προσχώρησης στον Π.Ο.Ε. (οι διαπραγματεύσεις άρχισαν το 2002).

Για την προώθηση της προσχώρησης έχει δεσμευθεί να προβεί σε μεταρρυθμίσεις και συγκεκριμένα:

- Μεταρρύθμιση των δημοσίων οικονομικών και του εξωτερικού εμπορίου,
- Ιδιωτικοποίηση των εταιριών κινητής τηλεφωνίας και άλλων υπηρεσιών,
- Νομοθεσία για τα υγειονομικά και φυτοϋγειονομικά μέτρα (ασφάλεια τροφίμων, υγεία των ζώων και προστασία των φυτών), τις επιδοτήσεις, το dumping, τα μέτρα διασφάλισης των επενδύσεων, του εμπορίου και της πνευματικής ιδιοκτησίας.

Εντούτοις, τόσα χρόνια μετά την έναρξη των διαπραγματεύσεων, η ένταξη στον Π.Ο.Ε. είναι σε εκκρεμότητα. Η προσχώρηση στον Π.Ο.Ε. δεν προχώρησε, επίσης, εξαιτίας της εσωτερικής πολιτικής κατάστασης, δεδομένου ότι τα νομοσχέδια, που είχαν υποβληθεί στο Κοινοβούλιο, δεν εγκρίθηκαν από την Κυβέρνηση και εγκαταλείφθηκαν (προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας, ανταγωνισμός, εξωτερικό εμπόριο και χορήγηση αδειών και τεχνικές προδιαγραφές ορισμένων προϊόντων).

6.3 Λοιπές Διεθνείς συμφωνίες

Ανταλλαγής Φορολογικών Πληροφοριών

Ο Λίβανος υπέγραψε την Πολυμερή Σύμβαση Αμοιβαίας Συνδρομής σε Φορολογικά Θέματα (MAC) και την Πολυμερή Συμφωνία Αρμοδίων Αρχών για την Αυτόματη ανταλλαγή Πληροφοριών Χρηματοοικονομικών Λογαριασμών (MCAA). Η χώρα εντάσσεται στον κατάλογο των χωρών για την ανταλλαγή πληροφοριών από το 2018.

Παναραβική Συμφωνία Ελεύθερου Εμπορίου (Arab Free Trade Agreement, GAFTA), 1997

Παναραβική συμφωνία η οποία υπογράφηκε και επικυρώθηκε από το Λίβανο και συνηγορεί στη δημιουργία όρων πλήρους απελευθέρωσης του εμπορίου μεταξύ των υπογραφουσών χωρών (αρχικά 16 αραβικές χώρες), όροι που πληρούνται από το 2005. Εντούτοις, η συμφωνία αυτή εμπεριέχει σε διάφορες ρήτρες μακροσκελείς καταλόγους εξαιρέσεων, που περιορίζουν σημαντικά το πεδίο εφαρμογής και, επιπλέον, Λιβάνιοι επιχειρηματίες του πρωτογενούς και δευτερογενούς τομέα διαμαρτύρονται, επειδή οι χώρες εταίροι δεν είναι έτοιμες να εφαρμόσουν τη συμφωνία και, συνεπώς, η εφαρμογή δεν πραγματοποιείται υπό ίσους όρους.

FATF (Financial Action Task Force)

Στις 25.10.2024 από το Παρίσι, ανακοινώθηκε η απόφαση της FATF να επανατοποθετήσει τον Λίβανο στον «γκρίζο κατάλογο» των χωρών του, οκτώ χρόνια μετά τη διαγραφή του από αυτόν. Αυτό σημαίνει ότι η χώρα πρέπει να αντιμετωπίσει τις σημαντικές ελλείψεις που παρουσιάζει στην καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας, ώστε να συμμορφωθεί με τις απαιτήσεις της FATF (ο οργανισμός καθορίζει διεθνή πρότυπα για την καταπολέμηση του ξεπλύματος χρήματος και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας). Συνεπώς, έχει πλέον τεθεί υπό «καθεστώς ενισχυμένης παρακολούθησης». Σημειώνεται ότι οι εργασίες πραγματοποιήθηκαν για πρώτη φορά υπό την ηγεσία της Elisa de Anda Madrazo, η οποία προεδρεύει του οργανισμού από την 1η Ιουλίου, με διετή θητεία. Μαζί με τον Λίβανο, η Αλγερία, η Αγκόλα και η Ακτή Ελεφαντοστού προστέθηκαν στον κατάλογο των χωρών υπό «ενισχυμένη επιτήρηση».

Υπενθυμίζουμε ότι ο Λίβανος είχε προηγουμένως αφαιρεθεί από τον κατάλογο το 2016 μετά από 15 χρόνια παραμονής του σε αυτήν, κυρίως λόγω της υιοθέτησης μιας σειράς νόμων που ενίσχυαν τις εξουσίες της Ειδικής Επιτροπής Ερευνών (SIC) του στη διερεύνηση οικονομικών εγκλημάτων. Ωστόσο, ο Λίβανος δεν κατάφερε τελικά να επωφεληθεί από τη 18μηνη περίοδο χάριτος που χορηγήθηκε μετά από αρνητική αξιολόγηση το 2022, τρία χρόνια μετά την έναρξη της δραματικής οικονομικής κρίσης που πλήττει τη χώρα.

Πάντως, ορισμένοι τοπικοί παρατηρητές ήλπιζαν ότι η περίοδος χάριτος θα παρατεινόταν, καθώς ο Λίβανος αντιμετώπιζε εντεινόμενες ισραηλινές στρατιωτικές επιχειρήσεις που, σύμφωνα με πολλές πηγές, μεταξύ των οποίων και το UNDP, προκαλούσαν την πλήρη κατάρρευση της ήδη ταλανισμένης εθνικής οικονομίας. Προκειμένου να διαγραφεί μια χώρα από την «ενισχυμένη εποπτεία», θα πρέπει, σύμφωνα με την FATF, να εφαρμόσει όλα ή την πλειοψηφία των στοιχείων του σχεδίου δράσης που την αφορά και δημιουργείται από την ίδια την FATF και την ειδική επιτροπή της (SIC). Το σχέδιο του Λιβάνου δημιουργήθηκε από την FATF και την προαναφερόμενη SIC. Μόλις η FATF κρίνει ότι οι δράσεις έχουν υλοποιηθεί, αποστέλλει εμπειρογνώμονες επί τόπου για να επιβεβαιώσουν ότι έχουν πραγματοποιηθεί όλες οι απαραίτητες μεταρρυθμίσεις. Εάν αυτό είναι επιτυχές, η FATF μπορεί να αποφασίσει να αφαιρέσει τη χώρα από τον γκρίζο κατάλογο κατά την επόμενη συνεδρίαση της ολομέλειάς της. Ήδη πολλοί οικονομικοί αναλυτές αναφέρονται στον κλαδικό τύπο με προτάσεις τους προκειμένου να εφαρμοστούν όλα τα μέσα που διαθέτει ο Λίβανος για να βγει από τον γκρίζο κατάλογο το συντομότερο δυνατό, τονίζοντας ότι τον Δεκέμβριο του 2023, σε μια ενδιάμεση επανεξέταση, οι εμπειρογνώμονες της FATF είχαν κρίνει αποδεκτά τα περισσότερα από τα μέτρα που είχε λάβει ο Λίβανος για να συμμορφωθεί με τα αιτήματά της. Ωστόσο, οι τελευταίοι είχαν επίσης ζητήσει να καταβληθούν περισσότερες προσπάθειες, ιδίως όσον αφορά τη διεθνή συνεργασία και τον εντοπισμό των «πραγματικών» δικαιούχων των συναλλαγών ή των εταιρειών, σε μια χώρα όπου εξακολουθεί να υφίσταται τραπεζικό απόρρητο παρά τις μεταρρυθμίσεις που ψηφίστηκαν τα τελευταία χρόνια.

Οι λόγοι που συνέβαλαν στην εκ νέου εγγραφή του Λιβάνου στον περίφημο κατάλογο αφορούν και την έλλειψη διασταυρούμενων ελέγχων σε πραγματικό χρόνο μεταξύ των διαφόρων φορέων που συλλέγουν δεδομένα για τους πραγματικούς δικαιούχους σε διάφορες συναλλαγές ή οντότητες (εμποδίζοντας την επαλήθευση της πραγματικής ταυτότητας αυτών των δικαιούχων). Πολλοί οικονομικοί παράγοντες στον Λίβανο, συμπεριλαμβανομένων συμβολαιογράφων, δικηγόρων, λογιστών, μεσιτών ακινήτων και κοσμηματοπωλών, δεν έχουν εκπληρώσει τις απαιτήσεις της FATF, παρά τις επανειλημμένες υπενθυμίσεις του Υπουργικού Συμβουλίου.

Πνευματική ιδιοκτησία και συγγενή δικαιώματα

Η Υπηρεσία Εμπορικών Αντιπροσώπων των Η.Π.Α. (Office of the United States Trade Representatives, USTR) διατηρεί τον Λίβανο και το 2017 στον κατάλογο επιτήρησης (Watch List), λόγω αναποτελεσματικής και ανεπαρκούς προστασίας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας και ουσιαστών προβλημάτων αντιγραφής (εμπεριέχεται στον κατάλογο από το 2008). Σημειώνει επίσης ότι ο πολλαπλασιασμός των περιπτώσεων παραγωγής, διανομής και πώλησης παραποιημένων ή πλαστών φαρμακευτικών προκαλεί ανησυχία και καλεί τις αρμόδιες αρχές να προχωρήσουν στην κύρωση και εφαρμογή αρκετών Διεθνών Συμβάσεων και Συμφωνιών (Paris Convention for the Protection of Industrial Property, Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works, κλπ)

7. Υποδομές – Μεταφορές

7.1 Ενέργεια

- ✓ **Για το 2024**, στις διμερείς ενεργειακές σχέσεις, σημειώνεται η επίσκεψη του υπηρεσιακού Υπ/ Ενέργειας και Υδάτων, Δρ. Walid Fayad (11.03.2024) στην Αθήνα. Πραγματοποιήθηκαν συναντήσεις με την Ελληνίδα ΥΦΥΠΕΝ κα Σδούκου καθώς επίσης με Hellenic Energy, Motor Oil και Ρυθμιστική Αρχή Αποβλήτων Ενέργειας και Υδάτων. Ο Λ/Υπουργός συνοδευόταν από υψηλόβαθμους συμβούλους του Υπουργείου και εκπρόσωπο της Λιβανικής Αρχής Πετρελαίου, με στόχο των συναντήσεων τη στήριξη του Λιβάνου σε θέματα παροχής τεχνογνωσίας (διαχείριση υδάτων, ρυθμιστικό πλαίσιο αγοράς ενέργειας κ.ά.) και διερεύνησης ελληνικού ενδιαφέροντος για την ανάπτυξη των υπό κρατικό έλεγχο εγκαταστάσεων αποθήκευσης πετρελαίου στην Τρίπολη του Λιβάνου. Σημειώνεται ότι ο Λίβανος εισάγει εκτενώς προϊόντα διύλισης πετρελαίου τόσο από Hellenic Energy (πρώην ΕΛΠΕ) και Motor Oil. Η επίσκεψη του Λ/Υπουργού προετοιμάστηκε από την Πρεσβεία Βηρυτού σε συνεννόηση με την ηγεσία ΥΠΕΝ και ΚΥ.
- ✓ Οι πολεμικές εξελίξεις καθήλωσαν **το 2024** τις ενεργειακές εξελίξεις καθώς και τις ήδη τελεματωμένες διερευνητικές γεωτρήσεις στα οριοθετημένα τεμάχια του Λιβάνου (μετά την συμφωνία οριοθέτησης θαλασσιών ζωνών με το Ισραήλ το 2022, ιδ. αναλυτικά κατωτέρω).
- ✓ Η Αρχή Πετρελαίου του Λιβάνου (LPA), ένας αυτόνομος δημόσιος θεσμός, που υπάγεται στο Υπουργείο Ενέργειας και Υδάτων της χώρας) ανακοίνωσε στις 20 τ.μ. ότι παράτεινε κατά εννέα μήνες ή έως τις 28 Νοεμβρίου 2025 την προθεσμία που είχε οριστεί για τις εταιρείες που συμμετέχουν στον τρίτο διαγωνισμό, που είχε προκηρυχθεί ως προς την απόκτηση αδειών έρευνας και εκμετάλλευσης υπεράκτιων υδρογονανθράκων για καθένα από τα εννέα επίμαχα τεμάχια στην Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη (ΑΟΖ) του Λιβάνου. Η προηγούμενη προθεσμία ήταν έως τις 31 Μαρτίου 2025, μετά την αναστολή των νομικών και συμβατικών προθεσμιών. Ο σχετικός νόμος (328)¹ είχε δημοσιευθεί στην Επίσημη Εφημερίδα στις 5 Δεκεμβρίου 2024. Ο αρχικός γύρος που ξεκίνησε στα τέλη Δεκεμβρίου 2023, παρατάθηκε την 1η Ιουλίου 2024 έως τις 17 Μαρτίου 2025, ενώ μαινόταν ο πόλεμος μεταξύ Ισραήλ και Χεζμπολλά.

¹ Ο νόμος αυτός αναστέλλει μεταξύ της 8ης Οκτωβρίου 2023, της πρώτης ημέρας του πολέμου μεταξύ Χεζμπολλά και Ισραήλ, και της 31ης Μαρτίου 2025, «όλες τις νομικές και συμβατικές προθεσμίες που χορηγούνται σε φορείς του δημόσιου και ιδιωτικού δικαίου για την άσκηση των δικαιωμάτων τους κάθε είδους, είτε πρόκειται για τυπικές, διαδικαστικές, τελωνειακές προθεσμίες είτε έχουν αντίκτυπο στην ουσία του νόμου».

Για την πληρότητα της εικόνας, υπενθυμίζουμε ότι η τρίτη παράταση των προθεσμιών αφορά εννέα από τα 10 τεμάχια της λιβανικής ΑΟΖ, συμπεριλαμβανομένου του τεμαχίου με αριθμό 4, το οποίο διερευνήθηκε για πρώτη φορά ανεπιτυχώς το 2020 από την κοινοπραξία TotalEnergies/ Eni / Novatek, η οποία αργότερα έγινε TotalEnergies/EniQatarEnergy, μετά την αποχώρηση της ρωσικής εταιρείας εν μέσω και των διεθνών εντάσεων που σχετίζονταν με τον πόλεμο στην Ουκρανία, σύμφωνα με πολλούς αναλυτές. Το τεμάχιο 4 βρίσκεται στα ανοικτά των ακτών του Batroun (της σημαντικότερης τουριστικής πόλης στο βόρειο τμήμα της ακτογραμμής της χώρας). Δεδομένου του περιορισμένου ενδιαφέροντος που έχει προκαλέσει μέχρι στιγμής αυτός ο τρίτος γύρος προσφορών - *καμία κοινοπραξία δεν έχει υποβάλει προσφορά προς το παρόν σύμφωνα με τις πληροφορίες μας* - ενδέχεται να αναθεωρηθούν ορισμένοι όροι, συμπεριλαμβανομένων των κριτηρίων προεπιλογής, ώστε να προσελκύσουν περισσότερες εταιρείες. Αυτό θα μπορούσε να οδηγήσει τον Λίβανο να στραφεί σε μικρότερες εταιρείες από αυτές που έχει ήδη καταφέρει να προσελκύσει, σύμφωνα με ενεργειακούς αναλυτές. Μόνη εξαίρεση αποτελεί το τεμάχιο αριθ. 9, που βρίσκεται στο νότιο άκρο της ΑΟΖ και για το οποίο η ίδια κοινοπραξία κατέχει άδεια από το 2018 και δεν τίθεται ξανά «στο παιχνίδι». Εκ νέου υπενθυμίζουμε ότι, για μεγάλο χρονικό διάστημα, μπλοκαρισμένη από την συνοριακή διαμάχη μεταξύ του Λιβάνου και του Ισραήλ, ερευνητική γεώτρηση σε αυτό το τεμάχιο διεξήχθη εν τέλη το 2023, μετά την υπογραφή συμφωνίας τον Οκτώβριο του 2022 μεταξύ των δύο χωρών για την επίλυση των διαφορών τους σχετικά με τα θαλάσσια σύνορα. Η κοινοπραξία TotalEnergies/Eni/QatarEnergy, η οποία απέκτησε τις πρώτες άδειες που εξέδωσε ποτέ ο Λίβανος το 2018, είχε επίσης δείξει ενδιαφέρον για τα άλλα δύο τεμάχια που βρίσκονται στα θαλάσσια σύνορα με το Ισραήλ, δηλαδή τα τεμάχια με αριθμό 8 και 10. Ωστόσο, παρά την έναρξη του τρίτου γύρου έκδοσης αδειών έρευνας και εκμετάλλευσης στα τέλη Δεκεμβρίου 2023, η κοινοπραξία δεν υπέγραψε τελικά τις συμβάσεις για τα εν λόγω τεμάχια εντός των προβλεπόμενων προθεσμιών και δεν ζήτησε παράταση, *πιθανότατα λόγω της άρνησής της για ορισμένους όρους που είχε επιβάλει τότε το λιβανικό κράτος.*

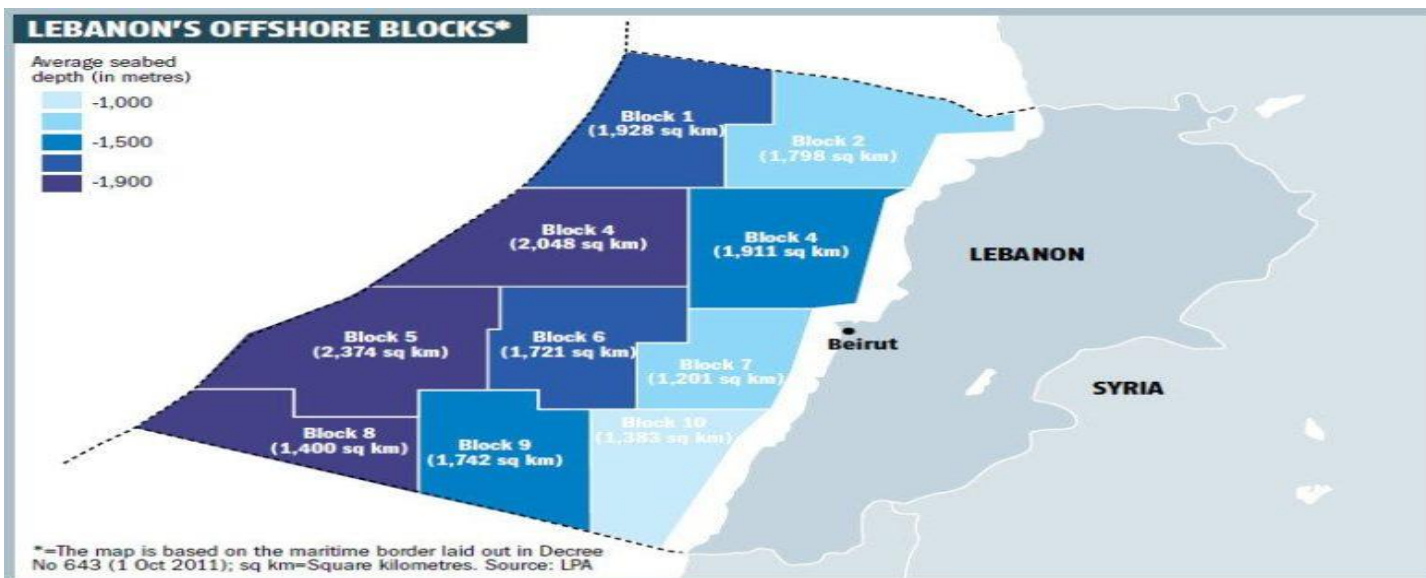
Πετρελαϊκός κλάδος

Ο Λίβανος δεν έχει ανεπτυγμένους -προς εκμετάλλευση- ορυκτούς πόρους ή διυλιστήρια (δύο διυλιστήρια που λειτουργούσαν στις πόλεις Τρίπολη και Ζαηράνι (N. Λίβανος) καταστράφηκαν κατά τη διάρκεια του εμφυλίου πολέμου). Τα πορίσματα σχετικών μελετών, που είχαν εκπονηθεί παλαιότερα, προέτρεπαν να επαναληφθούν οι δραστηριότητες διύλισης στην περιοχή της Μεσογείου. Ωστόσο, δεν έγινε τίποτα προς την κατεύθυνση αυτή για πολιτικούς και οικονομικούς λόγους. Ο τομέας της ενέργειας, έως τώρα, είχε αρνητική συμβολή στο ΑΕΠ. Η χώρα εισάγει 96-98% των αναγκών της πρωτογενούς ενέργειας. Οι εισαγωγές αποτελούνται κυρίως από πετρέλαιο και παράγωγα: πετρέλαιο καύσιμο 30%, μαζούτ ή ντίζελ 34%, βενζίνη 28%, υγραέριο 3,6% και 3% κηροζίνη. Δεκαπέντε εταιρίες, τοπικές ή θυγατρικές πολυεθνικών, προβαίνουν στις εισαγωγές από τα παράκτια διυλιστήρια από **Ελλάδα**, Ιταλία, Γαλλία, Σαουδική Αραβία, Ρωσία, κ.α., ενίοτε σε συνδυασμό με άλλες δραστηριότητες σχετικές με την αποθήκευση (16 κέντρα), τη μεταφορά και τη διανομή (2.400 πρατήρια). Η αγορά δεν είναι ανταγωνιστική, δεδομένου ότι το Υπουργείο Ενέργειας καθορίζει σε ημερήσια -πλέον- βάση τις τιμές των προϊόντων, σύμφωνα με ασαφείς κανόνες.

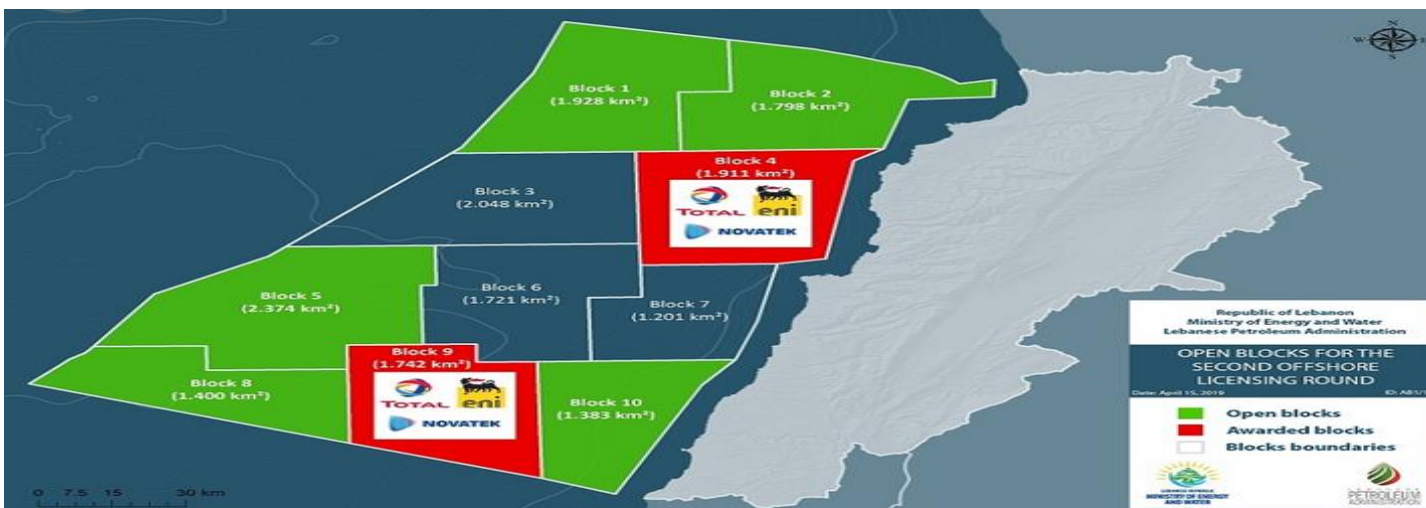
Υδρογονάνθρακες – Έρευνα & εκμετάλλευση: το ιστορικό

Εκτενείς μελέτες φέρουν ενδείξεις ότι ο Λίβανος έχει υποθαλάσσια αποθέματα φυσικού αερίου και πετρελαίου (εκτιμάτο καταρχήν ότι δύνανται να καλύψουν τις ενεργειακές ανάγκες της χώρας για τουλάχιστον 25 χρόνια). Οι ειδικοί εκτιμούν ότι τα λιβανικά αποθέματα φυσικού αερίου ανέρχονται μεταξύ 25 έως 80 τρισεκατομμυρίων κυβ. ποδιών (αντίστοιχης αποτίμησης \$ 300 και \$ 960 δις Η.Π.Α.)

και τα αποθέματα πετρελαίου σε 1,5 δισεκατομμύρια βαρέλια. Τον Ιανουάριο 2017 εγκρίθηκαν τα δύο κρίσιμα διατάγματα με τα οποία επανεκκίνησε η διαδικασία που οδήγησε στην ολοκλήρωση του πρώτου γύρου αδειοδοτήσεων με την έγκριση των δύο υποβληθεισών από το κοινοπρακτικό σχήμα εταιριών -Eni International BV, TOTAL S.A., JSC Novatek- προσφορών και την υπογραφή των Συμφωνιών. Η κοινοπραξία ήταν ο μοναδικός πλειοδότης στον πρώτο γύρο αδειοδοτήσεων (υπέβαλε 2 προσφορές για ισάριθμες θαλάσσιες περιοχές). Οι έρευνες ξεκίνησαν από την κοινοπραξία τότε, χωρίς σημαντικά αποτελέσματα ενώ αναμένετο η συνέχισή τους σε νέα θαλάσσια οικόπεδα της ΑΟΖ της χώρας.

Σημειώνεται ότι ο Λίβανος πρέπει να επιλύσει ορισμένες διαφωνίες σχετικά με την οριοθέτηση των θαλάσσιων συνόρων του με τους γείτονές του. Έχει ήδη υπογράψει μνημόνιο συμφωνίας με την Αίγυπτο και αναμένεται να υπογράψει άλλο με την Ιορδανία. Η χώρα έχει ξεκινήσει σοβαρές διαπραγματεύσεις με την Κύπρο προς την ίδια κατεύθυνση.

2^{ος} Γύρος υπεράκτιων αδειοδοτήσεων έρευνας και εκμετάλλευσης υδρογονανθράκων (τεμάχια 1,2,5,8 & 10).

Ωστόσο, το 2022, σηματοδεύτηκε από την επίτευξη της ιστορικής συμφωνίας για την οριοθέτηση των νότιων θαλάσσιων συνόρων μεταξύ του Λιβάνου και του Ισραήλ (Οκτώβριος 2022) και, συνεπώς,

στην πρόοδο, που σημειώθηκε τότε στις σχέσεις των δύο χωρών, όσον αφορά την επίλυση της συγκεκριμένης διαφοράς, εστιάζοντας στο γεγονός ότι η συμφωνία, που επιτεύχθηκε, "θέτει τις βάσεις για έναν πιο σταθερό και ευημερούντα Λίβανο". Οι διαπραγματεύσεις υπήρξαν έντονες και δυναμικές και έλαβαν χώρα με τη διαμεσολάβηση των Η.Π.Α, και την υποστήριξη της Ευρώπης, ιδίως από την πλευρά της Γαλλίας, λόγω και των συμφερόντων της γαλλικής ενεργειακής Total στην περιοχή. Ο Αμερικανός διαμεσολαβητής ήταν και παραμένει ο κ. Amos Hochstein. Κύριος στόχος υπήρξε η άρση των εμποδίων για την ανάπτυξη κοιτασμάτων φυσικού αερίου στην Ανατολική Μεσόγειο και η βούληση για επίτευξη της συμφωνίας μεταξύ των δύο χωρών, πριν από τις ισραηλινές βουλευτικές εκλογές, που έλαβαν χώρα την 1η Νοεμβρίου 2022.

Η συμφωνία αναμενόταν να προάγει, τα επόμενα χρόνια, την αξιοποίηση νέων ζωτικών ενεργειακών πόρων και, επομένως, την ανάπτυξη των διμερών σχέσεων στο ενεργειακό πεδίο προς όφελος και των δύο κρατών. Ταυτόχρονα, αποτέλεσε σημάδι ελπίδας για την πολυπόθητη οικονομική ανάκαμψη του Λιβάνου. Ακόμη ένα πλεονέκτημα, που φυσιολογικά απορρέει από την συμφωνία, σε μακροπρόθεσμο ορίζοντα, είναι η προώθηση/προσέλκυση των ξένων επενδύσεων στη χώρα, στοιχείο που λογικά ενδιαφέρει ιδιαίτερα τον Λίβανο, δεδομένης της ύφεσης και της ισχυρής χρηματοπιστωτικής κρίσης, που τον μαστίζει. Η εξερεύνηση και εκμετάλλευση τόσο υπαρχόντων όσο και μελλοντικών κοιτασμάτων υδρογονανθράκων μπορούν να προσθέσουν ενεργειακούς πόρους στην παγκόσμια αγορά, ενώ ταυτόχρονα μπορεί να ενισχύσει σημαντικά την περιφερειακή σταθερότητα. Δεδομένου του πολέμου που ξέσπασε ωστόσο στη Γάζα και το Νότιο Λίβανο, η τήρηση των όρων της συμφωνίας και οι δεσμεύσεις των δύο μερών, οι οποίες καλούνται να συνεργαστούν για την εφαρμογή και υλοποίηση της συμφωνίας, βρίσκονται παγωμένες.

Ειδικότερα σημεία ενδιαφέροντος

Ο ορίζοντας υλοποίησης της συμφωνίας

Σύμφωνα με ειδικούς αναλυτές στον τομέα της ενέργειας, υπολογίζεται ότι θα χρειαστούν τουλάχιστον τρία χρόνια εργασιών, προτού καταστεί εφικτή η εκμετάλλευση των υδρογονανθράκων από τον Λίβανο, εφόσον το κοιτάσμα Qana αποδειχθεί πλούσιο σε φυσικό αέριο. Το χρονοδιάγραμμα, ωστόσο, μπορεί να είναι μεγαλύτερο, μεταξύ έξι και οκτώ ετών, ανάλογα και με την επενδυτική ικανότητα των εμπλεκόμενων εταιριών. Η πρώτη φάση της εξερεύνησης πάντως απαιτεί έξι έως επτά μήνες. Οι γεωπολιτικές εκτιμήσεις, που συνδέονται με την βούληση για επενδύσεις στην περιοχή, θα πρέπει επίσης να λαμβάνονται υπόψη. Ωστόσο, είναι γεγονός ότι η Total, η οποία ήδη εμπλέκεται, αποτελεί ισχυρή και πλήρως βιώσιμη ενεργειακή εταιρία. Η περιφερειακή παρουσία της στην Κύπρο, την Αίγυπτο και τον Λίβανο θα μπορούσε να είναι επωφελής με πολλούς τρόπους.

Μέσω της κρατικής της εταιρίας QatarEnergy, η Ντόχα προσχώρησε επίσημα την Κυριακή, 29 Ιανουαρίου 2023, ως εταίρος με τη γαλλική TotalEnergies και την ιταλική Eni, στην κοινοπραξία, που επρόκειτο να ξεκινήσει έρευνες για εξεύρεση υδρογονανθράκων στα οικόπεδα 4 και 9 της λιβανικής Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης (ΑΟΖ). Η επισημοποίηση της ανωτέρω ανασύνθεσης της κοινοπραξίας μετά την αποχώρηση της ρωσικής Novatek, ήρθε περίπου τρεις μήνες μετά την υπογραφή της ιστορικής συμφωνίας μεταξύ του Λιβάνου και του Ισραήλ για την οριοθέτηση των νότιων θαλάσσιων συνόρων τους.

Το μερίδιο της QatarEnergy στο 30%

Οι φήμες για το ενδιαφέρον του Κατάρ να συμμετέχει στην επίμαχη κοινοπραξία, μαζί με τη γαλλική TotalEnergies (40%) και την ιταλική Eni (40%), κυκλοφορούσαν από τον Οκτώβριο του 2022, αντικαθιστώντας τη ρωσική Novatek (20%), η οποία είχε ήδη αποχωρήσει τον Αύγουστο του 2022, με τον όρο, ωστόσο, απόκτησης του 30% των μετοχών στο σχετικό σχήμα. Ως εκ τούτου, η TotalEnergies και η ENI συμφώνησαν να παραχωρήσουν εκάστη το 5% των αντίστοιχων μετοχών

τους επιπροσθέτως στο 20% της Novatek, το οποίο και απέκτησε ο νέος τους εταίρος. Εξάλλου, σύμφωνα με τον λιβανικό κλαδικό τύπο και έγκριτους ενεργειακούς αναλυτές, η είσοδος του Κατάρ στην κοινοπραξία φέρνει μια πολιτική εγγύηση, δεδομένων και των δεσμών του Κατάρ με τις δυτικές χώρες, ακόμη και με το Ισραήλ.

Τα ευρύτερα οφέλη για τον Λίβανο

Σε οικονομικό επίπεδο, ο Λίβανος θα λάμβανε όλους τους πόρους και τα έσοδα από το φερόμενο κοίτασμα υδρογονανθράκων Qana. Η οριοθέτηση των νότιων θαλάσσιων συνόρων θα έφερνε σταθερότητα στα νότια σύνορα του Λιβάνου, καθώς η περιοχή δεν θα χρησιμοποιείται πλέον ως πρόσχημα για περιφερειακές στρατιωτικές απόπειρες. Από την άλλη πλευρά, θα μπορούσε να είναι ένας τόπος δυνητικού κέρδους για τον Λίβανο, σε περίπτωση εντοπισμού υδρογονανθράκων σε εμπορική κλίμακα.

Οι προκλήσεις

Είναι απαραίτητο να διαχωριστεί το ζήτημα της οριοθέτησης των θαλάσσιων συνόρων μεταξύ Λιβάνου και Ισραήλ από το ζήτημα της αναζωογόνησης της λιβανικής οικονομίας. Επειδή η ουσιαστική εκμετάλλευση των υδρογονανθράκων δεν θα πραγματοποιηθεί προτού περάσουν τουλάχιστον ορισμένα χρόνια, όλη η διεθνής κοινότητα συμφωνεί ότι η ανάκαμψη της λιβανικής οικονομίας, σε βραχυ/μεσοπρόθεσμο ορίζοντα, δεν μπορεί να επιτευχθεί χωρίς την υιοθέτηση των θεμελιωδών και διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων που απαιτούνται, ιδίως όσον αφορά τη διακυβέρνηση και τον δημόσιο τομέα του Λιβάνου, την έγκριση βιώσιμων κρατικών προϋπολογισμών, την σταθεροποίηση των συναλλαγματικών ισοτιμιών και την εξεύρεση οριστικών λύσεων σε πρωταρχικής σημασίας ζητήματα υποδομών, όπως της ηλεκτρικής ενέργειας, της υδροδότησης και των μεταφορών. Σίγουρα, η συμφωνία, που επιτεύχθηκε μόνο ευνοϊκά μπορεί να λειτουργήσει, σε ένα ευρύτερο πλαίσιο, ως βάση για πολιτική, οικονομική και ενεργειακή σταθερότητα στην περιοχή.

Οι εξελίξεις το 2023

Όπως προαναφέρθηκε, μέσω της κρατικής της εταιρίας QatarEnergy, η Ντόχα προσχώρησε επίσημα στις 29 Ιανουαρίου 2023, ως εταίρος με τη γαλλική TotalEnergies και την ιταλική Eni, στην κοινοπραξία, που διεξήγαγε τις έρευνες για εξεύρεση υδρογονανθράκων στα οικόπεδα 4 και 9 της λιβανικής Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης (ΑΟΖ). Η επισημοποίηση της ανωτέρω ανασύνθεσης της κοινοπραξίας μετά την αποχώρηση της ρωσικής Novatek, έλαβε χώρα περίπου τρεις μήνες μετά την υπογραφή της ιστορικής συμφωνίας μεταξύ του Λιβάνου και του Ισραήλ για την οριοθέτηση των νότιων θαλάσσιων συνόρων τους. Στη συνέχεια, η πλατφόρμα TransOcean Barents, η οποία ναυλώθηκε από την TotalEnergies, εκπροσωπώντας την προαναφερόμενη κοινοπραξία, πραγματοποίησε γεώτρηση έρευνας στο τεμάχιο 9 της ΑΟΖ, το δεύτερο τεμάχιο στα ανοικτά των λιβανικών ακτών κοντά στο Σουρ, στο νότιο Λίβανο. Στόχος της επιχείρησης ήταν να επιβεβαιωθεί η παρουσία επαρκών ποσοτήτων φυσικού αερίου, που θα δικαιολογούν την ανάπτυξη πλατφόρμας εξόρυξης. Η λιβανική διοίκηση πετρελαίου μάλιστα ονόμασε τη γεώτρηση Qana 31/1. Επιπροσθέτως, η κοινοπραξία αποφάσισε να συμμετάσχει στη διαδικασία, που ξεκίνησε η Αρχή Διαχείρισης Πετρελαίου του Λιβάνου (LPA, Lebanon Petroleum Administration) για τη χορήγηση αδειών έρευνας και εκμετάλλευσης των δυνητικών υπεράκτιων αποθεμάτων υδρογονανθράκων δύο ακόμη «οικοπέδων» εκ των δέκα (το 8 και το 10) στην Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη (ΑΟΖ) της χώρας. Ωστόσο, στα τέλη Οκτωβρίου η κοινοπραξία αποσύρθηκε από το τεμάχιο 4 (οι έρευνες στο εν λόγω τεμάχιο είχαν ξεκινήσει προ πεντέμισι ετών), δύο εβδομάδες μετά την ολοκλήρωση της ερευνητικής γεώτρησης στο τεμάχιο 9 της ΑΟΖ, η οποία ξεκίνησε στις 24 Αυγούστου. Η γεώτρηση αυτή έληξε, χωρίς να έχουν καταρχήν αποκαλυφθεί ίχνη αποθεμάτων φυσικού αερίου, αφού έφτασε σε βάθος

3.905 μέτρων. Η κοινοπραξία έχει πλέον προθεσμία έως τον Μάιο του 2025 για να αποφασίσει αν θα συνεχίσει ή θα εγκαταλείψει τις έρευνες στο εν λόγω τεμάχιο. Στη συνέχεια, στα μέσα Οκτωβρίου 2023, οι λιβανικές αρχές επιβεβαίωσαν **την αναστολή της γεώτρησης στο τεμάχιο 9**, αναφορικά με την εξερεύνηση υπεράκτιου φυσικού αερίου, στα νότια της αποκλειστικής οικονομικής ζώνης (ΑΟΖ) του Λιβάνου.

Σε κάθε περίπτωση, επισημαίνεται ότι ήταν πολλές οι ελπίδες που εναποτέθηκαν όλο το προηγούμενο διάστημα από τη χώρα του Λιβάνου στην ανεύρεση υδρογονανθράκων στην περιοχή του. Κατά πόσον η παράμετρος της πολεμικής σύρραξης Ισραήλ – Χαμάς στις υπεράκτιες δραστηριότητες του Λιβάνου, θα επηρεάσει ολοκληρωτικά αρνητικά την παρουσία της ENI και της γνωστής κοινοπραξίας στον Λίβανο, στην παρούσα γεωπολιτική συγκυρία, είναι ακόμη νωρίς να προσδιοριστεί με ακρίβεια.

Επιπροσθέτως, αναφορικά με την ανάθεση των τεμαχίων 8 και 10, τα οποία βρίσκονται στην Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη (ΑΟΖ) του Λιβάνου, στις 12 Ιανουαρίου 2024 η κυβέρνηση ενέκρινε την ανάθεση των τεμαχίων 8 και 10, τα οποία βρίσκονται στην Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη (ΑΟΖ) του Λιβάνου, στην κοινοπραξία, που αποτελείται από τρεις κορυφαίες παγκόσμιες ενεργειακές εταιρίες: την γαλλική TotalEnergies, την ιταλική Eni και την κατारιανή QatarEnergy. Η απόφαση αυτή μάλιστα ελήφθη μετά την αποτυχία των διαπραγματεύσεων υπό την ηγεσία της λιβανικής Αρχής Διαχείρισης Πετρελαίου (LPA) για την επίτευξη τροποποίησης των δύο προσφορών, που είχε καταρχήν υποβάλει η κοινοπραξία για την έρευνα και την εξόρυξη υδρογονανθράκων στα δύο τεμάχια.

Οι ενεργειακοί αναλυτές επισημαίνουν ότι αν και το Υπουργικό Συμβούλιο έδωσε το πράσινο φως για την ανάθεση των δύο τεμαχίων, συμπεριέλαβε στην απόφασή του μία σειρά από όρους που είχε ήδη θέσει το Υπουργείο Ενέργειας και ζήτησε από την TotalEnergy να συμφωνήσει με τους όρους αυτούς πριν από την υπογραφή της συμφωνίας μεταξύ των δύο μερών. Οι εν λόγω όροι αφορούν την αύξηση του οικονομικού μεριδίου του Λιβάνου από 56% σε 62% και στις δύο προσφορές, καθώς και τη μείωση των προθεσμιών που έχει θέσει η κοινοπραξία (έως και 4 έτη (στοιχείο που γέννησε υποψίες, καθώς θεωρήθηκε πολύ μακρά περίοδος) για την ολοκλήρωση των σεισμικών ερευνών στο τεμάχιο 8 και των εργασιών έρευνας και γεώτρησης στα τεμάχια 8 και 10. Ακόμη, η κοινοπραξία θα πρέπει να ξεκινήσει σεισμικές έρευνες στο οικόπεδο 8 εντός τριών μηνών από την υπογραφή της συμφωνίας. Η επιχείρηση αυτή θα πρέπει να ολοκληρωθεί εντός ενός έτους το πολύ, μετά το οποίο θα πραγματοποιηθεί η διαδικασία έρευνας υδρογονανθράκων, η οποία θα κατανεμηθεί σε τρία έτη. *Εν κατακλείδι, αν η κοινοπραξία απορρίψει τους προαναφερόμενους όρους, θα χάσει τα δικαιώματά της στο τεμάχιο 8.*

Όσον αφορά το οικόπεδο 10, το υπουργικό συμβούλιο απαίτησε η πρώτη γεώτρηση να πραγματοποιηθεί εντός ενός έτους από την υπογραφή της συμφωνίας, με δυνατότητα παράτασης της περιόδου αυτής για έξι μήνες ακόμη, με απόφαση του υπουργού Ενέργειας. Σύμφωνα με αξιόπιστες πηγές, η TotalEnergies εξέτασε προσεκτικά τους όρους αυτούς για να αποφασίσει εάν θα προχωρήσει στην υπογραφή της συμφωνίας και για τα δύο τεμάχια ή αν ενδεχομένως θα περιοριστεί σε ένα.

Στο πλαίσιο αυτό, είναι ενδιαφέρον να σημειωθεί ότι η Αρχή Διαχείρισης Πετρελαίου είχε επισημάνει ότι οι δύο προσφορές για τα τεμάχια 8 και 10 αντιβαίνουν στις διεθνείς προδιαγραφές. Ωστόσο, δεδομένου ότι πρόκειται για τις δύο μοναδικές προσφορές που υποβλήθηκαν, ο Λίβανος μπορούσε να υπογράψει τη συμφωνία με την κοινοπραξία, ακόμη και αν οι όροι της απορριφθούν.

Ως αποτέλεσμα των ανωτέρω, η ανόρυξη νέας ερευνητικής γεώτρησης στα ύδατα του Λιβάνου δεν εκτιμάται από τους ειδικούς ότι θα καταστεί εφικτή πριν από το 2026, παρά το γεγονός ότι οι έρευνες

της Total έχουν εντοπίσει δύο πιθανά κοιτάσματα, ένα για φυσικό αέριο και ένα για πετρέλαιο, στο τεμάχιο 10.

Η κοινοπραξία, που αποτελείται από την TotalEnergies, την ιταλική Eni και την QatarEnergy, δεν υπέγραψε τελικά τις συμβάσεις για την έρευνα και εκμετάλλευση των εν λόγω τεμαχίων. Η κοινοπραξία δεν υπέγραψε εγκαίρως τις συμβάσεις για την έρευνα και εκμετάλλευση των οικοπέδων 8 και 10 της λιβανικής ΑΟΖ, ενώ, επιπροσθέτως, δεν ζήτησε καν παράταση, επειδή αρνήθηκε να αποδεχθεί ορισμένους όρους που έθεσε η λιβανική κυβέρνηση. Η άρνηση αυτή θέτει εκ νέου τα δύο επίμαχα τεμάχια ανοιχτά, ως προς μία τρίτη προκήρυξη διαγωνισμού, σύμφωνα με δήλωση του υπηρεσιακού Υπουργού Ενέργειας, κ. Walid Fayad σε τοπικά μέσα ενημέρωσης. Η νέα εξέλιξη επιβραδύνει, συνεπώς, την κατανομή των αδειών για τα υπόλοιπα τεμάχια της ΑΟΖ, αφού ο δεύτερος γύρος υποβολής προσφορών αναβλήθηκε αρκετές φορές, από την έναρξή του το 2019, λόγω έλλειψης υποψηφίων, με φόντο την πολυδιάστατη κρίση στον Λίβανο.

Υπενθυμίζεται στο σημείο αυτό ότι στις αρχές Οκτωβρίου 2023, η TotalEnergies, η Eni και η QatarEnergy είχαν υποβάλει δύο προσφορές για τα τεμάχια 8 και 10 της ΑΟΖ, έπειτα από αρκετές ανεπιτυχείς προσφορές για τον δεύτερο γύρο αδειών για τις εν λόγω περιοχές. Οι προτάσεις μελετήθηκαν από την Αρχή Πετρελαίου του Λιβάνου (Lebanon Petroleum Authority), η οποία υπέβαλε σχετικές προσαρμογές στον υπηρεσιακό Υπουργό. Ο πλήρης φάκελος υποβλήθηκε, με τη σειρά του, στο Υπουργικό Συμβούλιο στα μέσα Ιανουαρίου. Αφού απέφυγαν να υπογράψουν τις συμβάσεις, συμπεραίνεται ότι οι τρεις εταιρίες αρνήθηκαν δύο από τους όρους που έθεσε το λιβανικό κράτος.

Ο πρώτος όρος αφορά την περίοδο κατά την οποία, εάν υπογραφεί η σύμβαση, η κοινοπραξία μπορεί να αποφασίσει εάν θα πραγματοποιήσει ή όχι τις τρισδιάστατες σεισμικές μελέτες για το τεμάχιο 8, εργασία που κοστίζει μεταξύ 10 και 15 εκατ. δολ. ΗΠΑ. Η κοινοπραξία είχε ζητήσει περίοδο ενός έτους για την πραγματοποίηση αυτής της επιχείρησης, προκειμένου να περιμένει τα λεπτομερή αποτελέσματα της γεώτρησης που διεξαγόταν ήδη στο τεμάχιο 9, ωστόσο ο Λίβανος θεώρησε ότι τρεις μήνες θα ήταν αρκετοί. Η έναρξη αυτής της σεισμικής έρευνας δεν είχε ξεκινήσει προηγουμένως λόγω των ταραχών που συνδέονται με τον πόλεμο στη Γάζα. Ο δεύτερος όρος του Δημοσίου, ο οποίος δεν έγινε αποδεκτός από την κοινοπραξία, αφορά την περίοδο κατά την οποία η κοινοπραξία μπορεί να αποφασίσει αν θα κάνει ή όχι ερευνητική γεώτρηση. Ο Λίβανος είχε θέσει προθεσμία ενός έτους, όπως προβλέπεται στους όρους που καθορίζονται στα διατάγματα-πλαίσια, ωστόσο η κοινοπραξία ήθελε να την παρατείνει σε δύο χρόνια. Προτάθηκε εναλλακτικά το διάστημα ενάμισι έτους αλλά η κοινοπραξία δεν το αποδέχθηκε.

Σε κάθε περίπτωση, τα οικόπεδα 8 και 10 βρέθηκαν επισήμως και πάλι στο παιχνίδι, ως μέρος του τρίτου γύρου αδειοδότησης, ο οποίος εγκρίθηκε από το λιβανικό Συμβούλιο Υπουργών τον περασμένο Ιανουάριο και καλύπτει όλα τα υπόλοιπα οικόπεδα της ΑΟΖ. Η προθεσμία για την υποβολή προσφορών έληγε στις 2 Ιουλίου 2024,

Ηλεκτρική ενέργεια

Περισσότερα από 20 έτη μετά το τέλος του εμφυλίου πολέμου, οι πολίτες εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν σοβαρές ελλείψεις ηλεκτρικής ενέργειας, διότι η παρεχόμενη ενέργεια είναι ανεπαρκής για την κάλυψη της ζήτησης. Το χάσμα αναμένεται να διευρυνθεί ιδιαίτερα τα επόμενα χρόνια, δεδομένης της δημογραφικής πίεσης και της γήρανσης των εγκαταστάσεων. Η «Εταιρία Ηλεκτρισμού του Λιβάνου» (Electricite du Liban, EDL) - δημόσια εταιρία- είναι σε κατάσταση προχωρημένης αποσύνθεσης, με λειτουργικές δομές και τιμολογιακή πολιτική παρωχημένες και υψηλό διαρθρωτικό έλλειμμα (\$ 2 δις Η.Π.Α. ετησίως περίπου). Η εξασφάλιση ηλεκτρικής ενέργειας συνιστά συστηματική

κεφαλαιακή διαρροή για το λιβανικό κράτος, όντας η τρίτη υψηλότερη δημόσια δαπάνη μετά την εξυπηρέτηση του χρέους και τους μισθούς. Επί του παρόντος, τέσσερις κύριες μονάδες, που βρίσκονται στις περιοχές Jieh, Zahraní, Zouk και Deir Ammar, θεωρούνται ότι παράγουν την περισσότερη ηλεκτρική ενέργεια. Μερικές εγκαταστάσεις αυτών είναι σε κακή κατάσταση και ηλικίας άνω των 40 ετών. Ποσοστό 60% περίπου της ηλεκτρικής ενέργειας παράγεται από σταθμούς, που χρησιμοποιούν diesel. Στο πλαίσιο του προγράμματος του Υπουργείου Ενέργειας και Υδάτων, προϋπολογισμού 1,2 δις ευρώ για την παραγωγή συμπληρωματικών 700 MW, η εταιρία J & P AVAX, το 2013, ανέλαβε κατόπιν διαγωνισμού, την κατασκευή σταθμού παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας στην περιοχή Deir Ammar Βορείου Λιβάνου, συνολικής παραγωγικής δυνατότητας 538 MW (η κάλυψη των συνολικών αναγκών της χώρας υπολογίζεται ότι υπολείπεται κατά 700 MW). Οι εργασίες διακόπηκαν λόγω διιστάμενων απόψεων επί των οικονομικών όρων της σύμβασης. Διαπραγματεύσεις, που διεξήχθησαν μεταξύ του Υπουργείου και της εταιρίας, οδήγησαν σε μετατροπή της σύμβασης σε BOT (Build operate Transfer) και σε συμφωνία αγοράς της ενέργειας. Ο σταθμός παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, ο οποίος θα κατασκευαζόταν από την JP AVAX, θα διατεθεί στην κυβέρνηση στο τέλος της συμβατικής περιόδου. Η JP Avax είχε προσφύγει σε διεθνή διαιτησία, λόγω διαφωνίας μεταξύ του Υπουργείου Ενέργειας (MoEW) και του Υπουργείου Οικονομικών σχετικά με το εάν ο Φόρος Προστιθέμενης Αξίας θα ήταν μέρος της σύμβασης. Το έργο έχει παραμείνει ημιτελές από τότε. Ακόμη, η 30η/9/2021 ήταν η τελευταία ημέρα εκτέλεσης της σύμβασης μίσθωσης μεταξύ της Κρατικής εταιρίας ηλεκτρισμού EDL και της Τουρκικής Karpowership, θυγατρική της KARADENİZ HOLDING στην οποία το Λιβανικό κράτος μίσθωνε δύο σταθμούς ηλεκτροπαραγωγής από το 2013 συνολικής ισχύος 370 μεγαβάτ (MW), (περίπου το 1/4 της συνολικής δυνατότητας της EDL (1.800 MW)). Η εν λόγω σύμβαση είχε ανανεωθεί ήδη δύο φορές, την τελευταία φορά το 2018. Σύμφωνα με πηγές της EDL, τα πλωτά εργοστάσια Fatmagül Sultan, που διασυνδέονται με το εργοστάσιο παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας Zouk (Kesrouan) και Orhan Bey που διασυνδέεται με αυτό του Jiyé (Chouf), αποσυνδέθηκαν από το δίκτυο.

Σε κάθε περίπτωση, ο τομέας ηλεκτρικής ενέργειας του Λιβάνου για το 2022, εμφανίστηκε να βρίσκεται σε πολύ δυσμενή κατάσταση, καθώς η κρατική εταιρία ηλεκτρισμού φαίνεται να είναι όμηρος των αντιπαραθέσεων, που υφίστανται εντός της υπηρεσιακής κυβέρνησης της χώρας (μεταξύ του Υπουργού Ενέργειας από τη μία πλευρά και του Πρωθυπουργού και του Υπουργού Οικονομικών από την άλλη).

Πριν από τρία χρόνια, η πλειονότητα των κατοίκων της χώρας συνήθιζε να εκφράζει αγανάκτηση για το γεγονός ότι λάμβαναν μόνο περίπου δέκα ώρες δημόσιας ηλεκτρικής ενέργειας την ημέρα. Σήμερα, οι ίδιοι άνθρωποι δεν μπορούν να γνωρίζουν αν η EDL θα είναι σε θέση να παρέχει, έστω το ήμισυ της ανωτέρω ενέργειας κατά τη διάρκεια του 2023, γεγονός που αποδεικνύει τα επίπεδα επιδείνωσης της οικονομικής κατάστασης της κρατικής εταιρίας ηλεκτρισμού, μετά από τρεισήμισι χρόνια κρίσης. Με ανακοίνωση που εξέδωσε στις 4 Ιανουαρίου 2023, η EDL, επιβεβαίωσε τα ανωτέρω: αναφέρεται σε αυτήν ότι αναγκάστηκε να κλείσει τους δύο μεγαλύτερους σταθμούς παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, Zahraní (Νότιο Λίβανο) και Deir Ammar (Βόρειο Λίβανο), οι οποίοι έχουν δυναμικότητα 430 μεγαβάτ (MW) ο καθένας, λόγω της εξάντλησης των αποθεμάτων του σε μαζούτ, το καύσιμο, που καταναλώνεται από τις μονάδες παραγωγής των εν λόγω εγκαταστάσεων. Η μονάδα Zahraní απενεργοποιήθηκε, ενώ η μονάδα Deir Ammar έχει ήδη κλείσει.

Σε μια προσπάθεια να εξασφαλίσει το μίνιμουμ επίπεδο παροχής υπηρεσίας, ώστε να τροφοδοτήσει ορισμένα "ζωτικά" δημόσια ιδρύματα και υποδομές, η EDL σχεδιάζει να λειτουργήσει τους σταθμούς ηλεκτροπαραγωγής Zouk (Kesrouan) και Jiyé (Chouf), που εξακολουθούν να διαθέτουν ορισμένες ποσότητες καυσίμων, οι οποίες όμως δεν υπολογίζονται σε διάρκεια δυνατότητας παροχής ενέργειας άνω της μίας εβδομάδας. Εν κατακλείδι, για το 2023 και 2024, η EDL παρείχε από δύο έως τέσσερις ώρες, ηλεκτρικό ρεύμα στον μέσο πολίτη.

Ταυτόχρονα, σύμφωνα με ενεργειακούς αναλυτές, ακόμη και αν η κρατική λιβανική εταιρία είχε στη διάθεσή της τις ποσότητες καυσίμων, που χρειάζονται οι σταθμοί παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας για να λειτουργούν σε πλήρη δυναμικότητα, δεν θα ήταν σε θέση να καλύψει όλη τη ζήτηση. Η μέγιστη ισχύς των σταθμών της είναι περίπου 1.500 MW, έναντι συνολικής ζήτησης, που εκτιμάται σε 3.000 MW, πριν από την κρίση. Ο πληθυσμός είναι αναγκασμένος να βασίζεται σε ιδιωτικές γεννήτριες, οι οποίες αναπληρώνουν αυτό το έλλειμμα παραγωγής, χρεώνοντας τους πολίτες σε υψηλές τιμές, οι οποίες μόνο αυξάνονται, παρά το γεγονός ότι τα τιμολόγια τους είναι ρυθμισμένα πλέον, σε γενικές γραμμές.

Εξάλλου, υπενθυμίζεται ότι τα έσοδα της EDL, έχουν καταρρεύσει με τον ίδιο ρυθμό με την υποτίμηση του εθνικού νομίσματος (πάνω από 95% από το καλοκαίρι του 2019), ενώ και τα τιμολόγια της έχουν παγώσει από το 1994, καθιστώντας τον οργανισμό διαρθρωτικά ελλειμματικό.

Ενώ οι αρχές έχουν αποτύχει επί δεκαετίες να μεταρρυθμίσουν την EDL, αυτό υποτίθεται ότι θα άλλαζε από τα τέλη του 2022. Το προπερασμένο φθινόπωρο, η υπηρεσιακή κυβέρνηση έδωσε το πράσινο φως για την αύξηση των τιμολογίων ηλεκτρικής ενέργειας, σε συνδυασμό με την αύξηση των ωρών παροχής. Έχουν εξεταστεί διάφοροι τρόποι για την αύξηση της παραγωγής (όπως η αμερικανική πρωτοβουλία για τη μεταφορά ηλεκτρικής ενέργειας από την Ιορδανία και αιγυπτιακού φυσικού αερίου στο Λίβανο μέσω της Συρίας, οι οποίες ακόμη δεν έχουν υλοποιηθεί, ή η αποδέσμευση δανείου, ύψους 62 εκατ. δολαρίων ΗΠΑ, το οποίο εγγυάται η κεντρική τράπεζα της χώρας, με όρους αποπληρωμής που περιλάμβαναν την έκδοση των τιμολογίων εφεξής σε νέες τιμές, τα οποία θα ίσχυαν μεν από την 1η Νοεμβρίου 2022, ωστόσο θα εισπράττονταν μόνο από τα τέλη Φεβρουαρίου 2023). Τα χρήματα επρόκειτο να χρησιμοποιηθούν για την αγορά καυσίμων, με στόχο την αύξηση της παραγωγής, καθώς η EDL βασίζεται, επί του παρόντος, σε πενιχρά φορτία, που παρέχονται στο πλαίσιο ειδικής συμφωνίας ανταλλαγής με το Ιράκ. Στο πλαίσιο της συμφωνίας αυτής, την προηγούμενη χρονιά προκηρύχθηκαν διαγωνισμοί για την αγορά 66.000 τόνων μαζούτ, τα φορτία των οποίων παραδόθηκαν και πληρώθηκαν με τεράστιες καθυστερήσεις, παρά το ό,τι υπεγράφησαν οι σχετικές δημόσιες συμβάσεις, με φόντο τις πολιτικές αντιπαραθέσεις μεταξύ των ηγετών των αρχικά αναφερόμενων παραγωγικών Υπουργείων.

Βάσει των ανωτέρω στοιχείων, το συμπέρασμα είναι ότι η μεταρρύθμιση του τομέα ηλεκτρικής ενέργειας του Λιβάνου αποτελεί αδήριτη ανάγκη και περιλαμβάνεται στο πλαίσιο της γενικότερης απαιτούμενης αναδιάρθρωσης της οικονομίας της χώρας.

Φυσικό αέριο

Η αγορά φ/α για οικιακή χρήση κυριαρχείται από έξι εταιρίες, οι οποίες λειτουργούν σε περιβάλλον ελάχιστα ανταγωνιστικό. Η ποσότητα, που πωλείται στην εγχώρια αγορά, ανέρχεται περίπου σε 130.000 τόνους, ετησίως. Εκτός από την οικιακή χρήση, το αέριο χρησιμοποιείται ως καύσιμο στις δύο νέες μονάδες Zahraní και Deir Ammar-Beddawí, που κατασκευάστηκαν ειδικά για να λειτουργούν με φυσικό αέριο προερχόμενο από τον Παναραβικό αγωγό φυσικού αερίου. Κλάδος του Παναραβικού αγωγού (συνδέει την πόλη Banias της Συρίας με τη μονάδα ηλεκτροπαραγωγής Deir Ammar-Beddawí πλησίον της Τρίπολης) κατέστη ενεργός το Νοέμβριο 2009, όταν ο Συριακός Οργανισμός Πετρελαίου (Syrian Petroleum Company) ξεκίνησε να μεταφέρει φυσικό αέριο αιγυπτιακής προέλευσης στο Λίβανο. Η παροχή σταμάτησε το Νοέμβριο 2010, λόγω των πολιτικών εξελίξεων στην Αίγυπτο και δολιοφθοράς στο δίκτυο του Παναραβικού στη Χερσόνησο του Σινά. Η Αμερικανική ενεργειακή διπλωματία εργαζόταν από το 2021 για να εξασφαλίσει ότι ο Λίβανος θα τροφοδοτείται με αιγυπτιακό αέριο, ακόμη και με ηλεκτρική ενέργεια που θα παράγεται στην Ιορδανία, μέσω αγωγού φυσικού αερίου (Παναραβικός) και γραμμών υψηλής τάσης που διέρχονται από τη Συρία. Εν τω μεταξύ, οι Λιβανέζοι καταναλωτές εξακολουθούν να βασίζονται στους ιδιοκτήτες ιδιωτικών γεννητριών, των οποίων μάλιστα τα τιμολόγια έχουν εκτοξευθεί στα ύψη, μετά την πλήρη

άρση των επιδοτήσεων στα καύσιμα και οι προμήθειες αποπληρώνονται σε δολάρια. Αυτό ωθεί πολλούς προμηθευτές να τιμολογούν τους πελάτες τους σε δολάρια, ενώ οι τιμές που καθορίζει το Υπουργείο Ενέργειας παραμένουν σε λίρες Λιβάνου.

7.2 Ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (ΑΠΕ). Προκλήσεις και προοπτικές.

Ο Λίβανος διαθέτει ισχυρό πλεονέκτημα σε φυσικούς πόρους για την παραγωγή ηλιακής, αιολικής, υδροηλεκτρικής ενέργειας (χρησιμοποιώντας φράγματα) και ενέργειας από βιομάζα (οργανικά απόβλητα). Το 2009 η χώρα εντάχθηκε στο Διεθνή Οργανισμό Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (IRENA) και στη Σύνοδο της Κοπεγχάγης για την κλιματική αλλαγή, ενώ η λιβανική κυβέρνηση δεσμεύτηκε να αυξήσει τη χρήση των ΑΠΕ από 12 - 20%. Στον παρόντα χρόνο, υπολογίζεται ότι ποσοστό 5-6% ηλεκτρισμού παράγεται από ΑΠΕ, κυρίως από υδροηλεκτρισμό, θερμική ενέργεια και πρόσφατα από φωτοβολταϊκά. Ως σημαντικός ανασταλτικός παράγοντας στην ανάπτυξη των ΑΠΕ αναφέρεται η απουσία θεσμικού ρυθμιστικού πλαισίου, δεδομένου ότι ο νόμος 462 «περί ηλεκτρικής ενέργειας» δεν επιτρέπει την άμεση συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα στην παραγωγή ενέργειας και το αρμόδιο υπουργείο Ενέργειας και Υδάτων σχεδιάζει να συνάψει συμβάσεις μακροχρόνιας μίσθωσης (leasing / contract on delivery agreement) με τους αναδόχους του εκάστοτε προκηρυσσόμενου έργου.

Ο Λίβανος είναι μια μεσογειακή χώρα ευλογημένη με άφθονο νερό, άνεμο και ηλιακή ακτινοβολία. Ωστόσο, μέχρι στιγμής, το δυναμικό αυτό δεν έχει εκμεταλλευθεί πλήρως, ενώ οι πολίτες, ακόμη και στο κέντρο της Βηρυτού, αντιμετωπίζουν καθημερινές περικοπές ισχύος τουλάχιστον τριών ωρών. Η μετάβαση στην καθαρή ενέργεια θα μπορούσε να μειώσει ταυτόχρονα την εξάρτησή του από τα ορυκτά καύσιμα. Η εν λόγω μετάβαση μπορεί επίσης να οδηγήσει σε ευρύτερη οικονομική και πολιτική ανεξαρτησία, θωρακίζοντας τον Λίβανο από τις επιπτώσεις των μεταβαλλόμενων τάσεων στην παγκόσμια αγορά ενέργειας (υδρογονανθράκων). Κατόπιν αυτών οι πιθανοί προς ανάπτυξη τομείς ΑΠΕ στη χώρα είναι:

Υδροηλεκτρική Ενέργεια

Η υδροηλεκτρική ενέργεια είναι ο πλέον εδραιωμένος πόρος ΑΠΕ στο Λίβανο και συμβάλλει στο 4,5% περίπου του ενεργειακού μείγματος ονομαστικής ισχύος 280 MW. Η χώρα προσπάθησε το 2021 να επεκτείνει τη χρήση υδροηλεκτρικής ενέργειας, με πρόσκληση ενδιαφέροντος για κατασκευή και λειτουργία υδροηλεκτρικού σταθμού. Ωστόσο, ειδικοί συμφωνούν ότι η παραγωγή υδροηλεκτρικής ενέργειας παραμένει σε μεγάλο βαθμό ασυνεπής, λόγω των διακοπτόμενων βροχοπτώσεων και της κακής συντήρησης των δικτύων. Στην ανάλυση χρησιμοποιείται η μεσο σταθμική τιμή κόστους ηλεκτρισμού (LCOE), της υδροηλεκτρικής ενέργειας, που εκτιμάται ότι θα είναι περίπου \$ 9c ανά KWH. Η μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα μιας τέτοιας επένδυσης επιβεβαιώνεται καθώς το επίπεδο κόστους παραμένει κατώτερο από την προβλεπόμενη τιμή πώλησης \$ 12c ανά KWH της κρατικής EDL.

Αιολική ενέργεια

Η αιολική ενέργεια αποτελεί αναξιοποίητο πόρο στον Λίβανο με εξαιρετικά περιορισμένη παραγωγή. Σύμφωνα με έρευνα (Wind Atlas-2010), ο Λίβανος έχει τη δυνατότητα να παράγει περίπου 5.400 MW αιολικής ενέργειας (UNDP). Ο εγκριθείς διαγωνισμός αιολικού πάρκου του Υπουργείου Ενέργειας και Νερού ονομαστικής ισχύος 200MW στο Akkar υπόσχεται θετικά αποτελέσματα. Σε ευνοϊκές καιρικές συνθήκες, η μεσο σταθμική τιμή κόστους της εν λόγω μορφής ΑΠΕ θα κινείται στα \$ 7.8c ανά κιλοβατώρα (KWH). Τα αιολικά πάρκα του Akkar θα διακινούν την KWH προς \$ 10,75c, στοιχείο που τους παρέχει σημαντικό περιθώριο κέρδους για την σταδιακή απόσβεση της αρχικής τους επένδυσης. Δεδομένου λοιπόν ότι η τιμή καταναλωτή είναι υψηλότερη από το επίπεδο κόστους,

συνάγεται η κερδοφορία του εν λόγω έργου. Το παράδειγμα αυτό αποδεικνύει τη βιωσιμότητα των δυνητικών αιολικών πάρκων στο Λίβανο με την EDL ως πρωταρχικό πελάτη.

Ηλιακή ενέργεια

Η ηλιακή ενέργεια αποτελεί επίσης πολύτιμο πόρο στον Λίβανο. Με περίπου 3.000 ώρες ηλιοφάνειας ετησίως, η προσθήκη αυτής της πηγής ενέργειας στο εθνικό δίκτυο θα μπορούσε να συμβάλει σημαντικά στην ανάπτυξη της καθαρής ενέργειας στην χώρα. Η ηλιακή ενέργεια αντιπροσωπεύει σήμερα μόνον το 0,26% του ενεργειακού της μίγματος. Για να αναπτυχθεί αυτή η πηγή ενέργειας, το αρμόδιο Υπουργείο Ενέργειας & Υδάτων (MEW) ξεκίνησε δύο χωριστές προσφορές για ηλιακές εκμεταλλεύσεις με συνολική παραγωγική δυναμικότητα περίπου 450 MW. Σύμφωνα με αναλυτές, το κόστος παραγωγής ηλιακής ενέργειας, θα μπορούσε να ανέλθει τα \$ 6c ανά KWH στις επερχόμενες προσφορές. Αυτό θα μπορούσε επίσης να συμβάλει σε σημαντική εξοικονόμηση δαπανών πετρελαίου. Με δεδομένο το μέσο κόστος παραγωγής της EDL ύψους περίπου 0,17 σεντς ανά KWH, η ηλιακή ενέργεια αποτελεί μια βιώσιμη εναλλακτική λύση για τον Λίβανο με εξοικονόμηση έως και \$11c / KWH.

Πρόσφατες σημαντικές εξελίξεις στον κλάδο - Υπογραφή συμβάσεων για την κατασκευή 11 ηλιακών πάρκων στον Λίβανο

Κατόπιν διαδικασίας που διήρκησε έξι ολόκληρα έτη, ο Λιβάνιος υπηρεσιακός Υπουργός Ενέργειας και Υδάτων, κ. Walid Fayad, υπέγραψε τελικά στις 5 Μαΐου 2023, συμβάσεις με 11 κοινοπραξίες¹, που υπόσχονται να παράγουν συνολικά 165 μεγαβάτ ηλιακής ενέργειας σε ολόκληρη τη χώρα. Οι συμβάσεις υπεγράφησαν στο Υπουργείο Ενέργειας και Υδάτων, παρουσία του κ. Pierre Khoury, προέδρου του διοικητικού συμβουλίου του Λιβανικού Κέντρου για την Εξοικονόμηση Ενέργειας, (LCEC), κυβερνητικού φορέα, που εργάζεται για την ανάπτυξη των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας του Λιβάνου. Σύμφωνα με τις εν λόγω συμβάσεις, οι εταιρίες δεσμεύονται να κατασκευάσουν τους σταθμούς παραγωγής ενέργειας, να τους λειτουργήσουν και να πωλούν την παραγόμενη ενέργεια στην κρατική εταιρία ηλεκτρισμού της χώρας (Electricité du Liban, EDL), σε τιμές που θα διαφέρουν ανά περιοχή. Η συνολική αξία του έργου εκτιμάται ότι αγγίζει τα 100 εκατ. δολ. ΗΠΑ.

Οι φορείς εκμετάλλευσης θα πληρώσουν οι ίδιοι το κόστος κατασκευής και θα αναζητήσουν την απαραίτητη χρηματοδότηση (κάτι που, σύμφωνα με ειδικούς αναλυτές, θα μπορούσε να επιτευχθεί και μέσω ιδρυμάτων, όπως του IFC, του βραχίονα του ιδιωτικού τομέα της Παγκόσμιας Τράπεζας, της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων ή της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Ανάπτυξης και Ανασυγκρότησης, EBRD), εντός, το πολύ, ενός έτους, σύμφωνα με το χρονοδιάγραμμα, που έχει ήδη θέσει το λιβανικό υπουργικό συμβούλιο. Μόλις εξευρεθεί η χρηματοδότηση - η οποία πρέπει να καλύψει και το κόστος της γης, επίσης δαπάνη των εταιριών -, οι τελευταίες θα έχουν στη διάθεσή τους ένα ακόμη έτος για να κατασκευάσουν και να θέσουν σε λειτουργία τις εγκαταστάσεις. Εφόσον αρχίσει η παραγωγή, οι κοινοπραξίες θα λειτουργήσουν τα φωτοβολταϊκά πάρκα για 25 έτη και κατόπιν θα τα αποσυναρμολογήσουν, όπως προβλέπει η σύμβαση, σύμφωνα με τα ισχύοντα περιβαλλοντικά πρότυπα.

¹ Ο αρχικός διαγωνισμός προκηρύχθηκε το 2017. Το Υπουργείο έλαβε 264 αιτήσεις συμμετοχής, βάσει προδιαγραφών, που καταρτίστηκαν σύμφωνα με τα πρότυπα της Παγκόσμιας Τράπεζας και της EBRD. Μεταξύ των 264, μόνον οι 42 εταιρίες είχαν υποβάλει λεπτομερή προσφορά. Το Υπουργείο Ενέργειας συγκρότησε εθνική επιτροπή με εκπροσώπους του, καθώς και του Υπουργείου Οικονομικών και της EDL, η οποία αξιολόγησε και επέλεξε τις 11 εταιρίες. Ωστόσο, η επιλογή έγινε το 2022, πέντε χρόνια μετά το διαγωνισμό, γεγονός που προκάλεσε αναστάτωση. Εν τέλει, πραγματοποιήθηκαν διοικητικές, τεχνικές και οικονομικές αξιολογήσεις και ακολούθησαν διαπραγματεύσεις για τη διατήρηση μόνο 11 εταιριών.

Αναλυτικότερα, η ηλεκτρική ενέργεια, που θα παράγεται από τα ηλιακά πάρκα, θα διοχετεύεται απευθείας στο δίκτυο της EDL και θα πωλείται στην ίδια τιμή με την υφιστάμενη ηλεκτρική ενέργεια του κρατικού προμηθευτή ηλεκτρικής ενέργειας: 10 σεντς ανά κιλοβατώρα (kWh) για τους πελάτες, που καταναλώνουν λιγότερες από 100 kWh το μήνα και 27 σεντς ανά kWh για όσους καταναλώνουν περισσότερο. Σημειώνεται ότι το μέσο κόστος παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, μέσω των υφιστάμενων θερμοηλεκτρικών σταθμών της EDL έως τώρα, είναι 17 σεντς ανά kWh.

Οι νικήτριες κοινοπραξίες (καθεμία από τις οποίες περιλαμβάνει από δύο έως τέσσερις εταιρίες) εμπειροκλείουν τις ακόλουθες, σύμφωνα με το Κέντρο Εξοικονόμησης Ενέργειας του Λιβάνου (LCEC):

- Στην περιοχή Bekaa και Baalbek-Hermel, η κοινοπραξία αποτελείται από τις εταιρίες ECOSYS-KACO, DAWTEC-LOOOP-STAUNCH και LABWE Solar Farm.
- Στο Όρος Λίβανος, οι άδειες χορηγήθηκαν στις JOUN PV, SIBLINE Solar Farm και E/ONE.
- Στο Νότιο Λίβανο και τη Nabatieh, οι εταιρίες που επιλέχθηκαν είναι οι SOUTH POWER, RIMAT 154 και GDS-ET-NABATIYEH.
- Τέλος, στο Βόρειο Λίβανο και στο Akkar, επικράτησαν οι εταιρίες KFIFANE-PHOENIX POWER PLANT και ELECT - STC – SOLISTIS.

30% ανανεώσιμη ενέργεια έως το 2030 στον Λίβανο

Από πλευράς μας, σημειώνουμε ότι ο Λίβανος διαθέτει πολύ μεγάλο δυναμικό, αναφορικά με τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, χάρη στο υψηλό ποσοστό ηλιοφάνειας (300 ημέρες ετησίως κατά μέσο όρο), τους ισχυρούς ανέμους (30 χλμ./ώρα κατά μέσο όρο στην περιοχή Akkar) και τους υδάτινους πόρους στα βουνά. Ωστόσο, η δυναμικότητα που είχε εγκαταστήσει το λιβανικό κράτος σε ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, έως πρότινος, ήταν σχεδόν μηδενική. Συνεπώς, το κράτος, ήδη από τον Αύγουστο του 2019, έθεσε ως στόχο την αύξηση του μεριδίου των ΑΠΕ, ενώ δεσμεύτηκε να παράγει το 30% της ενεργειακών αναγκών του, μέσω ανανεώσιμων πηγών ενέργειας έως το 2030. Οι προαναφερόμενες συμβάσεις αποτελούν μέρος του ευρύτερου σχεδίου για τη μεταρρύθμιση του τομέα της ηλεκτρικής ενέργειας του Λιβάνου, που παρουσίασε το Υπουργείο Ενέργειας και Υδάτων τον Φεβρουάριο του 2022. Εν κατακλείδι, σύμφωνα και με στοιχεία του κλαδικού τύπου, ο Λίβανος θεωρείται ότι διαθέτει άνω των δεκαπέντε ετών αποδεδειγμένη και αποτελεσματική εμπειρία σε συστήματα ηλιακής ενέργειας, γεγονός που έχει τη σημασία του ως προς την εξασφάλιση βιώσιμων εναλλακτικών λύσεων στα ορυκτά καύσιμα. Συμπερασματικά, θεωρούμε ότι η υπογραφή των εν λόγω συμβάσεων αποτελεί σημαντικό επίτευγμα για τη χώρα, παρά τις πολύ ιδιαίτερες συνθήκες, που περνά ο Λίβανος από την έναρξη της βαθύτατης οικονομικής κρίσης το 2019. Στο πλαίσιο αυτό, σημειώνεται η διεξαγωγή της διεθνούς κλαδικής έκθεσης Lebanon International Solar Week, η οποία πραγματοποιήθηκε στη λιβανική πρωτεύουσα από 1-3 Ιουνίου 2023 καθώς και από 16-18.05.2024, με συμμετοχή του Γραφείου ΟΕΥ Βηρυτού.

Το Γραφείο ΟΕΥ όπως έχει ήδη ενημερώσει την Κ.Υ., το Enterprise Greece και τους αρμόδιους κλαδικούς φορείς της χώρας μας, βρίσκεται σε σταθερή επικοινωνία με τη διοργανώτρια αρχή της έκθεσης, συμμετέχει στις εκδόσεις των εκθέσεων και ενημερώνει σχετικά, με το πέρας της έκθεσης, για τις δυνητικές εξαγωγικές ευκαιρίες που προβάλλονται και στον τομέα των ΑΠΕ για τις ελληνικές εταιρίες του κλάδου, στον Λίβανο.

Πάντως, το Παγκόσμιο Συμβούλιο Ενέργειας (WEC) κατέταξε τον Λίβανο στην 68η θέση μεταξύ 126 χωρών παγκοσμίως στον πιο πρόσφατο δείκτη ενεργειακού τριλήμματος (Energy Trilemma Index, ασφάλειας, κεφαλαίου, περιβάλλοντος) για το 2023.

Τέλος, η ηγετική πολυεθνική, λιβανικών συμφερόντων και ιδιοκτησίας, εταιρία INDEVCO, που δραστηριοποιείται καταρχήν στο χώρο του χαρτιού, της συσκευασίας και άλλων προϊόντων, είναι

αυτή που εγκαινίασε στη χώρα δίκτυο φόρτισης ηλεκτρονικών αυτοκινήτων και λειτουργία 150 σταθμών εντός διετίας.

Προβλήματα της αγοράς

Ο Λίβανος σήμερα πάσχει από ισχυρό ενεργειακό έλλειμμα προσφοράς και ζήτησης, το οποίο ανέρχεται σε περίπου 1.500MW ονομαστικής ισχύος. Η ισχυρή πολιτική επιρροή των ιδιοκτητών των γεννητριών, που τροφοδοτούν την ιδιωτική κατανάλωση, αποτελεί απειλή για τη συνεπή παροχή ηλεκτρικής ενέργειας. Το μέγεθος της αγοράς των γεννητριών ανέρχεται σε περίπου 1,5 δις.- 2 δις. δολάρια ΗΠΑ, γεγονός που υπογραμμίζει τη σχετική σημασία της εν λόγω οικονομικής δραστηριότητας. Οι ισχυρές σχέσεις που, κατά καιρούς οικοδόμησαν οι ιδιοκτήτες αυτών με κυβερνητικούς αξιωματούχους, αποτελούν σημαντικό εμπόδιο στην ανάπτυξη της συμβατικής και ανανεώσιμης παραγωγής ενέργειας. Η Κυβέρνηση θα πρέπει να αναβαθμίσει τη λειτουργική της διαδικασία και να παράσχει πρόσθετα κίνητρα στον ιδιωτικό τομέα για την ανάπτυξη ΑΠΕ. Για την δημιουργία αυτών σε μεγάλη κλίμακα, σε εθνικό επίπεδο, απαιτείται ισχυρή πολιτική στήριξη. Κάποια σχετική πρόοδος σημειώθηκε πρόσφατα με την προγραμματισμένη ανέγερση αιολικών πάρκων στο Akkar. Ωστόσο, οι πολίτες του Λιβάνου θα συνεχίσουν να αναλαμβάνουν τις συνέπειες της αναποτελεσματικότητας του τομέα, ελλείψει ισχυρότερης πολιτικής βούλησης για την ενθάρρυνση της βιώσιμης ενέργειας. Προσέτι, η κακή διαχείριση του εθνικού δικτύου μεταφοράς ενέργειας παρεμποδίζει την ανάπτυξη ΑΠΕ. Το δίκτυο υφίσταται τεχνικές και μη τεχνικές απώλειες, που το εμποδίζουν να απορροφά το μεγαλύτερο μέρος της παραγωγής κυρίως από ΑΠΕ, ενώ η Κρατική EDL θα πρέπει να θεσπίσει αποζημιώσεις στους παραγωγούς στην περίπτωση που το δίκτυο αδυνατεί να απορροφήσει την παρεχόμενη εκ μέρους τους ενέργεια. Δεδομένων των ευνοϊκών μετεωρολογικών συνθηκών για τις ΑΠΕ, είναι σαφές ότι το πρόβλημα έγκειται στην αναποτελεσματική κυβερνητική διαχείριση του ενεργειακού τομέα. Αυτό μεταφράζεται στις αναποτελεσματικές πολιτικές τιμολόγησης και την κατανομή των επιδοτήσεων στην EDL. Το μονοπώλιο του οργανισμού στην αγορά ενέργειας καθιστά δύσκολο για τους ιδιωτικούς παρόχους να ανταγωνίζονται ελεύθερα και να μην επιβαρύνουν την ποιότητα των υπηρεσιών. Στην πραγματικότητα, η εξαιρετικά προσιπή τιμολόγηση της ηλεκτρικής ενέργειας από κυβερνητικές επιδοτήσεις καθιστά ασύμφορη την εισαγωγή εναλλακτικών παρόχων στον κλάδο. Σε πρόσφατη οικονομοτεχνική μελέτη, προέκυψε ότι η εξοικονόμηση χρημάτων από την εγκατάσταση ηλιακών συλλεκτών (και μόνο) ανήλθε στα 16,2 εκ. δολάρια ΗΠΑ το 2016, γεγονός που καταδεικνύει την σημασία της ηλιακής ενέργειας ως οικονομικά αποδοτική εναλλακτική λύση έναντι των γεννητριών ντίζελ. Ωστόσο, η οικονομική βιωσιμότητα της πράσινης ενέργειας μπορεί να ενισχυθεί περαιτέρω μόνον με την εφαρμογή μέτρων, τα feed-in tariffs. Η εν λόγω πολιτική θα αποδειχθεί βιώσιμη μόνο εάν υπάρξει σταθερά παροχή ηλεκτρικής ενέργειας, καθώς οι παραγωγοί ενέργειας μπορούν να εξαγάουν ενέργεια στο δίκτυο, μόνο όταν είναι διασυνδεδεμένοι.

Το νομικό και πολιτικό πλαίσιο για τις ΑΠΕ στο Λίβανο

Το 2002, η Κυβέρνηση εξέδωσε τον νόμο 462, ο οποίος ορίζει ότι Ανεξάρτητοι Παραγωγοί Ενέργειας δύνανται να συμμετάσχουν σε παραγωγή μέσω αδειών που χορηγούνται από την Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας (ERA). Καθώς ο νόμος 462 δεν έχει εφαρμοστεί πλήρως και δεν δημιουργήθηκε ΡΑΕ (το 2024 καταβάλλεται σχετική προσπάθεια ίδρυσής της), το Υπουργείο Ενέργειας (MEW) ζητά επί του παρόντος την επέκταση του εν λόγω νόμου, δίνοντας παράλληλα στον ιδιωτικό τομέα αποκλειστικότητα στην παραγωγή ανανεώσιμων πηγών ενέργειας. Το προνόμιο της αδειοδότησης διαχειρίζεται το Υπουργείο Οικονομικών και το Υπουργείο Ενέργειας και Υδάτων, που προκηρύσσουν διαγωνισμούς κατόπιν εγκρίσεως από το Συμβούλιο Υπουργών. Έτσι, απαιτούνται διοικητικές μεταρρυθμίσεις για μια πιο αποτελεσματική διαδικασία αδειοδότησης. Η απουσία ρυθμιστικού φορέα για τη διαχείριση των αντισυμβαλλομένων και των πολιτικών κινδύνων οδηγεί σε υψηλό κόστος δανεισμού για τις απαιτούμενες επενδύσεις. Η πλήρης εφαρμογή του νόμου 462 και η δημιουργία μιας Ανεξάρτητης Αρχής Ενέργειας αποτελεί το σημαντικότερο βήμα στη μεταρρύθμιση του τομέα. Ο

ρυθμιστικός αυτός φορέας θα πρέπει να είναι υπεύθυνος για την αδειοδότηση χωρίς καμία παρέμβαση από την Κεντρική Διοίκηση, προκειμένου να ενθαρρύνει την αποκεντρωμένη παραγωγή ισχύος εντός των ορίων του νόμου. Συμπερασματικά, οι ΑΠΕ αποτελούν μια εφικτή πηγή ενέργειας, λόγω του γεωγραφικού και μετεωρολογικού τοπίου του Λιβάνου.

7.3 "Υδατα

Σε αντίθεση με τις περισσότερες χώρες της ευρύτερης περιφέρειας, ο Λίβανος διαθέτει σημαντικούς υδάτινους πόρους (επιφανειακά και υπόγεια ύδατα, λόγω βροχοπτώσεων, χιονόπτωσης και μεγάλων αναλογικά ποταμών), οι οποίοι προσδίδουν σπάνιο συγκριτικό πλεονέκτημα στη χώρα, (έχουν αποτελέσει αντικείμενο πολλών μελετών και σχεδίων, συμπεριλαμβανομένης και της εξαγωγής ύδατος), η οποία κατατάσσεται στην τέταρτη θέση στην περιφέρεια της Μ. Ανατολής και της Β. Αφρικής με βάση τους υδάτινους πόρους. Εντούτοις, ο τομέας υδάτων συμβάλλει αρνητικά στο ΑΕΠ, παραμένοντας σε μεγάλο βαθμό ανεκμετάλλετος και χαρακτηριζόμενος από κακή διαχείριση (χαμηλή αποθηκευτική ικανότητα, μεγάλη ποσότητα ύδατος που χάνεται στη θάλασσα, ανεπαρκής συντήρηση του δικτύου διανομής -40-50% του ύδατος χάνεται μέσω διαρροών- και έλλειψη επίσημου προγράμματος διαχείρισης). Ιδιαίτερα τους καλοκαιρινούς μήνες, υπάρχουν ελλείψεις σε αρκετές περιφέρειες.

Οι προκλήσεις του τομέα περιλαμβάνουν:

- Την κακή ποιότητα των υπηρεσιών, ιδίως τη διαλείπουσα παροχή νερού, που παραμένει παρά τη διαθεσιμότητα σχετικά άφθονων υδάτινων πόρων,
- Τον διαχωρισμό αρμοδιοτήτων μεταξύ διαφόρων φορέων, όπως το Συμβούλιο Ανάπτυξης και Ανασυγκρότησης, που είναι *de facto* αρμόδιο για τις επενδύσεις και τα Περιφερειακά Ιδρύματα, που είναι αρμόδια για τη λειτουργία και τη συντήρηση δικτύων,
- Την περιορισμένη θεσμική ικανότητα παρέμβασης του δημόσιου τομέα,
- Την πολιτικοποίηση της λήψης αποφάσεων,
- Την απουσία αυτόνομου ρυθμιστικού οργανισμού ύδατος,
- Τις ανεπαρκείς πληροφορίες σχετικά με τους υδάτινους πόρους, τις επιδόσεις του κλάδου και τα περιουσιακά του στοιχεία,
- Το πολύ χαμηλό επίπεδο ογκομέτρησης και την απουσία ογκομετρικών τιμολογίων νερού στον πληθυσμό,
- Το υψηλό επίπεδο απωλειών σε όλο το δίκτυο και
- Την περιορισμένη ανάκτηση κόστους για την παροχή νερού καθώς και καμία ανάκτηση κόστους για την αποχέτευση και την επεξεργασία λυμάτων.

Οι εν λόγω προκλήσεις επιμένουν περισσότερες από δύο δεκαετίες μετά το τέλος του Εμφυλίου Πολέμου, ενώ ο λιβανικός τομέας ύδρευσης και αποχέτευσης έχει λάβει και συνεχίζει να λαμβάνει σημαντική εξωτερική βοήθεια με τη μορφή επιχορηγήσεων και δανείων με ευνοϊκούς όρους από δυτικούς και Άραβες χορηγούς. Σε θεσμικό επίπεδο το Υπουργικό Συμβούλιο σύστησε επιτροπή για την κατάρτιση Νόμου Υδάτων και πρόκειται να συστήσει όργανο για την εποπτεία της υλοποίησης των σχετικών έργων, το κόστος της αποκατάστασης των δικτύων ύδρευσης της χώρας εκτιμάται σε \$1 δις Η.Π.Α. Για την επίλυση του προβλήματος, με δεδομένα την αυξανόμενη κατανάλωση ύδατος και τα προβλήματα στις υποδομές, καθίσταται απαραίτητη η κατασκευή φραγμάτων (υφίστανται ήδη 30). Η εμπορία μεταλλικού νερού και συσκευασμένου πόσιμου νερού σε μεγάλες πλαστικές φιάλες είναι εξαιρετικά ανθηρή, αν και οι περισσότερες από αυτές τις δραστηριότητες δεν υπόκεινται σε έλεγχο ποιότητας. Σύμφωνα με την Παγκόσμια Τράπεζα, 79% του πληθυσμού έχει πρόσβαση στο

πόσιμο νερό του δικτύου. Ωστόσο, η διαθεσιμότητα του νερού εξαρτάται από την εποχή (7,6 και 13 ώρες / ημέρα το καλοκαίρι και το χειμώνα αντιστοίχως) και τις καιρικές συνθήκες.

Ο τομέας των λυμάτων

Χαρακτηρίζεται από την έλλειψη πολιτικών για την αποχέτευση, τους σταθμούς επεξεργασίας, τη δημογραφική εξέλιξη και την έλλειψη θεσμικού πλαισίου. Επί του παρόντος, μόνο 8% των λυμάτων της χώρας υποβάλλονται σε επεξεργασία και αναμενόταν έως το 2022, η εκκίνηση 54 εγκαταστάσεων επεξεργασίας (έναντι τεσσάρων σήμερα) και η υιοθέτηση κατάλληλου θεσμικού πλαισίου. Το συνολικό κόστος των έργων αποχετευτικών δικτύων και των σταθμών συλλογής και επεξεργασίας εκτιμάται ότι θα ανέλθει σε \$3,1 δις Η.Π.Α. και θα χρηματοδοτηθεί εν μέρει από το Συμβούλιο Ανάπτυξης και Ανασυγκρότησης (μέχρι \$680 εκατ.), τους Δήμους (\$1,15 δις Η.Π.Α.) και το υπόλοιπο ποσό από το κράτος, διεθνείς δωρητές και τον ιδιωτικό τομέα. Αξίζει να σημειωθεί ότι, ως αποτέλεσμα και της άθλιας κατάστασης του αποχετευτικού συστήματος στη χώρα, το φθινόπωρο του 2022, πλέον εμφανίστηκαν για πρώτη φορά μετά από δεκαετίες, κρούσματα χολέρας, τα οποία οδήγησαν σε μικρής έκτασης επιδημία, η οποία ταλαιπώρησε τη χώρα για περίπου ένα τετράμηνο, προτού τεθεί υπό έλεγχο.

7.4 Τηλεπικοινωνίες - Τεχνολογίες Πληροφορικής

Τηλεπικοινωνιακή υποδομή

Η αγορά των τεχνολογιών πληροφορικής και τηλεπικοινωνιών συμμετέχει με 4,7% στο ΑΕΠ και προσδιορίζεται σχεδόν εξολοκλήρου από τις συνιστώσες της σταθερής και κινητής τηλεφωνίας. Πρόσφατα συστάθηκε Ρυθμιστική Αρχή για την οργάνωση του τομέα. Η Αρχή έχει αρχίσει την έκδοση αδειών σε εταιρίες, που ειδικεύονται στους τομείς που δεν εμπίπτουν στο κρατικό μονοπώλιο, όπως η μετάδοση δεδομένων και το διαδίκτυο. Η ποιότητα των υπηρεσιών εξακολουθεί να είναι υπερβολικά ακριβή, με βάση τα διεθνή και περιφερειακά πρότυπα. Η κυβέρνηση έχει χορηγήσει σχετικές άδειες σε πέντε διεθνείς εταιρίες για τη δημιουργία τηλεφωνικών κέντρων. Η υποδομή των τηλεπικοινωνιών εκτιμάται ότι χρειάζεται επενδύσεις \$500 εκατ. δολ. Η.Π.Α., προκειμένου να τονωθεί η αγορά της τεχνολογίας των πληροφοριών. Ο Λίβανος επικοινωνεί με το εξωτερικό μέσω δύο δορυφορικών σταθμών και δύο υποθαλάσσιων καλωδίων (προς το Ηνωμένο Βασίλειο μέσω Κύπρου και προς την Ευρώπη και τις Ηνωμένες Πολιτείες, μέσω Tartous Συρίας).

Κινητή τηλεφωνία/Διαδίκτυο

Υπάρχουν δύο φορείς παροχής κινητής τηλεφωνίας, η αμιγώς λιβανική Touch η οποία ηγείται της αγοράς (53% των συνδρομητών) και η Alfa Ttelecommunications. Οι τιμές αμοιτέρων των εταιριών είναι οι υψηλότερες μεταξύ των αραβικών κρατών και από τις υψηλότερες διεθνώς (οι υψηλότερες τιμές στις προπληρωμένες κάρτες που αντιπροσωπεύουν 75% των χρηστών).

Όσον αφορά στο διαδίκτυο, η προσφορά είναι ανεπαρκής είτε σε ποσότητα ή σε ποιότητα. Η τρέχουσα υποδομή του διαδικτύου δεν ανταποκρίνεται στις ανάγκες των ιδιωτών καταναλωτών, πολύ δε περισσότερο των εταιριών και της λειτουργίας της οικονομίας. Υφίσταται έλλειψη στην ανάπτυξη και επέκταση των υποδομών και το κόστος των πακέτων, που προσφέρονται είναι υψηλό. Η μέση ταχύτητα σύνδεσης στο διαδίκτυο είναι 1,7 Mbps (Αίγυπτος: 4,0, Ιορδανία: 4,3 Mbps). Για να αντιμετωπιστεί αυτό το μεγάλο κενό, το Υπουργείο Τηλεπικοινωνιών συνέταξε σχέδιο τριών φάσεων για να οδηγήσει τη χώρα στην ευρωζωνική εποχή. Κοινοπραξία της Alcatel - Lucent και της λιβανικής εταιρίας CET ανέλαβε την ανάπτυξη 4.500 χλμ. οπτικών ινών. Η κρατική εταιρία OGERO, η οποία κατέχει, με συντηρητικούς υπολογισμούς, μερίδιο 60% στην παροχή υπηρεσιών Διαδικτύου και διατηρεί δεσποζούσα θέση στην αγορά, προχώρησε σε διαγωνισμό για την αντικατάσταση των

καλωδίων χαλκού με οπτικές ίνες. Το έργο, παραδοτέο εντός τετραετίας και προϋπολογισμού \$283 εκατ. δολαρίων Η.Π.Α., δόθηκε σε κοινοπραξία εγχωρίων εταιριών και της φινλανδικής Nokia, της κινεζικής Huawei και της αμερικανικής Calix Inc. Εντούτοις και παρά τις επανειλημμένες ανακοινώσεις του Υπουργείου Τηλεπικοινωνιών αναφορικά με το σχέδιο δράσης Lebanon 2020 Digital Telecom Vision, η ανταγωνιστικότητα της χώρας είναι σε χαμηλά επίπεδα και βάσει του δείκτη ανταγωνιστικότητας στην αγορά της κινητής τηλεφωνίας από τις 19 αραβικές χώρες που περιλαμβάνονται στη σχετική μελέτη η χώρα είναι στη 17η θέση, προηγούμενη της Συρίας και της Λιβύης. Οι ελλείψεις και ανεπαρκείς υποδομές του τομέα τηλεπικοινωνιών παρεμποδίζουν την ποιότητα και την ταχύτητα των συνδέσεων. Οι εγκατεστημένες οπτικές ίνες πάντως ξεκίνησαν το 2020 να λειτουργούν σε κάποιες περιοχές της χώρας.

7.5 Μεταφορές

Γενικά

Η προβληματική κατάσταση και ο πόλεμος στη Συρία διατάραξε ή εξέτρεψε από το 2015 τις παραδοσιακές εμπορικές οδούς μεταξύ Λιβάνου και Συρίας (εκτιμάται ότι οι λιβανικές εξαγωγές κατά 24% περίπου διέρχονται από τη Συρία, 6% των οποίων προορίζονται για τη Συρία, ενώ το υπόλοιπο διαμετακομίζεται σε άλλες γειτονικές χώρες). Προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι δυσχέρειες, που προκλήθηκαν στη μεταφορά των λιβανικών προϊόντων -όσον αφορά στο κόστος, το χρόνο παράδοσης και την ασφάλεια των εμπορευμάτων- τα οποία κυρίως εξάγονταν στη Σαουδική Αραβία και στη συνέχεια διοχετεύονταν στις υπόλοιπες αγορές των χωρών του Κόλπου, ξεκίνησαν ναυτιλιακά και αεροπορικά δρομολόγια. Οι θαλάσσιες μεταφορές είναι ο σημαντικότερος τρόπος μεταφοράς για το εξωτερικό εμπόριο και σχεδόν όλα τα εισαγόμενα και εξαγόμενα εμπορεύματα μεταφέρονται μέσω του λιμένα Βηρυτού (και δευτερευόντως του λιμένα Τρίπολης). Το οδικό δίκτυο, παρά το γεγονός ότι είναι εκτεταμένο και 95% των δρόμων είναι ασφαλτοστρωμένο, είναι πολύ κακής ποιότητας, υπερφορτωμένο, επικίνδυνο και ασυντήρητο. Ακόμη, στον Λίβανο απουσιάζει παντελώς το δίκτυο δημοσίων μεταφορών, καθώς δεν υφίστανται ούτε λεωφορειακές (αστικές/υπεραστικές), ούτε σιδηροδρομικές μεταφορές ή τυχόν ακτοπλοϊκές συνδέσεις, μεταξύ των παραλιακών πόλεων.

Ευτύχημα πάντως αποτελεί το γεγονός ότι κανένας από τους δύο προαναφερόμενους λιμένες δεν επλήγη από την έναρξη του πολέμου, κάτι το οποίο θα είχε δραματικές συνέπειες στον αποκλεισμό της χώρας από σταθερή τροφοδοσία και προμήθειες σε καύσιμα.

Ναυτιλία

Οι λιμενικές υποδομές συγκεντρώνονται κυρίως στον λιμένα Βηρυτού, στον οποίο πραγματοποιούνται σχεδόν όλες οι μεταφορές εμπορευματοκιβωτίων και εξυπηρετείται το μεγαλύτερο μερίδιο των εισαγωγών, ακολουθούμενο από το λιμάνι της Τρίπολης. Οι υπόλοιπες λιμενικές δραστηριότητες κατανέμονται μεταξύ των λιμένων της Τρίπολης, Σιδώνας, Jounieh και Chekka. Σημαντικές επενδύσεις για την συντήρηση και την ανάπτυξη υλοποιούνταν στο λιμένα Βηρυτού, ενώ υπήρχε πρόβλεψη προγράμματος εκσυγχρονισμού και για το λιμάνι της Τρίπολης. Δεδομένης της στρατηγικής σημασίας της θέσης της χώρας στην Ανατολική Μεσόγειο και μεταξύ τριών ηπείρων πρόκειται για εν δυνάμει ανθηρή επιχείρηση.

Λιμένας Βηρυτού – Έκρηξη 4/8/2020 – Σχέδια ανασυγκρότησης

Το λιμάνι της Βηρυτού είναι η κύρια πύλη εισόδου στη χώρα του Λιβάνου για τα εμπορεύματα. Με τις τέσσερις λεκάνες του, καλύπτει περισσότερα από 1,2 τετραγωνικά χιλιόμετρα. Κάθε χρόνο, κατά μέσο όρο 1,3 εκατ. εμπορευματοκιβώτια φορτώνονται ή εκφορτώνονται, χρησιμοποιώντας 16 γερανούς και 39 γερανογέφυρες. Ο εν λόγω λιμένας διαθέτει: Ιδιωτική εφοδιαστική ελεύθερη ζώνη, συνολική

χωρητικότητα σχεδόν 6 εκ τόνοι / έτος και σχεδόν 1 εκατομμύριο TEU (twenty-foot equivalent unit) / έτος. Εξυπηρετεί έως και 3 χιλιάδες πλοία / έτος. Ο νεότερος τερματικός σταθμός εμπορευματοκιβωτίων (αποβάθρα 16 Extension ανατολικά) είναι μήκους 500 μέτρων και βυθίσματος 16,5 μέτρων (Έκταση: 200.000 τ.μ. Συνολική Χωρητικότητα = 700.000 TEU / έτος).

Ο λιμένας αυτός συγκαταλέγεται στους δέκα κορυφαίους της Μεσογείου και θεωρείται στρατηγική οδός πρόσβασης στη Μέση Ανατολή. Μέσω αυτοχρηματοδότησης, εξελίχθηκε από τοπικό λιμάνι σε περιφερειακό λιμένα και κέντρο μεταφόρτωσης για την περιοχή. Καλύπτοντας μια έκταση 1,2 km² στην καρδιά της λιβανικής πρωτεύουσας, είναι εξοπλισμένο με 16 γιγαντιαίους γερανούς, με δυνατότητα λειτουργίας σε πλοία μεταφοράς εμπορευματοκιβωτίων. Τον τερματικό σταθμό εμπορευματοκιβωτίων διαχειρίζεται ο γνωστός γαλλικός όμιλος CMA CGM, από τον Μάρτιο του 2022. Το λιμάνι εξυπηρετεί περισσότερες από πενήντα ναυτιλιακές διαδρομές που συνδέουν την Ευρώπη, την Κίνα, τη Βόρεια Αφρική και τη Μέση Ανατολή, ενώ αποτελεί ένα κρίσιμο πέρασμα για τη μεταφορά αγαθών στη Συρία, την Ιορδανία, το Ιράκ και τις χώρες του Κόλπου. Πριν από την έκρηξη της 4ης Αυγούστου 2020, το λιμάνι της Βηρυτού χειριζόταν περίπου το 70% των εμπορικών ροών του Λιβάνου. Ο τερματικός σταθμός εμπορευματοκιβωτίων, που βγήκε σχετικά αλώβητος από την έκρηξη, παράγει τα περισσότερα έσοδα, που συνεχίζουν να επιτρέπουν την αυτοχρηματοδότηση των λιμενικών εγκαταστάσεων. Επιπλέον, το 80% των σιτηρών, που καταναλώνονται στον Λίβανο, διαμετακομίζονται μέσω των αποβάθρων του. Τα σιλό σιτηρών του, κάποτε το καμάρι του Λιβάνου, που συγκλονίστηκαν από την έκρηξη, θα μπορούσαν να αποθηκεύσουν περισσότερους από 120.000 τόνους σιτηρών. Εν κατακλείδι, ο λιμένας Βηρυτού ήταν ένας από τους μεγαλύτερους και πιο πολυσύχναστους στην Ανατολική Μεσόγειο μέχρι την έκρηξη του 2020.

Ωστόσο, στις 4 Αυγούστου 2020, περίπου 2.750 τόνοι νιτρικού αμμωνίου εξερράγησαν ενώ η έκρηξη, η οποία ήταν η 6η μεγαλύτερη, μη πυρηνική, στην ιστορία, φόνευσε σχεδόν 200 πολίτες, τραυμάτισε περισσότερους από 6.500 και δημιούργησε περίπου 300.000 άστεγους. Μετά την έκρηξη, πολλές χώρες επέδειξαν ενδιαφέρον για συμμετοχή στην ανοικοδόμηση του λιμένα Βηρυτού. Η ανοικοδόμηση του λιμένα, που έχει επαναλάβει, εν μέρει, κάποιες δραστηριότητες, αποτελεί προτεραιότητα για τον Λίβανο, καθώς αποτελεί το κύριο σημείο πρόσβασης για τις εισαγωγές, από τις οποίες εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό η χώρα. Η Παγκόσμια Τράπεζα έχει ήδη εκτιμήσει ότι οι οικονομικές απώλειες στον τομέα των μεταφορών και στις λιμενικές εισπράξεις, που θα κυμαίνονται μεταξύ 580 και 710 εκ. δολαρίων, επιπλέον του κόστους ανοικοδόμησης. Τόσο περιφερειακές όσο και διεθνείς δυνάμεις είναι μεταξύ των διεκδικητών:

- Το Κουβέιτ πρόσφερε τη βοήθειά του για επανεκκίνηση επιχειρήσεων στο λιμάνι και δεσμεύθηκε να ανοικοδομήσει το μεγάλο σιλό σιταριού του, το οποίο είχε χρηματοδοτηθεί αρχικά από ένα ταμείο ανάπτυξης του Κουβέιτ το 1969.
- Η Κίνα ενδιαφέρεται να συμμετάσχει. Καθώς οι κινεζικές εταιρίες ασκούν έλεγχο σε πολλά λιμάνια της περιοχής - όπως η Αλεξάνδρεια στην Αίγυπτο, η Χάιφα στο Ισραήλ και ο Πειραιάς - η εξασφάλιση βάσης στο Λίβανο θα μπορούσε να εδραιώσει έτι περαιτέρω την κυριαρχία της Κίνας στις θαλάσσιες εμπορικές οδούς της Ανατολικής Μεσογείου. Η Κινεζική China Harbour έχει ήδη εργαστεί για την αποκατάσταση του λιμένα Τρίπολης για να το προετοιμάσει για να δεχτεί όλους τους τύπους πλοίων, ειδικά VLCC, ενώ δημιούργησε αγκυροβόλιο για την υποδοχή εμπορευματοκιβωτίων, εξοπλισμένο με προηγμένους κινεζικούς γερανούς ικανούς να μεταφορτώνουν περισσότερα από 700 εμπορευματοκιβώτια την ημέρα ή 480.000 εμπορευματοκιβώτια ετησίως).
- Η Γαλλία είναι η πρώτη χώρα που έχει εκφράσει την προθυμία της να ανοικοδομήσει το λιμένα Βηρυτού. Πράγματι, ο Διευθύνων Σύμβουλος της CMA CGM, Γαλλο/Λιβανέζος κ. R. Saadé, είχε ταξιδέψει στην πρωτεύουσα του Λιβάνου μαζί με τον Πρόεδρο Macron μετά την καταστροφή του λιμένος για αυτό το σκοπό. Πριν από την έκρηξη, ο γαλλικός παγκόσμιος

ναυτιλιακός όμιλος ήταν ήδη ο πρωταρχικός ενδιαφερόμενος του διαγωνισμού 2021 για την διαχείριση του τερματικού σταθμού εμπορευματοκιβωτίων. Η Γαλλία προσβλέπει να αναλάβει την ανοικοδόμηση του λιμένα, αξιοποιώντας τους ιστορικούς και πολιτιστικούς δεσμούς της με τον Λίβανο (και τις Γάλλο-λιβανικές ρίζες της CMA CGM, η οποία, με έδρα τη Μασσαλία, εξυπηρετεί 420 λιμάνια παγκοσμίως και λειτουργεί στόλο συνολικά 502 πλοίων. Ιδρύθηκε δε από τον Jacques Saadé, ο οποίος ήταν Γάλλο λιβανέζος επιχειρηματίας).

- Το 2021 είχε εκφράσει και η Τουρκία ενδιαφέρον για τον λιμένα Βηρυτού.

Σε κάθε περίπτωση η ανοικοδόμηση του Λιμένα θα είναι μια μακρά διαδικασία, ενώ, συγκλίνουσες πληροφορίες από εδώ πηγές συνηγορούν ότι υπάρχει μια γαλλική προτεραιότητα στο θέμα αυτό, με πιθανή συμμετοχή και των Ηνωμένων Αραβικών Εμιράτων μέσω του Dubai Ports World, (επίσημης αρχής διαχείρισης Λιμένα Ντουμπάι), μιας εκ των πλέον αναγνωρίσιμων παγκοσμίως. Τέλος, τον Νοέμβριο 2021 η Εταιρεία διαχείρισης και λειτουργίας του Λιμένα Βηρυτού προκήρυξε διεθνή πρόσκληση υποβολής προσφορών για τη Διαχείριση, Λειτουργία και Συντήρηση του Τερματικού Σταθμού Εμπορευματοκιβωτίων στο Λιμένα Βηρυτού, ο οποίος και κατακυρώθηκε στην CMA CGM.

Τα στοιχεία για το 2024

Ο λιμένας Βηρυτού (PoB) παρουσίασε ελάχιστες μεταβολές στη δραστηριότητα το 2024 σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος, γεγονός που αντανακλά μια σταθερή δραστηριότητα παρά τον πόλεμο. Σύμφωνα με τα στοιχεία που δημοσίευσε ο λιμένας, ο συνολικός όγκος των εισαγόμενων και εξαγόμενων εμπορευμάτων έφτασε σχεδόν τους 6.000 τόνους, σημειώνοντας αύξηση μόνο κατά 1% σε σχέση με το 2023. Ομοίως, ο αριθμός των πλοίων που ελλιμενίστηκαν στο λιμάνι αυξήθηκε μόλις κατά 2,6% σε 2.029 πλοία. Τα έσοδα αυξήθηκαν από 150 εκ. δολάρια το 2013 σε εκτιμώμενα 217 εκ. δολάρια. Το πρώτο εξάμηνο του 2024 καταγράφηκε κατά μέσο όρο 14% αύξηση της λιμενικής δραστηριότητας, η οποία οφείλεται στην εκτίναξη των εισαγωγών και των εξαγωγών εκείνο το διάστημα. Ωστόσο, η δυναμική αντιστράφηκε το δεύτερο εξάμηνο του έτους, με μέση μείωση κατά 10%, ως αποτέλεσμα της απειλής πολέμου και στη συνέχεια του πραγματικού πολέμου.

Ο αριθμός των αυτοκινήτων που εισήλθαν μέσω του λιμένα ήταν 20.000, σημειώνοντας μείωση κατά 20% σε σχέση με το προηγούμενο έτος. Τα τρία κορυφαία ναυτιλιακά πρακτορεία στον PoB είναι η Merit (όμιλος CMA-CGM), η Mediterranean Shipping Company (MSC) και η Gezir Transport. Η δραστηριότητα των εμπορευματοκιβωτίων σημείωσε κάμψη, με τον συνολικό αριθμό των εμπορευματοκιβωτίων που διακινήθηκαν στον λιμένα να μειώνεται κατά 8% σε 760.000 TEUs (Twenty-foot Equivalent Units). Ο κύριος παράγοντας πίσω από αυτή την πτώση ήταν η απότομη μείωση της δραστηριότητας μεταφόρτωσης κατά 27%. Αντίθετα, τα εμπορευματοκιβώτια με τοπικό προορισμό αυξήθηκαν κατά 1,6%, γεγονός που υποδηλώνει ότι η εγχώρια ζήτηση παρέμεινε σχετικά σταθερή παρά τις ευρύτερες προκλήσεις στον τομέα της ασφάλειας.

Η μείωση πάντως του όγκου των μεταφορτώσεων εγείρει ανησυχίες σχετικά με την περιφερειακή ανταγωνιστικότητα του λιμένα. Η Βηρυτός υπήρξε ιστορικά βασικός κόμβος για το περιφερειακό εμπόριο, αλλά οι μεταβαλλόμενες θαλάσσιες διαδρομές και οι οικονομικές αβεβαιότητες ενδέχεται να επηρεάζουν το ρόλο της. Επιπλέον, ο ανταγωνισμός από άλλα λιμάνια της Ανατολικής Μεσογείου, όπως αυτά της Αιγύπτου και της Τουρκίας, θα μπορούσε να απομακρύνει επιχειρήσεις από το κύριο λιμάνι του Λιβάνου.

Παρά τις προκλήσεις αυτές, το λιμάνι της Βηρυτού παραμένει κρίσιμη οικονομική πύλη για τον Λίβανο, καθώς διαχειρίζεται την πλειονότητα των εισαγωγών και εξαγωγών της χώρας. Ωστόσο, με τις παγκόσμιες ναυτιλιακές τάσεις να εξελίσσονται και τη δυναμική του περιφερειακού εμπορίου να μεταβάλλεται, οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής και οι ενδιαφερόμενοι φορείς θα πρέπει να χαράξουν

στρατηγική για το πώς θα διατηρήσουν και θα ενισχύσουν τη σημασία του λιμανιού τα επόμενα χρόνια.

Όσον αφορά το μέλλον, οι εμπειρογνώμονες του κλάδου εκτιμούν ότι οι επενδύσεις σε υποδομές, οι βελτιωμένες τελωνειακές διαδικασίες και οι περιφερειακές εμπορικές συμφωνίες θα μπορούσαν να συμβάλουν στη σταθεροποίηση και ενδεχομένως στην τόνωση της λιμενικής δραστηριότητας. Το κατά πόσον αυτά τα μέτρα θα εφαρμοστούν αποτελεσματικά μένει να φανεί, αλλά προς το παρόν, το λιμάνι της Βηρυτού φαίνεται να προχωρά σε ένα ολοένα και πιο ανταγωνιστικό θαλάσσιο τοπίο.

Επιδόσεις πριν και μετά την κρίση

Η συνολική απόδοση του λιμανιού της Βηρυτού είναι χαμηλότερη από εκείνη που απολάμβανε πριν από την κρίση και την έκρηξη, και λόγω των διαταραχών στη θαλάσσια κυκλοφορία, που σχετίζονται πλέον με τον πόλεμο στη Γάζα και την κρίση στην Ερυθρά Θάλασσα. Το λιμάνι της Βηρυτού διαχειρίστηκε 1,3 εκατ. τόνους φορτίου το πρώτο τρίμηνο του 2024, σύμφωνα με πρόσφατα στοιχεία που δημοσίευσε η αρχή του λιμένος, παρουσιάζοντας αύξηση ύψους 2,4% σε σύγκριση με τους 1,27 εκατ. τόνους την ίδια περίοδο το 2023, (πηγή: οικονομική έκδοση του τραπεζικού ομίλου Byblos Bank). Το εισαγόμενο φορτίο ανήλθε σε 1,1 εκατ. τόνους το πρώτο τρίμηνο του 2024, αυξημένο κατά 4,1% από 1,06 εκατ. τόνους την ίδια περίοδο πέρυσι, αντιπροσωπεύοντας το 84,8% του συνολικού φορτίου που διακινήθηκε. Τα έσοδα εκτιμάται ότι είναι περίπου 150 εκατ. δολάρια, τα οποία αντιπροσωπεύουν πτώση 28% από το επίπεδό τους το 2019, σύμφωνα με τις ίδιες πηγές. Επιπλέον, ο όγκος των εξαγόμενων αγαθών ανήλθε σε 198.000 τόνους το πρώτο τρίμηνο του 2024, μέγεθος μειωμένο κατά 5,7% σε σύγκριση με τους 210.000 τόνους της ίδιας περιόδου το 2023 και αποτέλεσε το 15,2% των συνολικών ναύλων για το τρέχον τρίμηνο. Συνολικά 383 πλοία ελλιμενίστηκαν στο λιμάνι το πρώτο τρίμηνο τρέχοντος έτους. Πρόκειται για αύξηση 25,2% σε σύγκριση με τα 306 πλοία το ίδιο τρίμηνο του προηγούμενου έτους.

Λαθρεμπόριο

Σύμφωνα με αναλυτές του τομέα μεταφορών, το λιμάνι, εκτός από τον ουσιαστικό ρόλο του για την οικονομία του Λιβάνου, βρίσκεται στο επίκεντρο ενός δικτύου λαθρεμπορίου. Αυτή η δραστηριότητα προξενεί απώλειες στο λιβανικό Υπουργείο Οικονομικών, ύψους σχεδόν δύο δις δολαρίων ΗΠΑ ετησίως. Δεδομένων και των κακών επιδόσεων της χώρας σε παγκόσμιους δείκτες διαφθοράς, ο Λίβανος δεν έχει ακόμη λάβει διεξοδικά μέτρα για την καταπολέμηση αυτής της μάστιγας. Καμία μεταρρύθμιση ή ποινικοποίηση της νομοθεσίας δεν έχει τεθεί σε εφαρμογή (περιλαμβανομένου αεροδρομίου, λιμένος και χερσαίων συνόρων). Σύμφωνα με στοιχεία που συνέλεξε το Γραφείο ΟΕΥ Βηρυτού, τον περασμένο Μάρτιο ο γαλλικός διεθνής οργανισμός τεχνικής εμπειρογνομωσύνης Expertise France παρουσίασε τα αποτελέσματα αξιολόγησης, που πραγματοποιήθηκε στη Βηρυτό, μεταξύ Ιουνίου 2023 και Φεβρουαρίου 2024 από εξουσιοδοτημένο οργανισμό ασφαλείας. Ειδικότερα, συνιστά την επικαιροποίηση των λιβανικών κανονισμών, την ενίσχυση της ασφάλειας της ναυσιπλοΐας με κατάλληλο φωτισμό και την «επιτάχυνση της ψηφιοποίησης των λιμενικών υπηρεσιών. Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι ο Λίβανος διαθέτει και άλλα λιμάνια, όπως της Τρίπολης, της Σιδώνας (χύδην και αλιεία), της Τύρου (αλιεία και ιστιοπλοΐα), Jounieh (πρώην επιβατικός τερματικός σταθμός), Dbayé (yachting), Jiygé (αλιεία), Okaiḅé (αλιεία), Jbeil (αλιεία και yachting), καθώς και τερματικούς σταθμούς πετρελαίου (όπως στο Amchit, Jbeil), αρκετοί εκ των οποίων, ωστόσο, χρήζουν εργασιών αποκατάστασης.

Λιμένας Τρίπολης

Ο λιμένας Τρίπολης είναι το δεύτερο λιμάνι του Λιβάνου μετά το λιμάνι της Βηρυτού. Έχει κατά προσέγγιση έκταση 3 εκ. m², με υδάτινη επιφάνεια 2.2 εκ m², και χερσαία έκταση 320.000 m². Το λιμάνι έχει επί του παρόντος μία αποβάθρα και 8 θέσεις με βάθη που κυμαίνονται από 8 έως 10

μέτρα, ενώ υποδέχεται περίπου 450 πλοία κάθε χρόνο, κατά μέσο όρο 37 πλοία το μήνα. Τα περισσότερα πλοία μεταφέρουν γενικά εμπορεύματα ξηράς απόρριψης, όπως σίδηρο, ξύλο, ζάχαρη, διάφορα είδη οσπρίων, θραύσματα σιδήρου, οχήματα και υλικά κατασκευών. Το λιμάνι της Τρίπολης περιέχει επίσης μια ελεύθερη ζώνη με εμβαδόν 150.000 m². Το λιμάνι βρίσκεται σε φάση επέκτασης, όπου κατασκευάζεται ένα νέο αγκυροβόλιο μήκους 600 μέτρων για εμπόριο εμπορευματοκιβωτίων, με εμβαδόν ζώνης 1.200.000 m². Αυτή ακριβώς η ζώνη έχει εγκριθεί από το κοινοβούλιο του Λιβάνου ως ελεύθερη οικονομική ζώνη. Εξυπηρετεί κυρίως τις αγορές του Ιράκ, και της Ιορδανίας. Μέσω του λιμένα διακινείται περίπου 6% των λιβανικών εξαγωγών. Ο λιμένας της Τρίπολης (ΡοΤ) έχει επιλεγεί ως κύριος τερματικός σταθμός στην Ανατολική Μεσόγειο για δύο από τις θαλάσσιες διαδρομές της CMA CGM, εκ των μεγαλύτερων ναυτιλιακών εταιριών του κόσμου. Αυτό θα αυξήσει σταδιακά τον αριθμό των πλοίων μεταφοράς εμπορευματοκιβωτίων κάθε μήνα κατά 83% σε 22 πλοία, σύμφωνα με την Λιμενική Αρχή της Τρίπολης, ενώ η CMA-CGM θα χρησιμοποιεί το λιμάνι για τοπικά φορτία αλλά και για μεταφορτώσεις και βέβαια ως κόμβο εφοδιαστικής αλυσίδας.

Η εμπορευματική δραστηριότητα μέσω του λιμανιού της Τρίπολης επιβραδύνθηκε κατά τη διάρκεια του Ιουλίου 2024 και ανήλθε σε 260 χιλιάδες τόνους έναντι 279 χιλιάδων τόνων ένα χρόνο νωρίτερα (μείωση 6,81%). Τα εισαγόμενα φορτία αντιπροσώπευαν το 61,54% των συνολικών φορτίων (160 χιλιάδες τόνοι), ενώ η εξαγωγική δραστηριότητα αποτελούσε το 38,46% (100 χιλιάδες τόνοι). Σε σωρευτική βάση, η εμπορευματική δραστηριότητα στο λιμάνι της Τρίπολης μειώθηκε κατά 15,24% σε ετήσια βάση σε 1.820 χιλ. τόνους τους πρώτους επτά μήνες του 2024 έναντι 2.147 χιλ. τόνων την ίδια περίοδο πέρυσι. Από την άλλη πλευρά, ο αριθμός των πλοίων αυξήθηκε κατά 2,32% σε ετήσια βάση σε 486, ενώ ο αριθμός των εισαγόμενων αυτοκινήτων ανήλθε σε 1.177, έναντι 1.724 ένα χρόνο νωρίτερα. Από την άλλη πλευρά, τα έσοδα που σχετίζονται με το λιμάνι (εξαιρουμένου του ΦΠΑ και των τελωνείων) αυξήθηκαν στα 16,95 εκατ. δολάρια κατά τους πρώτους επτά μήνες του 2024, από 16,69 εκατ. δολάρια ένα χρόνο νωρίτερα.

Σιδηροδρομικό δίκτυο

Δεν υπάρχει σιδηροδρομικό δίκτυο στο Λίβανο. Υφιστάμενο σχέδιο για την κατασκευή ενός σιδηροδρομικού δικτύου βρίσκεται στη φάση μελέτης σκοπιμότητας και είχε λάβει στο παρελθόν την αρχική έγκριση του Υπουργικού Συμβουλίου.

Αεροπορικές μεταφορές

Το διεθνές αεροδρόμιο Βηρυτού (Rafik Hariri), είναι το μοναδικό πολιτικό αεροδρόμιο του Λιβάνου. Κατασκευάστηκε το 2002 χρήσης 6 εκατ. επιβατών, ετησίως. Ο σχεδιασμός της Γενικής Διεύθυνσης Πολιτικής Αεροπορίας προβλέπει το σταδιακό διπλασιασμό -εντός πενταετίας- της χωρητικότητας του αερολιμένα Βηρυτού, ώστε να υποδέχεται 12 εκατ. επιβάτες ετησίως και 20 εκατ. μέχρι το 2030, και το έργο είναι στο στάδιο προπαρασκευής. Στο πλαίσιο αυτό το 2017 υπεγράφη Μνημόνιο συνεργασίας μεταξύ του Υπουργείου Δημοσίων Έργων και της εταιρίας Middle East Airlines sal (M.E.A.) για την κατάρτιση Σχεδίου Δράσης για την επέκταση του αεροδρομίου (διπλασιασμός της χωρητικότητας, ανέγερση νέου σταθμού, επέκταση υφιστάμενων βοηθητικών χώρων). Η εν λόγω εταιρία, η οποία έχει ως αποκλειστικό μέτοχο την Κεντρική Τράπεζα της χώρας (Banque du Liban), χρηματοδότησε τη σχετική μελέτη. Παρά της έντονες παρεμβάσεις της Αντιπροσωπείας Ε.Ε. προς τις λιβανικές αρχές για τη σύσταση ανεξάρτητης αρχής Υπηρεσίας Πολιτικής Αεροπορίας, σύμφωνα με τις προδιαγραφές ασφαλείας του Διεθνούς Οργανισμού Πολιτικής Αεροπορίας (International Civil Aviation Organization, ICAO) και εν ολίγοις την εφαρμογή του νόμου 481/2002, δεν υπήρξε περαιτέρω εξέλιξη. Ο αεροπορικός στόλος του Λιβάνου απαρτίζεται από δύο εταιρίες: τον εθνικό αερομεταφορέα Middle East Airlines sal -MEA- που καταλαμβάνει 35% της αγοράς των αεροπορικών μεταφορών, συνδέοντας απευθείας τη χώρα με προορισμούς στην Ευρώπη, τη Μέση Ανατολή και τη Δυτική Αφρική και την ιδιωτική εταιρία εμπορευματικών μεταφορών Transmediterranean Airways (T.M.A.). Η M.E.A. συμμετέχει στο διεθνές δίκτυο SkyTeam. Η εν λόγω αεροπορική συνεργασία

εκτιμάται ότι θα αυξήσει σταδιακά τα έσοδα του λιβανικού αερομεταφορέα κατά 10 έως 15%. Η MEA υπέγραψε (6/2019) παραγγελία για 15 συνολικά αεροσκάφη, συμπεριλαμβανομένων 11 A321neo και 4 A321XLR, με τις παραδόσεις να ξεκινούν από τις αρχές 2020. Ο υπάρχων στόλος της MEA αποτελείται από 20 αεροσκάφη Airbus. Το ενοποιημένο δίκτυο διαδρομών του εθνικού αερομεταφορέα του Λιβάνου θεωρείται ότι καλύπτει 1.150 προορισμούς σε 177 χώρες.

Πρόσφατα στοιχεία

Οι επιβάτες του αεροδρομίου (αφίξεις, αναχωρήσεις και διαμετακόμιση) μειώθηκαν σε 5,1 εκατομμύρια τους πρώτους 10 μήνες του 2024, από 6,3 εκατομμύρια κατά την ίδια περίοδο του 2023, ή μείωση της τάξεως του 19,1%, σύμφωνα με τα στοιχεία που απεικονίζει η τελευταία έκθεση της συστημικής λιβανικής τράπεζας Byblos Bank, με βάση δεδομένα του Διεθνούς Αεροδρομίου Βηρυτού Ραφίκ Χαρίρι (RHIA). Ακόμη, η Ένωση Ταξιδιωτικών και Τουριστικών Πρακτόρων στον Λίβανο δήλωσε επίσημα ότι ο αριθμός των ταξιδιωτών που φθάνουν στο Λίβανο αεροπορικώς είναι πολύ περιορισμένος, λόγω του συνεχιζόμενου πολέμου με το Ισραήλ, προσθέτοντας ότι ορισμένα ταξιδιωτικά γραφεία βασίζονται ακόμη σε κρατήσεις που έγιναν για την περίοδο των διακοπών στο τέλος του έτους. Σημειώνεται ότι οι πτήσεις προς τον Λίβανο παρέμειναν περιορισμένες ιδίως το τελευταίο τρίμηνο του 2024, με την Middle East Airlines (MEA) να είναι ο μόνος αερομεταφορέας που εξακολούθησε να εκτελεί καθημερινές πτήσεις με 12 αεροσκάφη του στόλου του (από τις 55-60 αεροπορικές εταιρίες που πετούσαν προηγουμένως) από και προς το Διεθνές Αεροδρόμιο Rafik Hariri από τα τέλη Σεπτεμβρίου και την έναρξη των εχθροπραξιών Ισραήλ-Χεζμπολλά. Συνολικά, καταγράφεται σημαντική μείωση της δραστηριότητας, με εκτιμώμενη πτώση 80% σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος. Το ίδιο το αεροδρόμιο πάντως δεν έχει πληγεί από την έναρξη του πολέμου, μια ευτυχής κατάσταση που αποδίδεται σε μεγάλο βαθμό στη διεθνή πίεση, συμπεριλαμβανομένων των Ηνωμένων Πολιτειών, για να αποφευχθεί η κλιμάκωση. Ωστόσο, αρκετές βουβιστικές επιθέσεις πραγματοποιήθηκαν σε πολύ κοντινή απόσταση από το αεροδρόμιο.

Χερσαίες μεταφορές

Το κύριο οδικό δίκτυο, το οποίο ανέρχεται σε 6.500 περίπου χλμ., είναι σε πολύ κακή κατάσταση και ιδιαιτέρως επικίνδυνο. Αυτό οφείλεται κυρίως στην έλλειψη συντήρησης των δρόμων, το μεγάλο στόλο οχημάτων και την έλλειψη δημόσιων και ιδιωτικών χώρων στάθμευσης αυτοκινήτων. Όσον αφορά τον στόλο των οχημάτων, αποτελείται κυρίως από ιδιωτικής χρήσης αυτοκίνητα (σύμφωνα με εκτιμήσεις ανέρχονται σε περίπου 2 εκ., τα μισά εκ των οποίων κυκλοφορούν καθημερινά στη Βηρυτό και την ευρύτερη περιοχή, μέσος όρος ένα αυτοκίνητο/δύο κατοίκους). Δίκτυο δημοσίων μεταφορών απουσιάζει, όπως αναφέρθηκε και στην αρχή του σημειώματος, καθώς δεν υφίστανται ούτε λεωφορειακές (αστικές/υπεραστικές), ούτε σιδηροδρομικές μεταφορές ή τυχόν ακτοπλοϊκές συνδέσεις, μεταξύ των παραλιακών πόλεων. Το σύνολο των μεταφορών των πολιτών και άλλων κατοίκων της χώρας πραγματοποιείται αποκλειστικά με ίδια μέσα (κάθε λιβανική οικογένεια διαθέτει τουλάχιστον ένα με δύο αυτοκίνητα), ενώ οι εταιρίες ταξί απλώς «κάνουν χρυσές δουλειές», δεδομένης και της παντελούς έλλειψης πλαισίου λειτουργίας των υπηρεσιών τους (το οποίο μεταφράζεται σε «μαύρη» εργασία κατά κόρον, καθώς πλέον στον Λίβανο, όποιος επιθυμεί να συμπληρώσει το εισόδημα του, μπορεί να απασχολείται αυτοβούλως με το αυτοκίνητό του ως οδηγός).

Πάντως, το Υπουργείο Δημοσίων Έργων της χώρας έχει προσπαθήσει τουλάχιστον δύο φορές τα τελευταία χρόνια να εξετάσει τη δυνατότητα θέσης σε λειτουργία των δημόσιων λεωφορείων, συμπεριλαμβανομένων 50 λεωφορείων, τα οποία αποτελούν δωρεά της Γαλλίας και βρίσκονται σταθμευμένα σε αμαξοστάσιο στη Βηρυτό. Τα υπόλοιπα 45 ανήκουν στην Αρχή Σιδηροδρόμων και Κοινών Μεταφορών (OCFTC), ενώ συνολικά και τα 95 είναι έτοιμα για λειτουργία. Ειδικότερά για τα γαλλικά λεωφορεία, ο τότε υπηρεσιακός Υπουργός Ali Hamiyeh επεσήμανε ότι κανένας

ενδιαφερόμενος δεν ανταποκρίθηκε στον διαγωνισμό, που προκηρύχθηκε για την εξεύρεση οδηγών ή σε αυτόν που προκηρύχθηκε για την προμήθεια καυσίμων. Ενδεχομένως, εφόσον ομαλοποιηθεί η κατάσταση στη χώρα, ενδέχεται μετά από εύλογο χρονικό διάστημα, να υπάρξουν νέες προκηρύξεις διαγωνισμών, βασισμένων σε σύμπραξη μεταξύ του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα, μέσω της πλατφόρμας της Αρχής Δημοσίων Συμβάσεων.

Συμπεράσματα

Σύμφωνα με το σύνολο των διεθνών οικονομικών οργανισμών, σε πολλές ανακοινώσεις τους κατά τη διάρκεια του 2024, υπογραμμίζει ότι είναι εξαιρετικά δύσκολο να υπάρξουν ακριβή στοιχεία για την οικονομία του Λιβάνου και τους τομείς που την απαρτίζουν είτε για το 2024 είτε για τα αμέσως επόμενα έτη, λόγω της ισχυρής πολιτικής και οικονομικής αστάθειας, που μαινεται στη χώρα. Ο τομέας των μεταφορών στον Λίβανο, όπως αντιλαμβανόμαστε από τα στοιχεία που μπορέσαμε να συγκεντρώσουμε εδώ, παρουσιάζει ομολογουμένως σωρεία προκλήσεων. Μένει να δοθεί ο απαραίτητος χρόνος για τις πολιτικές εξελίξεις στη χώρα, οι οποίες θα καθορίσουν στη συνέχεια νέο κύκλο οικονομικών αλλαγών/πολυπόθητων μεταρρυθμίσεων στην οικονομία της χώρας και τους βασικούς τομείς που την απαρτίζουν, στους οποίους περιλαμβάνεται και ο τομέας μεταφορών. Το Γραφείο ΟΕΥ παρακολουθεί και ενημερώνει αντίστοιχα για τις ενδεχόμενες ευκαιρίες που μπορεί να παρουσιαστούν, ιδίως μέσω της προκήρυξης μελλοντικών διεθνών διαγωνισμών, στις οποίες θα μπορούσαν να μετέχουν και ελληνικές εταιρίες.

7.6 Ελεύθερες Ζώνες

Στο Αεροδρόμιο Βηρυτού και στους λιμένες της χώρας λειτουργούν ελεύθερες ζώνες. Η ζώνη στον λιμένα Βηρυτού είναι η μεγαλύτερη, καλύπτει έκταση 85.000 τ.μ. και έχει επεκταθεί κατά 30.000 τ.μ.. Στη ζώνη -απαλλάσσεται από δασμούς και ΦΠΑ- λειτουργούν μόνο μεγάλες βιομηχανικές μονάδες και ορισμένες εμπορικές επιχειρήσεις (duty free). Στη βιομηχανική περιοχή διατηρούνται 156 αποθήκες κορεσμένες σε ποσοστό 95%. Επιπλέον, από το 2007, εγκαινιάστηκε στο λιμένα Βηρυτού ελεύθερη ζώνη για εταιρίες ολοκληρωμένου συστήματος διαχείρισης και ανεφοδιασμού (logistics) στοχεύοντας να εξελιχθεί σε περιφερειακό κέντρο διανομής και, συνεπώς, να προσελκύσει διεθνείς εταιρίες, να αναπτύξει συνδυασμένες εναέριες και θαλάσσιες μεταφορές (Άπω Ανατολή-Βηρυτός θαλάσσιες και Βηρυτός-Ευρώπη εναέριες) και να μειώσει το κόστος των αεροπορικών εμπορευματικών μεταφορών. Νομοσχέδιο, ψηφισμένο το 2008, προβλέπει τη δημιουργία ειδικής οικονομικής ζώνης στην Τρίπολη, με στόχο τη μεγέθυνση της οικονομίας της πόλης και της ευρύτερης περιοχής με τη δημιουργία ζώνης ελεύθερου εμπορίου, εφόσον οι εταιρίες μπορούν να επωφεληθούν από τη στρατηγική θέση της Τρίπολης στο περιφερειακό εμπόριο, δεδομένου ότι είναι λιμάνι κοντά στη Συρία και, όπως προαναφέρθηκε, εξυπηρετεί χώρες της ευρύτερης περιφέρειας.

II. ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΛΙΒΑΝΟΥ 2024

1. Επιτελική Σύνοψη¹

¹ (πηγή: στοιχεία Υπουργείου Οικονομικών Λιβάνου και Παγκόσμιας Τράπεζας)

Το 2024, ο αντίκτυπος της συνεχιζόμενης σύγκρουσης εντάθηκε, με την κλιμάκωση της πολεμικής αντιπαράθεσης, της εκτεταμένης καταστροφής, των εκτοπισμένων κατοίκων και των σοκ στον τουρισμό και την κατανάλωση. Πριν από τη σημαντική κλιμάκωση τον Σεπτέμβριο του 2024, το πραγματικό ΑΕΠ προβλεπόταν να συρρικνωθεί κατά 1%. Ωστόσο, αυτή η κλιμάκωση, η οποία είχε ως αποτέλεσμα την αύξηση της αύξησης των απωλειών σε ανθρώπινες ζωές, τους μαζικούς εκτοπισμούς και τις φυσικές ζημιές, τελικά υπολογίζεται ότι φθάνει το 6,6%.

Μετά από τέσσερα χρόνια απότομης οικονομικής συρρίκνωσης, που ισοδυναμεί με απώλεια του 38% του πραγματικού ΑΕΠ μεταξύ 2018-2024 και σηματοδοτεί ίσως την χειρότερη οικονομική ύφεση στη σύγχρονη ιστορία. Το κύριο κανάλι επίδρασης για το 2023 και το 2024 ήταν η πτώση των εισπράξεων από τον τουρισμό, λόγω της ραγδαίας μείωσης των τουριστικών υπηρεσιών και του τομέα του τουρισμού, του κύριου πυλώνα της οικονομικής ανάπτυξης στη χώρα. Η παρατεταμένη οικονομική συρρίκνωση υπονόμωσε τις προοπτικές οικονομικής ανάκαμψης, εν μέσω του συνεχιζόμενου παραλυμένου θεσμικού και πολιτικού πλαισίου και την έλλειψη πολιτικής βούλησης για μεταρρυθμίσεις. Σύμφωνα με την έκθεση 2024 Lebanon Poverty and Equity Assessment της Παγκόσμιας Τράπεζας, η νομισματική φτώχεια μεταξύ των λιβανικών νοικοκυριών έχει τριπλασιαστεί (από 11% το 2012 σε 33% το 2022 σε Ακκάρ, Βηρυτό, Μπεκάα, Βόρειο Λίβανο και στο μεγαλύτερο μέρος του Όρους Λιβάνου). Από το 2019, ο ανεξέλεγκτος πληθωρισμός και η ανατίμηση του νομίσματος έχουν προκαλέσει σοβαρή ζημία στην αγοραστική δύναμη, οδηγώντας σε αυξημένη επισιτιστική ανασφάλεια και μεταβολή στην κατανάλωση και στις καταναλωτικές συνήθειες. Η εισοδηματική ανισότητα έχει βαθύνει, με τα πλουσιότερα νοικοκυριά να έχουν μεγαλύτερη προστασία από τα εισοδήματα σε δολάρια, ενώ οι φτωχότερες οικογένειες δεν μπορούν να ανταπεξέλθουν στις μειωμένες δαπάνες, ιδιαίτερα για τα τρόφιμα, και στηρίζονται σε αποταμιεύσεις, το δανεισμό και την εξωτερική βοήθεια. Η σύγκρουση προκάλεσε σημαντικές καταστροφές και εσωτερική μμετατόπιση από το Νότιο Λίβανο και την επαρχία Nabatieh, οι οποίες επιβάρυναν την κατανάλωση και την οικονομική δραστηριότητα. Το δημοσιονομικό πλεόνασμα του 2023 επεκτάθηκε και το 2024, λόγω της αύξησης των εσόδων και λόγω της διόρθωσης των συναλλαγματικών ισοτιμιών για τα τελωνεία και τους φόρους και των περιορισμών των δαπανών σε μμερικό επίπεδο. Επιπλέον, η χρηματοδότηση του προϋπολογισμού έχει αυξηθεί από τον Ιούλιο του 2023, υποστηρίζοντας περαιτέρω το συνολικό δημοσιονομικό πλεόνασμα και το πλεόνασμα της πρωτεύουσας. Τα έσοδα του 2024 υπερέβησαν τις εκτιμήσεις του κρατικού προϋπολογισμού και έφθασαν περίπου το 15% του ΑΕΠ. Το Κοινοβούλιο επικύρωσε τον κρατικό προϋπολογισμό τον Φεβρουάριο του 2024, εντός της συνταγματικής προθεσμίας, για πρώτη φορά εδώ και δύο δεκαετίες. Οι δημόσιες δαπάνες αναμένεται να παραμείνουν κάτω από τα εισπραττόμενα έσοδα, με αποτέλεσμα να δημιουργείται δημοσιονομικό πλεόνασμα 0,2% για το 2024. Ωστόσο, η Παγκόσμια Τράπεζα σημειώνει ότι το δημοσιονομικό ισοζύγιο δεν λαμβάνει υπόψη τα προηγούμενα οικονομικά αποτελέσματα. Τις συσσωρευμένες οφειλές (συμπεριλαμβανομένων των ληξιπρόθεσμων σε υπουργεία, δημόσιους δημόσιων οργανισμούς, επίσης ληξιπρόθεσμες οφειλές σε πολυμερείς οργανισμούς, και πιο πρόσφατα τα τέλη εισαγωγής ιρακινών καυσίμων). Η λιβανική λίρα παραμένει σταθερή σε 89,500LBP/US\$ από τον Ιούλιο του 2023, μετά από χρόνια ραγδαίας υποτίμησης. Η σταθεροποίηση της συναλλαγματικής ισοτιμίας είναι πρωταρχικό στοιχείο και υποστηρίζεται από τα υψηλότερα δημοσιονομικά έσοδα από τη φορολογία και άλλα τέλη σε μετρητά (λιβανικών λιρών, LBP). Η αύξηση των φορολογικών εσόδων σε συνδυασμό με την έλλειψη ανάγκης για τη νομισματική χρηματοδότηση του προϋπολογισμού, οδήγησε σε μείωση της κυκλοφορίας του νομίσματος κατά 31,2%, διευκολύνοντας το συναλλαγματικό ισοζύγιο. Τα αθροιστικά αποθέματα των τραπεζών (ρευστά αποθέματα) αυξήθηκαν κατά 546 εκατ. δολάρια ΗΠΑ το πρώτο πεντάμηνο του 2024, φθάνοντας τα 10,2 εκατ. δολάρια ΗΠΑ. Η αύξηση των ρευστών διαθεσίμων οφείλεται κυρίως στη σχετική διατήρηση της οικονομικής κατάστασης της χώρας, της σταθερότητας στην αγορά συναλλάγματος και της νομισματικής χρηματοδότησης των προϋπολογισμών της κυβέρνησης από τον Ιούλιο του 2023. Τα ανωτέρω, συνδυαστικά με τη δολαριοποίηση της οικονομίας (μετρητών του Λιβάνου) οδήγησαν σε σταθερή μείωση του πληθωρισμού από 221,3% το 2023 σε διψήφιο νούμερο τα τέλη του 2024 στο 45,24% (με εξαίρεση τον τομέα της εκπαίδευσης, όπου οι τιμές συνέχισαν να αυξάνονται σημαντικά). Δεδομένου ότι ο Λίβανος είναι μία από τις χώρες, που επλήγησαν περισσότερο από τον πρόσφατο παγκόσμιο πληθωρισμό των τροφίμων, τα φτωχά και ευάλωτα νοικοκυριά πλήττονται ιδιαίτερα, με τα είδη διατροφής να αποτελούν μεγάλο μέρος των δαπανών τους, μειώνοντας σημαντικά την αγοραστική τους δύναμη.

Πάντως, παρά τη συνεχιζόμενη οικονομική κρίση και την πολεμική σύγκρουση, ο Λίβανος συνέχισε να σημειώνει σημαντικό έλλειμμα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών το 2024, κυρίως λόγω του εμπορικού ελλείμματος. Αν και το εμπορικό ισοζύγιο υπηρεσιών παρέμεινε θετικό, η συμβολή του στη μείωση του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών μειώθηκε, λόγω του πλήγματος που υπέστησαν τα έσοδα από τον τουρισμό. Πριν από την πολεμική σύγκρουση, ένα χαμηλό ποσοστό οικονομικής ανάπτυξης της τάξης του 0,2% προβλεπόταν για το 2024, εν μέρει λόγω των σημαντικών τουριστικών εισπράξεων κατά τους πρώτους 9 μήνες του παρελθόντος έτους, το οποίο δεν ευοδώθηκε. Η συνεχιζόμενη συρρίκνωση της οικονομικής δραστηριότητας οφείλεται κυρίως ακριβώς στο απότομο σοκ στις τουριστικές δαπάνες, που υπονομεύει την αύξηση της κατανάλωσης, επιδεινώνεται από τη μειωμένη επιχειρηματική δραστηριότητα και τη διακοπή της εμπορικής δραστηριότητας, λόγω του ξεσπάσματος του πολέμου στη Γάζα και της περιφερειακής του επέκτασης στο Νότιο Λίβανο.

Ο τραπεζικός τομέας παραμένει αφερέγγυος, καθώς οι οικονομικές απώλειες στο τραπεζικό σύστημα υπερβαίνουν τα 73 δις δολάρια ΗΠΑ, που ισοδυναμούν με πάνω από τέσσερις φορές το ΑΕΠ το 2024. Οι αποκλίνουσες απόψεις μεταξύ των βασικών ενδιαφερομένων μερών, σχετικά με τον τρόπο κατανομής των οικονομικών απωλειών, παραμένει το κύριο εμπόδιο για την επίτευξη συμφωνίας σχετικά με μια δίκαιη τραπεζική εξυγίανση. Οι καθυστερήσεις στην αναγνώριση του μεγέθους του προβλήματος της λιβανικής οικονομίας και στην εξεύρεση λύσεων για τη βιώσιμη κατανομή των οικονομικών ζημιών επιδεινώνουν τις απώλειες σε ανθρώπινο και κοινωνικό κεφάλαιο.

Αναλυτικότερα

Ο Λίβανος κατατάσσεται στην τρίτη θέση μεταξύ των χωρών με την χειρότερη οικονομία, σύμφωνα με τον δείκτη Hanke Poverty Index (HAMI 2023, τα στοιχεία για το 2024 δεν έχουν δημοσιευτεί ακόμη), μετά την Αργεντινή και τη Βενεζουέλα και πριν από τη Συρία, με κυριότερο αίτιο τον πληθωρισμό. Η λιβανική οικονομία στηρίζεται κατά κύριο λόγο στον τομέα των υπηρεσιών (75,4% του ΑΕΠ). Επικεντρώνεται σε περιορισμένο αριθμό κλάδων, κυρίως τριτογενούς τομέα: τραπεζικός, ασφαλιστικός, ακινήτων, τουρισμού, υγείας και εκπαίδευσης. Λειτουργεί σε συνθήκες οικονομίας της αγοράς, με το κόστος των περισσότερων αγαθών και υπηρεσιών να καθορίζεται από την προσφορά και τη ζήτηση. Ο γεωργικός τομέας, αν και σημαντικός, βαίνει φθίνων. Σημειώνεται ότι θεωρητικά προ πολέμου Ισραήλ-Χεζμπολλά, είχε ξεκινήσει μία προσπάθεια εκσυγχρονισμού του, μέσω συμμετοχής σε διάφορα χρηματοδοτικά εργαλεία και προγράμματα για μικρομεσαίες αγροτικές επιχειρήσεις. Η χώρα είναι δομικός εισαγωγέας, σε μεγάλο βαθμό εξαρτημένος από τις εισαγωγές τροφίμων και καυσίμων. Λόγω της εξάρτησης από τις εισαγωγές και τις υπηρεσίες, η οικονομία είναι ιδιαίτερα ευεπηρεάστη από τις περιφερειακές και διεθνείς εντάσεις και κρίσεις. Η οικονομική ανάπτυξη του Λιβάνου, που επιβραδύνθηκε από το 2011 μετά την Αραβική Άνοιξη, την σύγκρουση στη Συρία και τις εσωτερικές πολιτικές εντάσεις, παρουσίασε απότομη επιδείνωση μετά το 2019. Οι οικονομικές και χρηματοπιστωτικές δυσκολίες αναμίχθηκαν με πολιτική κρίση και πυροδότησαν έντονες κοινωνικές διαμαρτυρίες. Μάλιστα, όπως έχουν τα πράγματα σήμερα, η οικονομική κρίση του Λιβάνου θεωρείται βαθύτερη και μεγαλύτερη από τις περισσότερες οικονομικές κρίσεις, όπως προειδοποιούν και οι οικονομολόγοι της Παγκόσμιας Τράπεζας στις εκθέσεις της Lebanon Economic Monitor.

Συνεπώς, ο πρωτογενής, ο δευτερογενής και ο τριτογενής τομέας παρέμειναν υπό πίεση, παρά το σταδιακό άνοιγμα από την πανδημία, επιβεβαιώνοντας την πραγματική συρρίκνωση της οικονομίας για πέμπτη συνεχή χρονιά, σε μια περίοδο που οι περισσότερες χώρες σε όλο τον κόσμο και σχεδόν όλες οι χώρες της περιοχής MENA, ανέφεραν θετική ανάπτυξη από την χαμηλή βάση του 2019.

Ακόμη, διάσωση του χρηματοπιστωτικού τομέα δεν κρίνεται βιώσιμη, καθώς δεν υπάρχουν επαρκή δημόσια κεφάλαια: τα δημόσια περιουσιακά στοιχεία αξίζουν μόνο ένα κλάσμα των εκτιμώμενων οικονομικών απωλειών και τα πιθανά έσοδα από το πετρέλαιο και το φυσικό αέριο είναι ακόμη πολύ αβέβαια και αν διαπιστωθούν, θα διαπιστωθούν σε βάθος ετών. Η διάσωση του χρηματοπιστωτικού τομέα δεν είναι επίσης δίκαιη, καθώς η απαίτηση από το δημόσιο να αποζημιώσει τους κατόχους μετοχών των τραπεζών και τους πλούσιους καταθέτες θα σήμαινε ανακατανομή του πλούτου, από τα φτωχότερα στα πλουσιότερα νοικοκυριά (περισσότερο από το ήμισυ του πληθυσμού της χώρας, ο οποίος βαίνει μειούμενος, λόγω της διαφυγής των κατοίκων στο εξωτερικό, ενώ τουλάχιστον το 20% αυτού εκτιμάται ότι ζει κάτω από το όριο της φτώχειας).

Εξάλλου, τίποτε δεν άλλαξε το 2024, σε σχέση με το 2023, αναφορικά με τις μακροπρόθεσμες διαρθρωτικές αδυναμίες του Λιβάνου, που περιλαμβάνουν υποδομές χαμηλής ποιότητας - δυσλειτουργικό τομέα ηλεκτρικής ενέργειας με συνεχιζόμενες διακοπές ρεύματος σε ολόκληρη τη χώρα, προβληματικό τομέα υγείας με σοβαρές ελλείψεις φαρμάκων, ελλείψεις ύδρευσης και ανεπαρκή διαχείριση στερεών αποβλήτων και λυμάτων - καθώς και αδύναμη δημόσια οικονομική διαχείριση, μεγάλες μακροοικονομικές ανισορροπίες και περαιτέρω επιδείνωση των κοινωνικών δεικτών. Μία αξιόπιστη στρατηγική εξυγίανσης θα πρέπει να εφαρμόζει τις αρχές της ισότητας και της δικαιοσύνης για την προστασία των φορολογουμένων και των μικρών καταθετών, που, μέχρι στιγμής, έχουν επωμιστεί το μεγαλύτερο βάρος της κρίσης. Αυτό ευθυγραμμίζεται με τη διεθνή βέλτιστη πρακτική για την εξυγίανση του χρηματοπιστωτικού τομέα, η οποία απαιτεί την αναγνώριση και αντιμετώπιση των μεγάλων ζημιών του εν λόγω τομέα εκ των προτέρων, το σεβασμό της ιεραρχίας των απαιτήσεων των πιστωτών, την προστασία των μικρών καταθετών και την αποφυγή προσφυγής σε δημόσιους πόρους. Η ανωτέρω λύση διάσωσης μαζί με ολοκληρωμένες διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις, σύμφωνα με την Παγκόσμια Τράπεζα, αποτελεί την μόνη ρεαλιστική επιλογή για τον Λίβανο, ώστε να γυρίσει σελίδα στο μη βιώσιμο αναπτυξιακό του μοντέλο.

Σε κάθε περίπτωση, η νέα Κυβέρνηση (που προέκυψε πολύ πρόσφατα το 2025), καλείται να συνεχίσει τις συνομιλίες με το ΔΝΤ για παροχή οικονομικής στήριξης υπό μορφή πακέτου βοήθειας έναντι δεσμεύσεων για οικονομικές μεταρρυθμίσεις, μεταξύ των οποίων βρίσκεται η ενοποίηση των πολυάριθμων συναλλαγματικών ισοτιμιών στη χαοτική οικονομία μετρητών του Λιβάνου και να εγκρίνει/επιβάλει εντέλει το ήδη υπάρχον σχέδιο νόμου για την επίσημη επιβολή των ελέγχων στην κίνηση των κεφαλαίων (capital controls). Πάντως, ορισμένες μεταρρυθμίσεις που επιδιώκει το ΔΝΤ, συμπεριλαμβανομένης της περικοπής των επιδοτήσεων στα καύσιμα και της έστω βαθμιαίας μεταρρύθμισης στην αγορά ηλεκτρικής ενέργειας γίνονται, σταδιακά, πραγματικότητα.

Στο μέτωπο της ανεργίας, πρόσφατα στοιχεία, που είδαν το φως της δημοσιότητας, από τη κεντρική στατιστική υπηρεσία της χώρας σχετικά με τα ποσοστά απασχόλησης στον Λίβανο, αποκαλύπτουν ότι το γενικό ποσοστό ανέργων ήταν 29,6% για το 2022 (με υψηλότερα τα στοιχεία ανεργίας μεταξύ του ανδρικού πληθυσμού (πάντως δεδομένου ότι η παραοικονομία υπολογίζεται ότι ανέρχεται σε ποσοστό 70%, θεωρείται ότι και τα ποσοστά παράνομης απασχόλησης κινούνται υψηλά).

Ο -πάλαι ποτέ ακμάζων- τραπεζικός τομέας, ο οποίος υιοθέτησε ανεπίσημα αυστηρούς ελέγχους κεφαλαίων, διέκοψε τον τραπεζικό δανεισμό και δεν προσελκύει πλέον νέες καταθέσεις, ενώ, επιπλέον, από το φθινόπωρο του 2022, λειτουργεί υπό ιδιόρρυθμες συνθήκες, με κλειστά σχεδόν τα υποκαταστήματα των τραπεζών όλης της χώρας, καθώς μετά από κύμα ληστειών, κυρίως από πλευράς αγανακτισμένων καταθετών, αναγκάστηκαν να λάβουν δραστικά μέτρα, που περιλαμβάνουν τη δυνατότητα εξυπηρέτησης ιδιωτών μέσω των ΑΤΜ και των επιχειρήσεων, κατόπιν προκαθορισμένων συναντήσεων. Επιπροσθέτως, το τραπεζικό σύστημα συνεχίζει να λειτουργεί με ένα σύστημα πληρωμών, που κάνει διάκριση μεταξύ παλαιότερων καταθέσεων σε δολάρια (προ του

Οκτωβρίου 2019) και νέων εισροών «φρέσκων δολαρίων». Τα συναλλαγματικά αποθέματα της Κεντρικής Τράπεζας του Λιβάνου δεν συνέχισαν την καθοδική τους πορεία κατά τη διάρκεια του δεύτερου εξαμήνου 2023 και αναμένεται ακόμη η ανακοίνωση των ακριβέστερων στοιχείων για το 2024 (το 2022 είχαν μειωθεί κατά 18,4% στα 6 δις δολάρια, συγκριτικά με τα 18,6 δις που καταγράφονταν στα τέλη του 2020). Τέλος, η τρέχουσα κρίση ενισχύει συνεχώς τα υψηλά επίπεδα δολαριοποίησης, ακόμη και μετά από μία πιθανή ανάκαμψη της οικονομίας.

Μία άλλη οικονομική πτυχή, λιγότερο ζοφερή, που αξίζει να σημειωθεί είναι ότι, σύμφωνα με πρόσφατα στατιστικά δεδομένα για τα αποθέματα χρυσού του Παγκόσμιου Συμβουλίου Χρυσού (World Gold Council, WGC), ο Λίβανος, παρά την οικονομική ύφεση που βιώνει, επί του παρόντος, απολαμβάνει τη δεύτερη θέση, μεταξύ των δέκα αραβικών χωρών με τα μεγαλύτερα αποθέματα χρυσού, με 286,8 αποθεματικούς τόνους χρυσού, που αντιστοιχούν στο 43,3% των συνολικών συναλλαγματικών αποθεμάτων του.

Αναφορικά με τα στοιχεία, που περιλαμβάνονται στην τελευταία έκθεση της Παγκόσμιας Τράπεζας για τη μετανάστευση και την ανάπτυξη, ο όγκος των εμβασμάτων, που αποστέλλουν οι ομογενείς στον Λίβανο, ανέρχεται, Ο Λίβανος έλαβε 5,8 δις δολάρια σε εμβάσματα - κεφάλαια που λαμβάνει μια χώρα από τη διασπορά της - το 2024, μειωμένα κατά 13,4% από τα 6,7 δις δολάρια το 2023, σύμφωνα με τις τελευταίες εκτιμήσεις της Παγκόσμιας Τράπεζας. Οι συνολικές εισροές είναι χαμηλότερες από τον ετήσιο μέσο όρο των 6,38 δις δολαρίων, που ελήφθησαν μεταξύ 2020 και 2024. Η τάση αυτή έρχεται σε αντίθεση με άλλες αναπτυσσόμενες χώρες, οι οποίες παρουσίασαν αύξηση 5,8% στις εισροές εμβασμάτων πέρυσι. Παράλληλα, εκείνες των αραβικών χωρών αυξήθηκαν επίσης κατά 5,1%, ενώ οι χώρες με χαμηλό ή μεσαίο εισόδημα (LMIC) σημείωσαν αύξηση 9,7%. Οι εισπράξεις εμβασμάτων αποτελούσαν το 17,7% του ονομαστικού Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ) του Λιβάνου το 2024, το 17ο υψηλότερο ποσοστό στον κόσμο, σημειώνεται στην έκθεση. Συγκριτικά, αντιπροσώπευαν το 27,6% του ΑΕΠ του 2023 και το 32,1% του ΑΕΠ του 2021, στο αποκορύφωμα της οικονομικής κρίσης του Λιβάνου. Οι εισροές χρημάτων από το εξωτερικό βοήθησαν πολλές λιβανικές οικογένειες να συντηρηθούν εν μέσω περιόδων υπερπληθωρισμού και έντονης υποτίμησης του νομίσματος, οι οποίες έχουν ωθήσει πάνω από το 44% του πληθυσμού κάτω από το όριο της φτώχειας. Ο Λίβανος κατατάσσεται στην 37η θέση των μεγαλύτερων αποδεκτών εμβασμάτων στον κόσμο, στην 25η θέση μεταξύ των αναπτυσσόμενων χωρών και στη 14η θέση μεταξύ των LMIC (lower middle income countries) το 2024. Σε σύγκριση με άλλες αραβικές χώρες, ήταν ο τρίτος μεγαλύτερος αποδέκτης μετά την Αίγυπτο (22,7 δις. δολάρια) και το Μαρόκο (12 δις. δολάρια). Τέλος, ανεπίσημα στοιχεία φέρουν τα εμβάσματα στο διπλάσιο μέγεθος, δεδομένων ποσών που φθάνουν στη χώρα μέσω μη καταγεγραμμένων πηγών.

Χρηματιστήριο: Παρά τη σοβαρότητα της οικονομικής κρίσης των τελευταίων πέντε ετών, το χρηματιστήριο της Βηρυτού διατήρησε την ανοδική πορεία του 2023 και ο δείκτης μετοχών BLOM (BSI) κατέγραψε άλλη μια σημαντική ετήσια αύξηση, υποστηριζόμενος από την καλή απόδοση της Solidere Stocks (κύρια λιβανική εταιρία για τον σχεδιασμό και ανάπτυξη της κεντρικής περιοχής της Βηρυτού. Ένας λόγος για την προτίμηση αυτή, υπήρξε το γεγονός ότι θεωρήθηκε ασφαλής τοποθέτηση χαμηλού ρίσκου για πολλούς επενδυτές, αφού η εν λόγω εταιρία κατέχει ακόμα εκατομμύρια τετραγωνικά μέτρα οικοδομικής γης). Αναλυτικότερα, ο BSI (Beirut Stock Index) παρουσίασε διακυμάνσεις κατά τη διάρκεια του έτους, ωστόσο συνέχισε την ανοδική του πορεία για τέταρτη συνεχή χρονιά, καταγράφοντας ισχυρά κέρδη τιμών 24,7% το 2024, μετά από αυξήσεις 41,3% το 2023, 37,2% το 2022 και 48,1% το 2021. Αυτό εξηγείται κυρίως από τη δραστηριότητα αντιστάθμισης έναντι δυσμενών εξελίξεων και την τάση των επενδυτών να αποφεύγουν το «κούρεμα» των χρηματοοικονομικών τους τοποθετήσεων, σημειώνοντας ότι οι τιμές των μετοχών εκφράζονται σε εγχώρια δολάρια ΗΠΑ.

Μια πιο προσεκτική ματιά στις επιμέρους μετοχές δείχνει ότι οι τιμές των μετοχών της Solidere διαπέρασαν στο τέλος του 2024 το ανώτατο όριο των 100 δολαρίων ΗΠΑ προς τα πάνω για πρώτη φορά στην ιστορία. Οι τιμές των μετοχών «Α» και «Β» της Solidere σημείωσαν άλμα κατά 34,7% και 32,9% αντίστοιχα το 2024, φτάνοντας τα 120,00 και 119,50 δολάρια ΗΠΑ αντίστοιχα στο τέλος Δεκεμβρίου 2024. Ως αποτέλεσμα, οι τιμές των μετοχών Solidere «Α» και «Β» αυξήθηκαν κατά μέσο όρο κατά 22 φορές από την έναρξη της κρίσης, καθώς διαπραγματεύονταν στα 5,45 και 5,55 δολάρια ΗΠΑ αντίστοιχα στις 17 Οκτωβρίου 2019. Παράλληλα, οι τραπεζικές μετοχές σημείωσαν μέση αύξηση των τιμών κατά 6,8% το 2024. Οι μετοχές της συστημικής τράπεζας Bank Audi ηγήθηκαν της ανόδου το 2024, σημειώνοντας άνοδο κατά 111,7% και φτάνοντας τα 2,35 δολάρια ΗΠΑ, ακολουθούμενες από τις «εισηγμένες» μετοχές της BLOM με +78,6% στα 6,25 δολάρια ΗΠΑ, τις GDRs της BLOM με +72,3% στα 5,17 δολάρια ΗΠΑ, τις «εισηγμένες» μετοχές της Byblos Bank με +67,1% στα 1,17 δολάρια ΗΠΑ και τις «εισηγμένες» μετοχές της Bank Audi με +5,5% στα 2,48 δολάρια ΗΠΑ. Αντιθέτως, οι προνομιούχες μετοχές «D» της BLC κατέγραψαν τη μεγαλύτερη μείωση της τιμής κατά 95,0% το 2024 για να φθάσουν τα 3,00 δολάρια ΗΠΑ, ακολουθούμενες από τις προνομιούχες μετοχές «I» της Bank Audi με -53,4% στα 20,00 δολάρια ΗΠΑ, τις προνομιούχες μετοχές «II» της Bank Of Beirut με -40,0% στα 15,00 δολάρια ΗΠΑ, τις προνομιούχες μετοχές «2008» της Byblos Bank με -7,4% στα 25,00 δολάρια ΗΠΑ και τις «εισηγμένες» μετοχές της BEMO με -4,0% στα 1,20 δολάρια ΗΠΑ. Από τις βιομηχανικές επιχειρήσεις, η τιμή της μετοχής της Ciments Blancs Nominal σημείωσε άνοδο κατά 89,2% στα 41,63 δολάρια ΗΠΑ. Η τιμή της μετοχής της Holcim Liban διευρύνθηκε κατά 17,8% στα 70,10 δολάρια ΗΠΑ.

Σε γενικές γραμμές, το έτος ήταν, κατά κάποιο τρόπο, θετικό για το Χρηματιστήριο της Βηρυτού, υποστηριζόμενο από την υψηλότερη πραγματική τιμή των μετοχών ακινήτων. Εν τω μεταξύ, το ρευστό κλίμα από πλευράς επενδυτών το πιθανότερο θα επικρατήσει και το 2025, λόγω των συνεχιζόμενων ανησυχιών για την κατάσταση της οικονομίας, ωστόσο η ζήτηση για μετοχές ακινήτων προβλέπεται ότι θα παραμείνει επιθετική και οι προοπτικές για το εν λόγω Χρηματιστήριο διαγράφονται ανοδικές. Εξάλλου, παράγοντες της αγοράς προσθέτουν λιβανικές μετοχές στις συμμετοχές τους για να αντισταθμίσουν τις κρίσεις και να αποφύγουν τυχόν περικοπές σε χρηματοοικονομικές τοποθετήσεις, λαμβάνοντας υπόψη ότι οι τιμές των μετοχών είναι εκφρασμένες σε δολάρια ΗΠΑ.

Οικονομία των μετρητών χρημάτων-Cash Economy: Ένα αξιοπρόσεκτο σημείο του τομέα της λιβανικής οικονομίας αφορά την οικονομία των μετρητών χρημάτων (cash economy), ήτοι σε όλες τις συναλλαγές, που πραγματοποιούνται με μετρητά στη λιβανική επικράτεια. Η Παγκόσμια Τράπεζα τονίζει ότι η εν λόγω οικονομία μετρητών αυξάνεται από την έναρξη της οικονομικής κρίσης το 2019, λόγω της συστημικής αποτυχίας του τραπεζικού συστήματος του Λιβάνου και της κατάρρευσης του τοπικού νομίσματος. Ενώ ο Λίβανος δεν διαθέτει επίσημα στοιχεία που να μετρούν αυτή την οικονομία μετρητών, ο διεθνής οργανισμός εκτίμησε ότι το 2022 αντιστοιχούσε σε 9,86 δις δολάρια ΗΠΑ, ή το 45,7% του ΑΕΠ για το ανωτέρω έτος (που εκτιμάτο στα 21,57 δις δολάρια). Αντίστοιχη ήταν η εκτίμηση της Π.Ι. για το 2023, με την αναλογία της οικονομίας μετρητών χρημάτων να ανέρχεται σε 46% του ΑΕΠ. Από πλευράς μας, λόγω και της επιτόπιας εμπειρίας, σημειώνουμε ότι το ανωτέρω φαινόμενο αυξάνει τον κίνδυνο ξεπλύματος χρήματος, διογκώνει την παράλληλη οικονομία και διευκολύνει περαιτέρω την φοροδιαφυγή. Διαθέσιμα στοιχεία δεν υφίστανται ακόμη για το 2024, ωστόσο δεν εκτιμάται ότι μπορεί να έχει υπάρξει αλλαγή προς το καλύτερο των ανωτέρω στοιχείων.

Οι κύριες συνιστώσες της οικονομίας των μετρητών αφορούν δύο μεγάλες κατηγορίες: Η πρώτη αφορά τις αναλήψεις από κατοίκους και μη κατοίκους της χώρας από τραπεζικούς λογαριασμούς. Η μεγάλη πλειονότητα των εν λόγω αναλήψεων πραγματοποιείται πλέον σε ποσοστό

πολύ χαμηλότερο από την αξία των καταθέσεων, λόγω των τραπεζικών περιορισμών, που ισχύουν και τους οποίους η κεντρική τράπεζα της χώρας (BDL) ενίσχυσε, μέσω των εγκυκλίων της.

Η δεύτερη κατηγορία περιλαμβάνει όλες τις άλλες πηγές μετρητών, συμπεριλαμβανομένων:

- του νομίσματος σε κυκλοφορία,
- των καθαρών εμβασμάτων, τα οποία αντιπροσωπεύουν και το μεγαλύτερο μέρος της οικονομίας σε μετρητά και
- της μεταβολής των αποθεματικών, που εισήχθησαν στην οικονομία, χωρίς να συμπεριλαμβάνονται αυτά που χρησιμοποιήθηκαν για την πληρωμή εισαγωγών (που μεταφέρθηκαν μέσω τραπεζικών διαύλων).

Σχόλιο για τον πρωτογενή και τον δευτερογενή τομέα της χώρας

Ο πρωτογενής και δευτερογενής τομέας του Λιβάνου υποφέρουν λόγω της οικονομικής κρίσης και των συνεπειών της. Ενώ ο αγροτικός τομέας του Λιβάνου υποφέρει από την οικονομική κατάρρευση της χώρας τα τελευταία τρία χρόνια, η απαγόρευση εισαγωγών όλης της λιβανικής γεωργίας, που επιβλήθηκε από τη Σαουδική Αραβία το τελευταίο τρίμηνο του 2021 και η οποία συνεχίζεται έως και σήμερα, άσκησε πρόσθετη αρνητική πίεση σε έναν κλάδο, που μόλις και μετά βίας επιζούσε. Η κατάρρευση των επιδοτήσεων καυσίμων προκάλεσε περαιτέρω δραματική αύξηση στις τιμές των τροφίμων, καθώς οι αγρότες απαιτούν μεγάλες ποσότητες καυσίμων για να λειτουργήσουν τα μηχανήματα τους και να μεταφέρουν τα αγαθά τους στην αγορά. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι αγρότες έχουν πληγεί ιδιαίτερα σκληρά με τον αποκλεισμό της κύριας εξαγωγικής τους αγοράς της Σαουδικής Αραβίας, αφού το Βασίλειο απαγόρευσε την είσοδο στα σύνορά του σε όλη τη λιβανική γεωργία. Επιπλέον, επειδή τα λιβανικά φορτηγά δεν επιτρέπεται να διασχίζουν το έδαφος της Σαουδικής Αραβίας, η πρόσβασή τους σε άλλες αγορές του Κόλπου έχει επηρεαστεί σοβαρά, καθώς οι αποστολές πρέπει πλέον να ταξιδεύουν δια θαλάσσης. Συμπερασματικά, η υποτίμηση της λιβανικής λίρας και η επαναλαμβανόμενη αύξηση των τιμών, ασκούν αρνητική πίεση στον πρωτογενή και δευτερογενή τομέα, που εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από τα καύσιμα και τις πρώτες ύλες. Αυτό προκάλεσε για άλλη μια φορά πρόσθετη αύξηση στις τιμές των ειδών τοπικής παραγωγής, εξαντλώντας περαιτέρω την αγοραστική δύναμη των καταναλωτών.

Σχόλιο για τον τομέα ακινήτων του Λιβάνου

Η αξία των συναλλαγών πώλησης ακινήτων εκτινάχθηκε στα 223,81 τρισεκατομμύρια λιβανικών λιρών τους πρώτους έντεκα μήνες του 2024 σε σύγκριση με 74,27 τρισεκατομμυρίων λ.λ. την ίδια περίοδο του 2023. Όπως αναμενόταν, η κτηματομεσιτική δραστηριότητα επηρεάστηκε σημαντικά από την κλιμάκωση του πολέμου κατά τη διάρκεια του Νοεμβρίου 2024, με την αξία των συναλλαγών να μειώνεται τον συγκεκριμένο μήνα κατά 10,14%. Σε σωρευτική βάση, ο αριθμός των συναλλαγών ακινήτων ανήλθε σε 32.056 συναλλαγές τους πρώτους έντεκα μήνες του έτους 2024, σε σύγκριση με 20.339 συναλλαγές την ίδια περίοδο του 2023, με την αξία των συναλλαγών να εκτοξεύεται στα 223,81 τρις λ.λ. σε σύγκριση με 74,27 τρις ένα χρόνο πριν.

Η αύξηση του αριθμού των συναλλαγών μπορεί να εξηγηθεί από το γεγονός ότι τα κτηματολογικά γραφεία ήταν κλειστά λόγω απεργιών του δημόσιου τομέα κατά το μεγαλύτερο μέρος της περιόδου Ιανουαρίου-Νοεμβρίου 2023. Αξίζει να σημειωθεί ότι τα στοιχεία των ακινήτων για τη Nabatieh και τη Saïda στο Νότιο Λίβανο δεν δημοσιεύθηκαν κατά τους μήνες Οκτώβριο και Νοέμβριο του 2024, λόγω των έντονων εχθροπραξιών στις περιοχές αυτές. Όσον αφορά τη σωρευτική αύξηση της αξίας των συναλλαγών ακινήτων, αυτή μπορεί να ερμηνευθεί κυρίως από τις σταδιακές μεταβολές του συντελεστή Sayrafa (ο οποίος χρησιμοποιείται από το κτηματολόγιο για τον υπολογισμό της αξίας των συναλλαγών σε λιβανικές λίρες) η οποία αυξήθηκε από 38.000 λ.λ./δολ ΗΠΑ στα τέλη Ιανουαρίου 2023 σε 86.700 λ.λ./δολ. ΗΠΑ τον Απρίλιο, πριν σταθεροποιηθεί στα 89.500 λ.λ./δολ. στα

τέλη Νοεμβρίου 2023, γεγονός που συμπίπτει με τη νέα επίσημη συναλλαγματική ισοτιμία από τον Φεβρουάριο 2024. Το μερίδιο των αλλοδαπών στις συναλλαγές πώλησης ακινήτων αυξήθηκε σε 2,21% τους πρώτους έντεκα μήνες του 2024 σε σύγκριση με 1,87% το σύνολο του 2023 και 1,04% το σύνολο του 2022.

Ο τομέας των ακινήτων στον Λίβανο φαίνεται πάντως ότι παραμένει ασφαλές καταφύγιο στην τρέχουσα οικονομική κρίση, καθώς το τραπεζικό σύστημα έχει διασώσει μόνο το 15% της αξίας των καταθέσεων. Από την άλλη πλευρά, η πλήρης αποκατάσταση της εμπιστοσύνης και ανόδου των τιμών αποτελεί ερώτημα, που θα απασχολήσει αρκετά μελλοντικά.

Τέλος, σύμφωνα με το τμήμα οικονομικών ερευνών της Byblos Bank, εκ των κυριότερων συστημικών ιδιωτικών τραπεζών στον Λίβανο, η ζήτηση για ακίνητα έχει μειωθεί επιβεβαιωμένα, κατά τουλάχιστον 80%, πέντε χρόνια μετά την κρίση, λόγω της έλλειψης ρευστότητας στην αγορά. Ένας λόγος για αυτό το φαινόμενο, είναι ότι το 2020 και το 2021, οι αγοραστές μπορούσαν ακόμη να πληρώσουν για τα ακίνητά τους μέσω επιταγών, τις οποίες απαιτούσαν οι κατασκευαστές ακινήτων για να ρυθμίσουν τα τραπεζικά τους δάνεια. Ωστόσο, αφού αποπλήρωσαν τα περισσότερα από τα τραπεζικά τους χρέη, οι εργολάβοι πλέον δέχονταν μόνο μετρητά, καθιστώντας πολύ δύσκολο για τους Λιβάνιους αγοραστές να αγοράσουν ακίνητα, καθώς οι χρεοκοπημένες τράπεζες δέσμευσαν δεκάδες δισεκατομμύρια δολάρια, που είχαν αποθηκεύσει στους λογαριασμούς τους. Άλλοι κατασκευαστές ακινήτων απέδωσαν τη μείωση της ζήτησης στη μειωμένη αγοραστική δύναμη των Λιβανίων αγοραστών μετά την υποτίμηση του νομίσματός τους, ως αποτέλεσμα της σοβαρής χρηματοπιστωτικής κρίσης. Πριν από την κρίση, περίπου το 60-70% των ακινήτων που πωλούνταν, ήταν μικρά διαμερίσματα, με τιμή περίπου 150.000 δολάρια. Ωστόσο, οι αγοραστές αυτών των διαμερισμάτων, ως επί το πλείστο, μισθωτοί, είδαν την αγοραστική τους δύναμη να μειώνεται σε μεγάλο βαθμό κατά τη διάρκεια της κρίσης.

Σχόλιο για τον τομέα τουρισμού στον Λίβανο

Σύμφωνα με στοιχεία του Υπουργείου Τουρισμού της χώρας, ο αριθμός των εισερχόμενων επισκεπτών στο Λίβανο μειώθηκε κατά 32,13% σε ετήσια βάση, φθάνοντας τους 1.131.100 μέχρι το Δεκέμβριο του 2024. Η μείωση αυτή αποδίδεται στην όξυνση της σύγκρουσης Ισραήλ-Χεζμπολλά, ιδίως τους τελευταίους μήνες του 2024. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, χώρες σε όλο τον κόσμο προέτρεψαν τους πολίτες τους να εγκαταλείψουν τον Λίβανο και οι περισσότερες αεροπορικές εταιρείες ακύρωσαν τις πτήσεις τους προς τον Λίβανο λόγω ανησυχιών για την ασφάλεια, με την εξαίρεση των τοπικών αερογραμμών MEA. Η κατάσταση αυτή οδήγησε σε αύξηση των τιμών των εισιτηρίων και σε φόβους για δυσκολία εξασφάλισης θέσεων. Επιπλέον, οι ανησυχίες για πιθανά ισραηλινά πλήγματα στο αεροδρόμιο της Βηρυτού επιδείνωσαν περαιτέρω την κατάσταση.

Στις 27 Νοεμβρίου 2024, εφαρμόστηκε κατάπαυση του πυρός, η οποία εξομάλυνε την ανωτέρω εικόνα. Οι αεροπορικές εταιρείες επανέλαβαν τις πτήσεις προς το Λίβανο και οι ανησυχίες για την ασφάλεια μειώθηκαν. Ωστόσο, οι συνεχείς ισραηλινές παραβιάσεις της συμφωνίας κατάπαυσης του πυρός εμπόδισαν τον τουρισμό να επιστρέψει στα προπολεμικά επίπεδα μετά την προαναφερόμενη κατάπαυση. Σε κάθε περίπτωση, οι Ευρωπαίοι επισκέπτες βρέθηκαν στην κορυφή της λίστας των τουριστών που έφτασαν στο Λίβανο, αντιπροσωπεύοντας μόνοι τους το 41,11% (464.942 επισκέπτες) του συνόλου των τουριστικών αφίξεων, ακολουθούμενοι από τους Άραβες (268.281 αφίξεις, 23,72%), τους Αμερικανούς (231.355 αφίξεις, 20,45%) και τους Ασιάτες (63.400 αφίξεις, 5,61%) επισκέπτες.

Εισαγωγές-εξαγωγές

Ελαφρά μείωση του ελλείμματος του εμπορικού ισοζυγίου του Λιβάνου το 2024 σημειώθηκε εν μέσω πολέμου. Για δεύτερη συνεχή χρονιά, ο Λίβανος σημείωσε μείωση του ελλείμματος του εμπορικού του ισοζυγίου, το οποίο μετρά τη διαφορά μεταξύ εξαγωγών και εισαγωγών. Σύμφωνα με τα επίσημα τελωνειακά στοιχεία, το έλλειμμα έφτασε τα 14,2 δισ. δολάρια το 2024, από 14,5 δισ. δολάρια το προηγούμενο έτος. Αυτή η μείωση κατά 2,3%, αν και αποτελεί θετικό σημάδι όσον αφορά τον περιορισμό της εκροής συναλλάγματος, δεν οφείλεται στην αύξηση των εξαγωγών σε σχέση με τις εισαγωγές. Αντίθετα, αντανακλά μια εντονότερη μείωση των εισαγωγών σε σύγκριση με τις εξαγωγές, εν μέσω της εμπλοκής του Λιβάνου σε πόλεμο με το Ισραήλ από τις 8 Οκτωβρίου 2023 έως τις 27 Νοεμβρίου 2024, όταν κηρύχθηκε κατάπαυση του πυρός. Τελικά λοιπόν, ο αντίκτυπος στις εμπορικές συναλλαγές του Λιβάνου ήταν λιγότερο σοβαρός από ό,τι κάποιος είχαν φοβηθεί. Στην αρχική ταχεία εκτίμησή του για τις οικονομικές επιπτώσεις του πολέμου στον Λίβανο, το Πρόγραμμα Ανάπτυξης των Ηνωμένων Εθνών (UNDP) προέβλεψε στα τέλη Οκτωβρίου ότι αν η σύγκρουση συνεχιζόταν με την ίδια ένταση μέχρι το τέλος του 2024, η εμπορική δραστηριότητα θα μπορούσε να μειωθεί «κατά 20%.

Ωστόσο, το σενάριο αυτό δεν υλοποιήθηκε και οι ανησυχίες για ένα πλήρες εμπάργκο στη χώρα μετριάστηκαν, καθώς οι λιμένες Βηρυτού και Τριπόλεως και το διεθνές αεροδρόμιο Βηρυτού γλίτωσαν σε μεγάλο βαθμό από τα ισραηλινά πλήγματα λόγω των διεθνών διπλωματικών πιέσεων. Εν μέσω της σύγκρουσης τον προηγούμενο χρόνο, οι αναλυτές εκτίμησαν ότι η εμπορική δραστηριότητα σε βασικά σημεία διέλευσης - τόσο θαλάσσια όσο και εναέρια - παρέμεινε ανθεκτική παρά τον πόλεμο. Αυτό αποδόθηκε σε διάφορους παράγοντες, όπως η συσσώρευση αποθεμάτων από ορισμένους Λιβανέζους πολίτες, ως απάντηση στον πόλεμο και η προσφυγή σε θαλάσσιες οδούς για ορισμένες εξαγωγές και εισαγωγές που προηγουμένως περνούσαν από χερσαία περάσματα (όπως το Masnaa), αφού έγιναν στόχος ισραηλινών επιδρομών.

Συνολικά, οι εισαγωγές του Λιβάνου μειώθηκαν κατά 3,5% το 2024 και ανήλθαν σε 16,9 δισ. δολάρια, έναντι 17,5 δισ. δολαρίων το 2023. Παράλληλα, οι εξαγωγές μειώθηκαν κατά 9,6%, ανερχόμενες σε 2,7 δισ. δολάρια, από 3 δισ. δολάρια το προηγούμενο έτος.

Όσον αφορά τις εισαγωγές, οι μεγαλύτερες μειώσεις παρατηρήθηκαν στα οχήματα μεταφορών, τα οποία μειώθηκαν κατά 341,5 εκατ. δολάρια (29,6%), και στα μηχανήματα και τον μηχανολογικό εξοπλισμό, τα οποία μειώθηκαν κατά 329,2 εκατ. δολάρια (20,1%). Ωστόσο, η μεγαλύτερη αύξηση σημειώθηκε στον αγροδιατροφικό τομέα, ο οποίος αυξήθηκε κατά 172,7 εκατ. δολάρια (16,4%) σε σύγκριση με το 2023.

Όσον αφορά τις εξαγωγές, οι πιο αξιοσημείωτες μειώσεις αφορούσαν τους πολύτιμους λίθους και τα μέταλλα, που μειώθηκαν κατά 188,1 εκατ. δολάρια (24,7%), και τα μηχανήματα και τον μηχανολογικό εξοπλισμό, που μειώθηκαν κατά 80,2 εκατ. δολάρια (20,7%). Εν τω μεταξύ, σημαντικές αυξήσεις καταγράφηκαν στα ζωικά και φυτικά λίπη και έλαια, που αυξήθηκαν κατά 41,3 εκατ. δολάρια (85,8%), και στα αγροδιατροφικά προϊόντα, που αυξήθηκαν κατά 35,7 εκατ. δολάρια (9,5%).

Όσον αφορά τους κύριους εμπορικούς εταίρους του Λιβάνου, η Κίνα κατέχει την πρώτη θέση ως κύρια πηγή εισαγωγών, συνολικού ύψους άνω των 1,95 δισ. δολαρίων το 2024, ακολουθούμενη από την Ελλάδα (1,46 δισ δολάρια), την Ελβετία (1,11 δισ δολάρια), την Τουρκία (1,03 δισ δολάρια) και την Αίγυπτο (963 εκατ. δολάρια). Από την πλευρά των εξαγωγών, τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα κατέχουν την πρώτη θέση, λαμβάνοντας 516 εκατ. δολάρια σε λιβανικές εξαγωγές, ακολουθούμενα από το Ιράκ (157,5 εκατ. δολάρια), την Τουρκία (153,5 εκατ. δολάρια), τις Ηνωμένες Πολιτείες (153,1 εκατ. δολάρια) και την Αίγυπτο (135,4 εκατ. δολάρια).

Οι κυριότερες προκλήσεις για την οικονομία του Λιβάνου και οι λόγοι πίσω από την συστημική κρίση της χώρας

Το 2024, ο Λίβανος επλήγη ακόμη μία φορά από τις δευτερογενείς επιπτώσεις από τη σύγκρουση στη Μέση Ανατολή με επίκεντρο τη Γάζα. Η κλιμάκωση της στρατιωτικής αντιπαράθεσης μεταξύ Ισραήλ και Χεζμπολλά στο νότιο Λίβανο και ουσιαστικά στη συνέχεια σε ολόκληρη τη χώρα, προκάλεσε ουσιαστικές ζημιές στην οικονομία του Λιβάνου και επηρέασε κυρίως τους τομείς του τουρισμού και της γεωργίας, επιβαρύνοντας περαιτέρω την οικονομία της χώρας, που μαστίζεται από την συστημική κρίση, εν μέσω παρατεταμένης πολιτικής παράλυσης. Με τη συνεχιζόμενη σύγκρουση, η λιβανική οικονομία υπολογίζεται, σύμφωνα με εκτιμήσεις της Παγκόσμιας Τράπεζας, να έχει συρρικνωθεί κατά 6,6% το 2024.

Συνεπώς για το 2024, οι Βασικές συνθήκες και προκλήσεις στη χώρα αφορούσαν την στρατιωτική αντιπαράθεση μεταξύ Ισραήλ και Χεζμπολλά, η οποία κλιμακώθηκε και διευρύνθηκε στο Νότιο Λίβανο από τον Οκτώβριο του 2023, με αποτέλεσμα εκατοντάδες θύματα και τραυματισμούς και μαζική εκτόπιση άνω του ενός εκατομμυρίου ατόμων στο Λίβανο. Δεκάδες χιλιάδες νοικοκυριά στο νότιο μέρος της χώρας έχασαν τα προς το ζην και εκατοντάδες σπίτια καταστράφηκαν, εν μέσω μαζικών καταστροφών στις τοπικές υποδομές. Γεωργικές εκτάσεις υπέστησαν τεράστιες ζημιές. Για μια οικονομία που εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τον τουρισμό, το σοκ στον τομέα, που άρχισε ήδη το 4ο τρίμηνο του 2023 έχει αλυσιδωτές επιπτώσεις για την οικονομική ανάπτυξη. Η όλη κατάσταση επιβαρύνθηκε περαιτέρω από το γεγονός ότι ο Λίβανος παραμένει βυθισμένος σε μια εξουθενωτική κοινωνικοοικονομική, χρηματοπιστωτική και τραπεζική κρίση, εν μέσω πολιτικού και θεσμικού κενού. Υπενθυμίζεται ακόμη ότι επικράτησαν το κενό στη θέση του Προέδρου της Δημοκρατίας από τα τέλη Οκτωβρίου του 2022, λόγω αδυναμίας συμφωνίας μεταξύ των πολιτικών δυνάμεων της χώρας, η ύπαρξη υπηρεσιακής κυβέρνησης με περιορισμένη εκτελεστική εξουσία, η διοίκηση κεντρικής τράπεζας του Λιβάνου (BdL) από προσωρινό διοικητή, η περιορισμένη νομοθετική δράση από το κοινοβούλιο και τέλος σημειώθηκε ανυπαρξία οποιουδήποτε ζήλου από την πολιτική ηγεσία για την ανάληψη επείγουσών μεταρρυθμίσεων που είναι απαραίτητες για να βγει η χώρα από την τετραετή πρωτοφανή κρίση. Τα ανωτέρω στοιχεία συνέβαλαν σε μια ζοφερή προοπτική βιώσιμης οικονομικής ανάκαμψης. Σε ένα άλλο μέτωπο, η επισιτιστική ανασφάλεια αυξήθηκε στον Λίβανο, με τον μέσο ετήσιο πληθωρισμό και τον πληθωρισμό των τροφίμων να εκτοξεύονται σε ποσοστά, που δίνουν θλιβερή παγκόσμια πρωτιά στον Λίβανο τα τελευταία χρόνια. Η σταδιακή κατάργηση των επιδοτήσεων για αγορές τροφίμων, καυσίμων, φαρμάκων και άλλων ειδών πρώτης ανάγκης έχει οδηγήσει σε σημαντικές αυξήσεις στις τιμές στην αγορά, οι οποίες επιδεινώθηκαν περαιτέρω από τον πόλεμο στην Ουκρανία. Σε έρευνα της Παγκόσμιας Τράπεζας, σχεδόν τα δύο τρίτα των νοικοκυριών ανέφεραν ότι έπρεπε να μειώσουν τις αγορές τους σε τρόφιμα σε σύγκριση με το 2019 πριν από την κρίση, με πολλούς να βασίζονται σε λιγότερο προτιμώμενες ή φθηνότερες επιλογές τροφίμων. Σχεδόν το ένα τρίτο των νοικοκυριών χρειάστηκε να περικόψει τα γεύματα ή να περιορίσει την κατανάλωση των ενηλίκων για να ταΐσει τα παιδιά, με τους Σύριους πρόσφυγες να βρίσκονται σε δεινή κατάσταση στους υπάρχοντες καταυλισμούς. Άλλες έρευνες επιβεβαιώνουν περαιτέρω τη σοβαρότητα της κατάστασης, με ένα υψηλό ποσοστό των νοικοκυριών να ξεμένει από τρόφιμα ή να μην διαθέτει χρήματα για να αγοράσει, ενώ και η παιδική φτώχεια αυξάνεται δραματικά.

Ως εκ τούτου, ακόμη και η τεχνική επιβράδυνση της οικονομικής συρρίκνωσης, που παρατηρήθηκε, απέχει πολύ από το να είναι βιώσιμη. Υπό τις σημερινές συνθήκες της διαρκούς χρηματοπιστωτικής και νομισματικής αναταραχής, που επιδεινώνεται από την πολιτική αβεβαιότητα και τον πόλεμο στη Γάζα και τις συνεχιζόμενες εντάσεις και στοχευμένα χτυπήματα στο Λίβανο, μία έντονα δολαριοποιημένη και νομισματική οικονομία επικρατεί. Η διάχυση της δολαριοποιημένης οικονομίας μετρητών εμποδίζει τις προοπτικές οικονομικής ανάκαμψης. Η επικράτηση των συναλλαγών σε μετρητά όχι μόνο αυξάνει την κινδύνους ξεπλύματος χρήματος και φοροδιαφυγής, αλλά και

επιδεινώνει την άτυπη οικονομία και έχει δυσμενείς επιπτώσεις στην ικανότητα άσκησης νομισματικής και δημοσιονομικής πολιτικής. Σε περίπτωση δε που τυχόν τα ακαθάριστα συναλλαγματικά αποθέματα της κεντρικής τράπεζας εξαντληθούν, θα υπάρξει μια πλήρως δολαριοποιημένη οικονομία, της οποίας το μέγεθος θα υπαγορεύεται από τις εισροές συναλλάγματος.

Τέλος, η επίμονη έλλειψη πολιτικής βούλησης για ολοκληρωμένες και επαρκείς μεταρρυθμίσεις πηγάζει από μια πολιτική διατήρησης των συμφερόντων μιας στενής ελίτ βάσης. Ενώ το μη βιώσιμο αναπτυξιακό μοντέλο του Λιβάνου πριν από την κρίση ωφέλησε λίγους σε βάρος του υπόλοιπου πληθυσμού, η ad-hoc διαχείριση της κρίσης ευνόησε μια άνιση οικονομική προσαρμογή, που θέτει τις προϋποθέσεις για μακροπρόθεσμη ανισότητα και μια νέα οικονομική διαμόρφωση των πραγμάτων. Σε όλους τους οικονομικούς πυλώνες, η συνεχιζόμενη κοινωνικοποίηση των οικονομικών απωλειών, μέσω ενός συστήματος πολλαπλών ισοτιμιών, της ad-hoc νομισματικής πολιτικής και της νομισματοποίησης των δημοσιονομικών ελλειμμάτων, προκάλεσαν ένα οπισθοδρομικό σπирάλ πληθωρισμού-υποτίμησης, που συμπίεσε περαιτέρω την οικονομική παραγωγή και εμβάθυνε τις δυσκολίες για τους κατοίκους του Λιβάνου. Στην πραγματικότητα, αποσπασματικές παρεμβάσεις και κοντόφθαλμες αποφάσεις μετατόπισαν το βάρος της οικονομικής προσαρμογής στα πιο ευάλωτα τμήματα του πληθυσμού και στην πλειονότητα του τοπικού εργατικού δυναμικού, που κερδίζει σε εθνικό νόμισμα και είναι μάρτυρες μιας καθημερινής, συχνά διψήφιας διάβρωσης της αγοραστικής τους δύναμης. Αυτό επιδεινώθηκε περαιτέρω από την σχεδόν πλήρη κατάρρευση των δημόσιων οικονομικών, οδηγώντας σε οξεία κατάρρευση της δημόσιας παροχής υπηρεσιών. Όπως έχουμε επισημάνει και σε πληθώρα εγγράφων μας, ο Λίβανος πρέπει επείγοντως να υιοθετήσει μία εγχώρια, δίκαιη και συνολική λύση, που θα βασίζεται: α) σε ένα νέο και αξιόπιστο συναλλαγματικό και νομισματικό πλαίσιο, β) σε μία ολοκληρωμένη αναδιάρθρωση των τραπεζών, που θα αντιμετωπίζει τις απομειώσεις των ισολογισμών τους, αποκαθιστώντας την ρευστότητα και την τήρηση των ορθών παγκόσμιων πρακτικών λύσεων διάσωσης, γ) σε μία μεσοπρόθεσμη δημοσιονομική στρατηγική για την αποκατάσταση της βιωσιμότητας του χρέους και δ) σε βασικές διαρθρωτικές και τομεακές μεταρρυθμίσεις για την ενίσχυση της διακυβέρνησης.

Συμπέρασμα - Οι κύριες οικονομικές προκλήσεις παρέμειναν οι ίδιες το 2024

Για το 2024, οι οικονομικές προκλήσεις παρέμειναν σημαντικές και περιστρέφονταν γύρω από τα εξής:

- ✓ Η επίτευξη συμφωνίας με το ΔΝΤ θεωρείται ιστορικό επίτευγμα, σε περίπτωση που υλοποιηθεί. Ως εκ τούτου, αυξάνεται η σημασία της επίτευξης κοινών σημείων με το Ταμείο. Ένα πρόγραμμα του ΔΝΤ διασφαλίζει τον ρόλο του ΔΝΤ ως φύλακα για την εφαρμογή των μεταρρυθμίσεων στον Λίβανο, η οποία θα είχε θετική επίδραση στη δέσμευση των χωρών χορηγών προς τον Λίβανο και θα προκαλούσε αντιστροφή της τάσης στις κοινωνικοοικονομικές πιέσεις που κυβέρνησαν τη χώρα τα τελευταία τέσσερα χρόνια. Μετά την συναίνεση για τις εθνικές απώλειες, με ενιαίο ποσό 73 δις δολαρίων, η πρόκληση είναι να κατανεμηθούν αυτές οι ζημιές στους διάφορους οικονομικούς παράγοντες στο πλαίσιο ενός ολοκληρωμένου σχεδίου ανάκαμψης που θα υιοθετήσει η κυβέρνηση, λαμβάνοντας υπόψη ότι το ΔΝΤ είναι για μια λογική και δίκαιη κατανομή των ζημιών.
- ✓ Δεύτερον, η επικύρωση ενός νόμου για τον έλεγχο κεφαλαίων παραμένει, για ακόμη μία χρονιά, κρίσιμη, έστω και με καθυστέρηση και αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για οποιοδήποτε σχέδιο ανάκαμψης και τον πυρήνα των όρων του ΔΝΤ για τη θέσπιση ενός προγράμματος στήριξης με την χώρα.
- ✓ Τρίτον, η κατάρτιση αυστηρών και μεταρρυθμιστικών κρατικών προϋπολογισμών για τα επόμενα έτη, που θα πρέπει να βασίζονται στη λιτότητα των δαπανών εκτός από τη βελτίωση της κινητοποίησης πόρων και την προώθηση της είσπραξης εσόδων, ώστε να οδηγούν σε

έλλειμμα δημοσίων οικονομικών, που δεν θα υπερβαίνει το 2% του ΑΕΠ, σύμφωνα με τις απαιτήσεις των διεθνών οργανισμών, πέραν του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου.

- ✓ Η ολοκλήρωση της ενοποίησης των συναλλαγματικών ισοτιμιών, που υφίστανται στην αγορά από την αρχή της κρίσης, η θέσπιση νόμου για τον έλεγχο των κεφαλαίων καθώς και για την άρση του τραπεζικού απορρήτου ή η έναρξη μέτρων για τη διαδικασία αναδιάρθρωσης του χρέους και του τραπεζικού τομέα, περιλαμβάνονταν στον κατάλογο των δεσμεύσεων. Τρία χρόνια μετά, οι λιβανικές αρχές έχουν ψηφίσει μόνον έναν, μάλλον ελλιπή, νόμο για την άρση του τραπεζικού απορρήτου και τον κρατικό προϋπολογισμό του 2025, που όμως στερείται πολλών μεταρρυθμιστικών σημείων, σύμφωνα με τους επικριτές του.
- ✓ Όσον αφορά τον τομέα της ηλεκτρικής ενέργειας, οι κύριες προκλήσεις περιστρέφονται σταθερά γύρω από τον εκσυγχρονισμό της κρατικής εταιρίας ηλεκτρισμού, την απόκτηση ηλεκτρικής ενέργειας από την Ιορδανία και φυσικού αερίου από την Αίγυπτο, η οποία, ωστόσο, απαιτεί εξωτερική χρηματοδότηση και συνακόλουθη προσαρμογή στα εγχώρια τιμολόγια. Ακόμη, οι μεγάλες απώλειες εσόδων της εταιρίας, λόγω τεχνικών εμποδίων και ρευματοκλοπών του τομέα ηλεκτρικής ενέργειας, οδηγεί σε δις δολ. ελλειμμάτων.
- ✓ Το λαθρεμπόριο, το οποίο στερεί από το κράτος δις δολαρίων φόρων, σε τελωνειακούς δασμούς και ΦΠΑ.
- ✓ Οι αδιαφανείς εισαγωγές καυσίμων και άλλων πετρελαϊκών προϊόντων - που προκαλούν υψηλότατο κόστος για την χώρα. Για τον λόγο αυτό η υπηρεσιακή κυβέρνηση του Λιβάνου αποφάσισε τη θέσπιση μειοδοτικών διαγωνισμών για δημόσια προμήθεια πετρελαίου.
- ✓ Η μεροληψία, ευνοιοκρατία και αδιαφάνεια, σε μεγάλες (και ίσως μικρές) δημόσιες προσφορές ή αγορές, όπως στους τομείς ηλεκτρικής ενέργειας, κινητής τηλεφωνίας κ.ά.
- ✓ Οι δημόσιες συμβάσεις για έργα υποδομής.
- ✓ Τα προστατευτικά μέτρα για διάφορες βιομηχανίες (τσιμέντο, καλώδια) και καλλιέργειες (καπνός, σιτάρι).

Τράπεζες – Κεφαλαιακοί Έλεγχοι

Οι (ανεπίσημοι) έλεγχοι κεφαλαίου capital controls, που επέβαλλαν οι λιβανικές τράπεζες στην πρόσβαση σε μετρητά (μάξιμουμ 400 \$/μήνα) τον Νοέμβριο 2019, προκάλεσαν διάσπαρτη ανησυχία στους καταθέτες, που αγωνιούν για τις αποταμιεύσεις τους, παρά τις κυβερνητικές διαβεβαιώσεις ότι αυτές παραμένουν ασφαλείς στην χειρότερη οικονομική κρίση από τον εμφύλιο πόλεμο του 1975-90. Οι πιέσεις στο χρηματοπιστωτικό σύστημα, συντείνουν στην εμβάθυνση της κρίσης δολαρίου ενώ εμποδίζουν πολλούς εισαγωγείς στην εισαγωγή αγαθών, αυξάνοντας τους φόβους της πλήρους οικονομικής κατάρρευσης. Η ανταπόκριση των τραπεζών - τα σφιχτά όρια απόσυρσης για το σκληρό νόμισμα και η απαγόρευση σε όλες σχεδόν τις μεταφορές στο εξωτερικό - έχουν βυθίσει πολλούς αποταμιευτές σε βαθιά αβεβαιότητα. Η κεντρική τράπεζα έχει δηλώσει ότι οι καταθέσεις είναι ασφαλείς, όμως η ανησυχία είναι ευρέως διαδεδομένη. Η κρίση ανέστειλε την εμπιστοσύνη σε ένα τραπεζικό σύστημα, που αποτέλεσε ακρογωνιαίο λίθο της μεταπολεμικής πολιτικοοικονομικής σταθερότητας του Λιβάνου. Ο ρόλος των τραπεζών ήταν κρίσιμος για την οικονομία με την πρακτική του να ελκύουν συνάλλαγμα (δολάρια) από τη μεγάλη διασπορά του Λιβάνου και να ανακυκλώνουν τα χρήματα για τη χρηματοδότηση του υπερχρεωμένου κράτους και του εμπορικού ελλείμματος. Κύριοι αλλοδαποί προμηθευτές έχουν περικόψει τις εξαγωγές τους στο Λίβανο, καθώς οι ασφαλιστικές εταιρίες συχνά αρνούνται την ασφαλιστική κάλυψη των αποστολών, λόγω της επιδείνωσης της οικονομικής και πολιτικής κρίσης, αυξάνοντας το άγχος στις τοπικές, εξαρτώμενες από την εισαγωγή, επιχειρήσεις που βρίσκονται ήδη στα όρια τους. Συγκεκριμένα, ενώ οι προμηθευτές θα είχαν προηγουμένως χορηγήσει στους πελάτες τους 90 έως 120 ημέρες για να

πραγματοποιήσουν τις αποπληρωμές βάσει συναλλακτικών ηθών, πολλοί τώρα απαιτούν όλες οι αποστολές να αποπληρώνονται εξ ολοκλήρου πριν από την παράδοση.

Στις 10 Μαΐου 2021, η Κεντρική Τράπεζα του Λιβάνου (BDL) εξέδωσε τη βασική εγκύκλιο με αριθμό 157 (υπ' αρ.: 13324) θεσπίζοντας το νομικό και κανονιστικό πλαίσιο, που εγκαινίασε οργάνωσε και ρύθμισε την πλατφόρμα «Sargafa». Η Sargafa ήταν η ηλεκτρονική πλατφόρμα, που αναπτύχθηκε από την BDL και προορίστηκε να καταγράφει όλες τις συναλλαγές σε ξένο νόμισμα σε λίρες Λιβάνου σε οποιοδήποτε άλλο ξένο νόμισμα, που πραγματοποιούνταν από όλα τα πρόσωπα και τις οντότητες που έχουν άδεια να το κάνουν. Ο σκοπός αυτής της πλατφόρμας ήταν να προσδιορίσει τις συναλλαγματικές ισοτιμίες ανά πάσα στιγμή και να επιτρέπει στο BDL να εποπτεύει και να παρεμβαίνει όταν χρειάζεται. Σήμερα βρίσκεται υπό κατάργηση και αντικατάσταση από την πλατφόρμα Bloomberg. Πάντως χρησιμοποιείτο μόνο για τον υπολογισμό και τη δημοσίευση του μέσου όρου των διαφόρων ημερήσιων συναλλαγματικών ισοτιμιών, που μεταχειρίζονται οι τράπεζες, ορισμένα ανταλλακτήρια χρημάτων και η ΟΜΤ, η εταιρία μεταφοράς χρημάτων, που εκπροσωπεί τη Western Union στον Λίβανο. Ταυτόχρονα, όπως προαναφέρθηκε, το εργαλείο της συγκεκριμένης πλατφόρμας, αμφισβητήθηκε έντονα από πολλούς αναλυτές και μένει να δούμε αν και πώς θα αντικατασταθεί από νέα εργαλεία.

Διεθνής και Διμερής Ανθρωπιστική βοήθεια

Α. Βάσει στοιχείων περί των πόρων που παρέχονται από διεθνείς εταίρους για τη στήριξη του Λιβάνου κατά τη διάρκεια του 2024, που παρέχονται στους εδώ ανθρωπιστικούς δωρητές από τον αναπληρωτή ειδικό συντονιστή των Η.Ε. για τα θέματα της ανθρωπιστικής βοήθειας στον Λίβανο, κ. Imran Riza και συγκεκριμένα των χορηγηθέντων και δεσμευμένων επιχορηγήσεων για το σύνολο του 2024, όπως καταγράφηκαν από τους εταίρους υλοποίησης του ΟΗΕ και των ΜΚΟ και τέλος των επιπέδων στήριξης που καταγράφηκαν στο πλαίσιο του σχεδίου αντίδρασης του Λιβάνου και της Έκτακτης Έκκλησης των Η.Ε. (Lebanon Response Plan and Flash Appeal), σημειώνουμε ότι, κατά τη διάρκεια του 2024 (1 Ιανουαρίου -31 Δεκεμβρίου), οι εταίροι ανέφεραν συνολικά 1,65 δις δολάρια ΗΠΑ που εκταμιεύθηκαν το 2024 από τους δωρητές και 703,9 εκατ. δολάρια ΗΠΑ σε εκκρεμείς αναλήψεις υποχρεώσεων για το 2025 και μετά. Η χώρα μας συνέβαλε με το ποσό των 200.000 ευρώ (ή 216.920 δολ. ΗΠΑ, βάσει της συναλλαγματικής ισοτιμίας ευρώ-δολαρίου), το οποίο ελήφθη από τις υπηρεσίες ΟCHA Γενεύης. Σύμφωνα με τα στοιχεία του γραφείου του ειδικού συντονιστή, τα ενοποιημένα στοιχεία αντικατοπτρίζουν την ισχυρή στήριξη των δωρητών και τη συνεχιζόμενη αλληλεγγύη προς τον Λίβανο το 2024, η οποία υπήρξε καθοριστική για τη στήριξη της χώρας, δεδομένων των κρίσεων που υπέστη. Ωστόσο, ακόμη και με την τρέχουσα ισχυρή οικονομική στήριξη προς τη χώρα, η ικανότητα των εταίρων να συνεχίσουν να ανταποκρίνονται με ολοκληρωμένο τρόπο στα πολύπλοκα ζητήματα παραμένει πρόκληση. Η αποκτηθείσα τεχνογνωσία λόγω της παροχής πολυετούς και ευέλικτης χρηματοδότησης αναμένεται να μπορεί να βοηθήσει τους εταίρους στον καλύτερο σχεδιασμό των χρηματοδοτικών κενών και στη μείωση λήψης δύσκολων αποφάσεων στον προγραμματισμό για το 2025 και στη συνέχεια αυτού. *Η Αρχή και το Γραφείο ΟΕΥ παρακολουθούν ανελλιπώς τα δεδομένα και τις εξελίξεις στον τομέα ανθρωπιστικής βοήθειας στον Λίβανο συντονισμένα με το αντίστοιχο οικοσύστημα των διεθνών οργανισμών στη χώρα, με στόχο τη συνεχή ενημέρωση των υπηρεσιών μας και τη βελτίωση των παρεχόμενων συνδρομών είτε σε επίπεδο χρηματοδότησης είτε άλλων μορφών βοήθειας.*

Β. Η χώρα μας ανταποκρίθηκε σε αυξημένες και κατεπείγουσες ανάγκες Λιβάνου εν μέσω πολεμικής σύγκρουσης το 2024. Η Αρχή και το Γραφείο ΟΕΥ υλοποίησαν επιτυχώς και σύμφωνα με προγραμματισμό, την παράδοση στις λιβανικές Αρχές ανθρωπιστικής βοήθειας (κυρίως υγειονομικό και ιατροφαρμακευτικό υλικό) οποία απέστειλε η χώρα μας στο Λίβανο τρεις φορές (25/10 με πτήση

C-130, και με φορτωτική εμπορευματοκιβωτίων με πλοίο στις 5-6/11 και 2/12/2024). Προς τούτο, υπήρξε αгаσθή συνεργασία και συντονισμός ενεργειών με ΚΥ, ευρωπαϊκούς μηχανισμούς (μηχανισμό πολιτικής προστασίας Ε.Ε., UCPM/ERCC) και ελληνικές Υπηρεσίες (Υπουργεία Υγείας, Εθνικής Άμυνας και Κλιματικής Αλλαγής-Πολιτικής Προστασίας) και πληθώρα αρμόδιων λιβανικών φορέων (Υπουργείο Δημόσιας Υγείας, Λ/ΥΠΕΞ, Λιβανικές Ένοπλες Δυνάμεις, Λ/Υπηρεσίες Γενικής Ασφάλειας Πληροφοριών, Υπηρεσίες Διαχείρισης Αερολιμένος και Λιμένος σε ειδικές περιοχές κάργκο) καθώς και τις τρεις φορές το υλικό παραδόθηκε στον κεντρικό συντονιστή της χώρας για τη συλλογή της διεθνούς ανθρωπιστικής βοήθειας και εκπρόσωπο του Υπουργείου Υγείας του Λιβάνου κ. Hicham Fawaz. Στις 26 Νοεμβρίου 2024 πραγματοποιήθηκε επίσημη ευχαριστήρια τελετή για την αποστολή και παράδοση της ανθρωπιστικής βοήθειας από την Ελλάδα στον Λίβανο στους χώρους συγκέντρωσης του υλικού, κατά την οποία η λιβανική πλευρά, διά του αρμόδιου υπηρεσιακού Υπουργού Υγείας του Λιβάνου, Δρ. Firas Abiad, εξέφρασε ευγνωμοσύνη για την έμπρακτη στήριξη, ανταπόκριση και αλληλεγγύη από χώρα μας.

Προβλέψεις – προοπτικές για το 2025

Σύμφωνα και με το σύνολο των διεθνών οργανισμών, είναι εξαιρετικά δύσκολο να υπάρξουν προβλέψεις για την οικονομία του Λιβάνου για τα επόμενα έτη, λόγω της πολιτικής και οικονομικής αστάθειας, που μαίνεται στη χώρα και αυτός είναι ο λόγος που, έως και σήμερα, υφίστανται ελάχιστα διαθέσιμα συνολικά στοιχεία για το παρελθόν έτος από εδώ πηγές ενώ μόνο η Παγκόσμια Τράπεζα έχει προβεί σε επιμέρους προβλέψεις για το 2025.

Σύμφωνα λοιπόν με την τελευταία έκθεση που ολοκλήρωσε και δημοσίευσε η Παγκόσμια Τράπεζα μόνο αναφορικά με τις ζημιές και τις απώλειες που υπέστη ο Λίβανος, λόγω του πολέμου μεταξύ Ισραήλ και Χεζμπολλά, λαμβάνοντας υπόψη το διάστημα από τις 8 Οκτωβρίου 2023 έως την εκχειρία στις 27 Νοεμβρίου 2024, καταρχήν προσαρμοσε την εκτίμησή της για το ΑΕΠ του Λιβάνου το 2024, προβλέποντας τώρα συρρίκνωση της τάξεως του 7,1% αντί του 5,7% που είχε εκτιμηθεί προηγουμένως. Αν δεν είχε μεσολαβήσει ο πόλεμος, το ΑΕΠ του Λιβάνου θα μπορούσε αντιθέτως α είχε αυξηθεί κατά 0,9%. Η έκθεση, η οποία πραγματοποιήθηκε σε συνεργασία τόσο με την τωρινή κυβέρνηση όσο και την προηγούμενη υπηρεσιακή, εκτιμά το κόστος της αποκατάστασης και της ανοικοδόμησης σε 11 δισεκατομμύρια δολάρια «βραχυπρόθεσμα και μεσοπρόθεσμα», ελαφρώς λιγότερο από τα 12 δις που είχαν συζητήσει αρχικά. Η Παγκόσμια Τράπεζα κατένειμε το ποσό αυτό ως εξής: 8,4 δις δολάρια σε «άμεσες» ανάγκες για την περίοδο 2025-2027 και επιπλέον 2,6 δις «μεσοπρόθεσμα», μεταξύ 2028 και 2030.

Αναλυτικότερα, η Παγκόσμια Τράπεζα εκτίμησε το συνολικό κόστος των ζημιών σε 6,8 δις δολάρια στις περιοχές που επλήγησαν από τους ισραηλινούς βομβαρδισμούς, με τις οικονομικές απώλειες να ανέρχονται σε 7,2 δις. Οι εκτιμήσεις αυτές καλύπτουν την περίοδο από τις 8 Οκτωβρίου 2023, ημερομηνία έναρξης των εχθροπραξιών μεταξύ των δύο εμπόλεμων πλευρών, έως τις 20 Δεκεμβρίου 2024. Αυτό το συνολικό ποσό των 14 δις δολαρίων συνεκτιμά ότι οι απώλειες υπολογίζονται για 26 μήνες, συμπεριλαμβανομένων 14 μηνών πολέμου και του πρώτου έτους ανάκαμψης. Σύμφωνα με τα στοιχεία του διεθνούς οργανισμού, οι επαρχίες του Νότιου Λιβάνου και του Nabatiyeh επλήγησαν περισσότερο, ακολουθούμενες από το Όρος του Λιβάνου. Η επαρχία Nabatiyeh κατέγραψε ζημιές ύψους 3,2 δις δολαρίων (47% του συνόλου), απώλειες ύψους 2 δις (28% του συνόλου) και ανάγκες ύψους 4,7 δις (43% του συνόλου). Όσον αφορά το νότιο Λίβανο, αντιπροσωπεύει το 23% των συνολικών ζημιών, απωλειών και αναγκών. Το Όρος Λιβάνου, συμπεριλαμβανομένων των νότιων προαστίων της Βηρυτού, έχει επίσης αντιμετωπίσει σημαντικές προκλήσεις, αποτελώντας το 16% των συνολικών αναγκών. Οι περιοχές Baalbek-Hermel και Bekaa αντιπροσωπεύουν το 7% και το 6% των συνολικών αναγκών, αντίστοιχα. Όσον αφορά τις λεπτομέρειες των ζημιών, οι συντάκτες της έκθεσης διαπίστωσαν ότι ο οικιστικός τομέας σήκωσε το μεγαλύτερο βάρος, με ζημιές ύψους 4,6 δις

δολαρίων, κυρίως στα νότια προάστια της Βηρυτού, της επαρχίας Μπεκάα και του νότιου Λιβάνου, αντιπροσωπεύοντας το 67% των συνολικών εκτιμώμενων ζημιών. Οι υποδομές ακολουθούν, αντιπροσωπεύοντας το 10% του συνόλου. Οι υψηλότερες εκτιμώμενες ανάγκες αφορούν τον τομέα της στέγασης, με 6,3 δις δολάρια (57% του συνόλου), ακολουθούμενες από το εμπόριο, τη βιομηχανία και τον τουρισμό, που απαιτούν 1,8 δις δολάρια (17% του συνόλου). Ακολουθούν οι υποδομές, με συνδυασμένες ανάγκες ύψους 1 δις δολαρίων (9% του συνόλου). Σημειώνεται ότι η προηγούμενη εκτίμηση του οργανισμού, που είχε δημοσιευθεί τον Νοέμβριο δεν περιλάμβανε τον τελευταίο μήνα του πολέμου, οπότε προέβλεπε συνολικό -μικρότερο- ποσό 8,5 δις δολαρίων (περιλαμβάνοντας 3,4 δις δολάρια σε υλικές ζημιές και 5,1 δις δολάρια σε οικονομικές απώλειες).

Πάντως, ο Λίβανος δεν έχει πολλές επιλογές πέραν της λήψης ξένης βοήθειας για τη χρηματοδότηση της ανοικοδόμησης, κυρίως από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, το οποίο ωστόσο θεωρεί ότι η σημερινή κυβέρνηση πρέπει να ξεκινήσει άμεσα τις διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις που απαιτούνται από αυτήν, συμπεριλαμβανομένης της εξυγίανσης των υποχρεώσεων της χώρας και της αναδιάρθρωσης των τραπεζών της. Από πλευράς του, τον περασμένο Φεβρουάριο, το Ινστιτούτο Διεθνούς Χρηματοοικονομικής (IIF, το οποίο περιλαμβάνει στα μέλη του τους μεγαλύτερους τραπεζικούς ομίλους παγκοσμίως), εκτίμησε ότι ο Λίβανος θα μπορούσε να ελπίζει σε βοήθεια άνω των 12,5 δις δολαρίων, συμπεριλαμβανομένων 4,5 δις δολαρίων από το Συμβούλιο Συνεργασίας του Κόλπου, εάν η νέα κυβέρνηση, που γεννήθηκε ουσιαστικά στον απόηχο της εκλογής του νέου Προέδρου Joseph Aoun στις 9 Ιανουαρίου, πετύχει εκεί που απέτυχαν οι προηγούμενες.

Εν κατακλείδι, στις 12 Μαρτίου 2025, η Παγκόσμια Τράπεζα παρουσίασε στον Λιβάνιο Π/Θ κ. Nawaf Salam ένα σχέδιο ύψους 1 δις δολαρίων, συμπεριλαμβανομένου ενός δανείου 250 εκατ. δολαρίων για τη χρηματοδότηση των αρχικών βημάτων της ανοικοδόμησης των περιοχών του Λιβάνου, που καταστράφηκαν από τους ισραηλινούς βομβαρδισμούς, σύμφωνα με σχετική ανακοίνωση, που ακολούθησε συνάντησης στο προεδρικό μέγαρο της χώρας, παρουσία μεταξύ άλλων, των νέων Υπουργών Οικονομικών, Ενέργειας, Οικονομίας, Δημοσίων Έργων, Κοινωνικών Υποθέσεων και Περιβάλλοντος, καθώς και του Συμβουλίου Ανάπτυξης και Ανασυγκρότησης (CDR) και του Ινστιτούτου Οικονομικών Basil Fleihan. Το υπόλοιπο ποσό πρόκειται να χρηματοδοτηθεί από διεθνή βοήθεια. Το έργο θα περιλαμβάνει την επεξεργασία των συντριμμιών και την ανακατασκευή των υποδομών. Κατά τη διάρκεια της συνάντησης, ο πρωθυπουργός επέμεινε να δοθεί προτεραιότητα στις παραμεθόριες περιοχές σε αυτό το έργο.

Από πλευράς Γραφείου ΟΕΥ σημειώνεται ότι η κατάσταση παραμένει εξαιρετικά πολύπλοκη και η ανεύρεση της χρηματοδότησης είτε μέσω διεθνών αγωγών είτε με ίδια μέσα της χώρας (το τελευταίο εξαιρετικά δύσκολο, ιδίως για το πρώτο διάστημα, αφού η επαναφορά της λιβανικής οικονομίας - μέσω επανεκκίνησης λχ του τομέα του τουρισμού ή του αγροτικού τομέα που συνεισφέρουν και οι δύο σημαντικά ποσοστά στο ΑΕΠ) έστω και σε λίγο καλύτερα επίπεδα θα καθυστερήσει. Όλοι οι διεθνείς οικονομικοί οργανισμοί και η διεθνής κοινότητα περιμένουν να δουν την μετουσίωση των ανακοινώσεων σε απτά αποτελέσματα – εκκίνηση μεταρρυθμίσεων, προτού προβούν σε οποιαδήποτε χρηματοδοτική κίνηση.

2. Τομείς της Οικονομίας

2.1 Αγροτική Οικονομία

Ο αγροτικός τομέας παράγει περίπου 6% του ΑΕΠ (τα τελευταία έτη). Υπό κανονικές συνθήκες, 25% των εδαφών είναι καλλιεργήσιμα και 32% αυτών αρδεύονται. Οι πιο εύφορες περιοχές ευρίσκονται κατά μήκος της παράκτιας ζώνης και στην κοιλάδα Μπεκάα. Η ποικιλομορφία της τοπογραφίας και του κλίματος επιτρέπει την καλλιέργεια ευρείας ποικιλίας λαχανικών, φρούτων, βιομηχανικών φυτών

και σιτηρών. Η βιομηχανία μεταποίησης αγροτικών προϊόντων συμμετέχει με 2% στο ΑΕΠ και αντιπροσωπεύει άνω του 25% της προστιθέμενης αξίας του βιομηχανικού τομέα. Απασχολεί περίπου 20 χιλ. εργαζόμενους. Η φυτική παραγωγή αντιπροσωπεύει περίπου ποσοστό 71% της συνολικής αγροτικής (ως επί το πλείστο μονοκαλλιέργειες). Η προστιθέμενη αξία υπολογίζεται σε \$ 1δισ Η.Π.Α., η οποία κατανέμεται σε \$ 800 εκατ. φυτικής και \$ 190-200 εκατ. ζωικής παραγωγής. Στη συνολική φυτική παραγωγή τα φρούτα συμμετέχουν με 41% (σημαντικότερα προϊόντα: εσπεριδοειδή 28%, μήλα 19%, σταφύλια 15%, μπανάνες 11%) και τα λαχανικά 23% (κυρίως πατάτες και ντομάτες). Παράγονται επίσης ελιές, καπνός και εκτρέφονται αιγοπρόβατα. Μέρος της φυτικής παραγωγής προορίζεται για άμεση τοπική κατανάλωση, μεταποίηση στην εγχώρια βιομηχανία τροφίμων και το υπόλοιπο εξάγεται σε χώρες της περιοχής. Η ζωική παραγωγή, η οποία διαχρονικά προστατεύεται με υψηλές δασμολογικές επιβαρύνσεις ή τεχνικά εμπόδια, αποτελείται κυρίως από εκτροφή αιγοπροβάτων / βοοειδών προς πάχυνση (το ήμισυ των οποίων χρησιμοποιείται για την παραγωγή γάλακτος και το υπόλοιπο κυρίως για κατανάλωση), πουλερικών και γαλακτοκομικών προϊόντων και, σε μικρότερο βαθμό, αλιευτικών και μελισσοκομικών προϊόντων. Κατά την τελευταία δεκαετία, μετά από σημαντική ανάπτυξη της εκτροφής πουλερικών επιτεύχθηκε αυτάρκεια. Η παραγωγή, με μεθόδους παρωχημένες (εκμηχάνιση παραγωγής σε ποσοστό 25%), πάσχει από υπερβολική χρήση φυτοφαρμάκων και έλλειψη ελέγχου ποιότητας και, συνεπώς, χαμηλή συμβατότητα με τα πρότυπα ξένων αγορών. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι 40% των προϊόντων περίπου απορρίπτεται κατά την εξαγωγή, λόγω προβλημάτων στη συσκευασία. Πρόσθετα, το κόστος είναι υψηλότερο από ό,τι στις γειτονικές χώρες Συρία, Ιορδανία, Τουρκία και Αίγυπτο επειδή ο τομέας δεν λαμβάνει οιασδήποτε μορφής στήριξη ή επιδότηση από το κράτος. Δεδομένου ότι οι επισιτιστικές ανάγκες δεν πληρούνται από την τοπική παραγωγή, εισάγονται νωπά και μεταποιημένα φρούτα και λαχανικά, σπόρους, ζώντα ζώα, κρέας και γαλακτοκομικά (υπολογίζεται ότι εισάγεται 70% και 90% των αναγκών σε γαλακτοκομικά προϊόντα και βόειο κρέας, αντιστοίχως). Η εγχώρια παραγωγή σιτηρών καλύπτει το 25% της ζήτησης και οι ετήσιες εισαγωγές ανέρχονται σε 400 χιλ. τόνους περίπου.

Τον Νοέμβριο 2021, η Σαουδική Αραβία ανακοίνωσε την αναστολή όλων των εισαγωγών λιβανικών προϊόντων, επεκτείνοντας έτσι το μπλοκιάζ που περιοριζόταν στα γεωργικά προϊόντα και επιβλήθηκε τον Απρίλιο 2021, λόγω φαινομένων λαθραίας μεταφοράς ναρκωτικών ουσιών. Αιτία το γεγονός ότι δεν έχει ακόμη τεθεί σε εφαρμογή κανένα από τα μέτρα, που απαιτήθηκαν σχετικά με τη καταπολέμηση της διακίνησης ναρκωτικών ουσιών σε εξαγόμενα προϊόντα (φρούτα/λαχανικά).

Όσον αφορά την αλιεία, υπάρχουν περίπου 24 αλιευτικοί λιμένες σε όλο το μήκος των ακτών (ακτογραμμή 220 χλμ.), ως βάση για 7.000 μόνιμους ή εποχικούς παραδοσιακούς αλιείς και 5.000 σκάφη, με ετήσια παραγωγή που δεν υπερβαίνει τους 8.000 τόνους. Υδατοκαλλιέργειες δεν υφίστανται, εκτός από μικρής κλίμακας παραγωγή ιχθύων γλυκού νερού (ποτάμιοι).

Πάντως, η κυβέρνηση προσπαθεί να αναπτύξει στοχευμένες πρωτοβουλίες, όπως την έναρξη λειτουργίας Lebanon-trade portal, μέσω του Υπουργείου Οικονομίας και Εμπορίου, την οποία παρακολουθεί το Γραφείο μας ήδη από το φθινόπωρο του 2022, με στόχο την ανάπτυξη της εξωστρέφειας καταρχήν των αγροτικών προϊόντων και τη σύνδεσή τους με ξένες αγορές.

2.2 Βιομηχανία

Η συμβολή του βιομηχανικού τομέα στο ΑΕΠ ανέρχεται σε περίπου 12,8% (τα τελευταία έτη). Αποτελείται από 4.200 μονάδες περίπου, οι περισσότερες από τις οποίες είναι μικρομεσαίοι μεγέθους. Συγκεκριμένα, 78% επιχειρήσεις απασχολούν 5 - 19 άτομα και μόνο 35 μονάδες απασχολούν πάνω από 100 εργαζόμενους. Απασχολεί 25% περίπου του συνολικού εργατικού δυναμικού. Ποσοστό 23,1% είναι επιχειρήσεις τροφίμων και ποτών, 13% επίπλων, 12%% χαρτιού και

εκτυπώσεων και 10% μεταλλικών προϊόντων. Την τελευταία τριετία, οι Λιβάνιοι βιομήχανοι έχουν δραστηριοποιηθεί ιδιαίτερα στο Ιράκ, δείχνοντας έντονο ενδιαφέρον για την αποκατάσταση και την ανάληψη της διαχείρισης εργοστασίων που ανήκουν στο δημόσιο τομέα, ως έχοντες τις οικονομικές δυνατότητες, την τεχνογνωσία και την ικανότητα να διαχειρίζονται εγκαταστάσεις σε επικίνδυνες και ασταθείς συνθήκες. Απότοκος των προαναφερόμενων επαφών υπήρξε και η συμφωνία για την επανεργοποίηση των ναυτιλιακών δρομολογίων από Βηρυτό προς ιρακινό λιμένα Umm Qasr (2 γραμμές εβδομαδιαίως). Το 2018, σημειώθηκε έντονη δραστηριοποίηση στη δημιουργία, ανακατασκευή και επέκταση βιομηχανικών ζωνών. Συγκεκριμένα, δημιουργήθηκαν δύο βιομηχανικές ζώνες από ιδιωτικά κεφάλαια. Η ζώνη Nahf Ibrahim βορείως της Βηρυτού (κατασκευαστής και διαχειριστής; Sakr Real Estate developer) και Iklim Zone (Iklim Fund for Development and Innovation, ανατολική Βηρυτό). Για τις μικρομεσαίες Επιχειρήσεις, το Υπουργείο Οικονομίας και Εμπορίου (Ministry of Economy and Trade) σε συντονισμό με το Υπουργείο Οικονομικών (Ministry of Finance) εφαρμόζει το Πρόγραμμα Υποστήριξης ΜΜΕπιχειρήσεων (SME Support Programme), που καταρτίστηκε το 2014.

Ο φορέας Berytech Technology Pole -το πρώτο εκκολαπτήριο επιχειρηματικής ανάπτυξης και καινοτομίας στη χώρα- παρέχει ενισχύσεις σε περιορισμένο αριθμό πρωτοβουλιών, που ωστόσο το 2022 διευρύνθηκε σημαντικά, με στοχευμένα επιχειρηματικά πλάνα (καινοτόμες ωεοφυείς / startups και ΜΜΕπιχειρήσεις) στους κλάδους τηλεπικοινωνιών και ψηφιακών εφαρμογών, στον αγροτικό τομέα και στις ΑΠΕ (με έμφαση σε έργα διανομής και αποθήκευσης ενέργειας) και βιομηχανικού σχεδιασμού με εκτιμώμενο μέσο ύψος επένδυσης \$500χιλ.- \$3εκ. Όσον αφορά στους νέους επιχειρηματίες, πραγματοποιείται διασύνδεση μελών της λιβανικής διασποράς του κλάδου τεχνολογιών με το Κέντρο Berytech Pole, μέσω της πρωτοβουλίας Speed@BDD (επιταχυντής επιχειρηματικότητας). Στόχος είναι η δημιουργία εντός πενταετίας 100 νεοφυών επιχειρήσεων, παρέχοντας συνολική χρηματοδότηση \$ 5 εκατ. Η.Π.Α. (\$30 χιλ. - \$45 χιλ./εταιρία). Για περισσότερες πληροφορίες, το Γραφείο μας έχει προβεί σε αρκετές αναρτήσεις στην Δ.Π. Αγορά στον τομέα της τεχνολογίας, με αναφορές στον ρόλο της εν λόγω εταιρίας.

2.3 Υπηρεσίες

Η λιβανική οικονομία βασίζεται κυρίως στον τομέα των υπηρεσιών ο οποίος συμβάλλει κατά 78,6% στη διαμόρφωση του ΑΕΠ και περιλαμβάνει:

- ✓ υπηρεσίες της αγοράς, όπως συντήρηση και επισκευές, ξενοδοχεία και εστιατόρια
- ✓ διάφορες προσωπικές υπηρεσίες, όπως υπηρεσίες αναψυχής και φροντίδας κατ' οίκο
- ✓ υγειονομική περίθαλψη
- ✓ εκπαίδευση
- ✓ χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες
- ✓ Δημόσιες υπηρεσίες
- ✓ Μεταφορές και Επικοινωνίες
- ✓ Εμπόριο

2.3.1 Τραπεζικός κλάδος

Σύμφωνα με την Κεντρική Τράπεζα του Λιβάνου το 2021, λειτουργούσαν συνολικά στη χώρα εξήντα τράπεζες (εγχώριες & διεθνείς). Ωστόσο, ο ανωτέρω αριθμός, λόγω αναδιάρθρωσης του τεράστιου αυτού κλάδου, μέσω συγχωνεύσεων, εξαγορών και εξόδων από την αγορά, έχει πλέον μειωθεί σε μόλις 25, ως εξής:

COMMERCIAL BANKS

BANK OF BEIRUT S.A.L
FRANSABANK S.A.L
BANQUE LIBANO-FRANCAISE
FENICIA BANK S.A.L
BANK AUDI S.A.L
LEBANESE SWISS BANK S.A.L
CREDIT LIBANAIS S.A.L.
SOCIETE GENERALE DE BANQUE AU LIBAN S.A.L. (SGBL)
BANKMED S.A.L.
BBAC S.A.L.
BYBLOS BANK S.A.L.
BLOM BANK S.A.L.

INVESTMENT BANKS

BANQUE DE L'HABITAT S.A.L.
FINANCE BANK S.A.L.
BLOMINVEST BANK S.A.L.
MEDINVESTMENT BANK
ARAB BANK (SWITZERLAND) LEBANON
FRANSA INVEST BANK S.A.L.
BYBLOS INVEST BANK
INVESTMENT & CAPITAL BANK (I&C) S.A.L.
CSCBANK SAL
IBL INVESTMENT BANK S.A.L.
CEDRUS INVEST BANK S.A.L.
LIBANK S.A.L. (Levant Investment Bank)
LUCID INVESTMENT BANK S.A.L.

Το ιστορικό της κρίσης του τραπεζικού κλάδου

Όσον αφορά τους παράγοντες που οδήγησαν στο τρέχον οικονομικό αδιέξοδο του Λιβάνου, λίγοι ήταν πιο επιδραστικοί από τη νομισματική πολιτική της χώρας κατά την τελευταία δεκαετία. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, η κεντρική τράπεζα της χώρας, Banque du Liban, αύξησε ελεύθερα το επιτόκιο της για τους καταθέτες, ώστε να χρηματοδοτεί το αυξανόμενο πρόβλημα του χρέους της κυβέρνησης, να πληρώνει για τον σημαντικό όγκο των εισαγωγών της και να αντλεί δολάρια για να βοηθά στη διατήρηση της σταθερής ισοτιμίας της λιβανικής λίρας ως προς το δολάριο ΗΠΑ. Ως εκ τούτου, ο Λίβανος ήταν μία από τις ελάχιστες χώρες που προσέφεραν στους επενδυτές πολύ ελκυστικά ποσοστά απόδοσης, ενώ μεγάλο μέρος του υπόλοιπου κόσμου μείωνε τα επιτόκια για να τονώσει την οικονομική ανάκαμψη. Αυτό έκανε το μικρό έθνος της Μέσης Ανατολής μαγνήτη για πλούσιους επενδυτές από όλο τον κόσμο. Αλλά η εξάρτηση από δολάρια στο εξωτερικό απεδείχθη μια επικίνδυνη πολιτική.

Με την επιδείνωση των οικονομικών συνθηκών, την άνοδο της φτώχειας και τα επιτόκια να συνεχίζουν να αυξάνονται, ο αντίκτυπος εντός του Λιβάνου έγινε αισθητός, όταν ο αριθμός των καταθέσεων σε εμπορικές τράπεζες άρχισε να μειώνεται κατακόρυφα από τις αρχές του 2018, με τις εισροές από το εξωτερικό να καταρρέουν θεαματικά περίπου ένα χρόνο αργότερα. Πολλοί χαρακτήρισαν τη συμπεριφορά της κεντρικής τράπεζας κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου ως παρόμοια με τη λειτουργία ενός πυραμιδικού συστήματος Ponzi. Τα εισερχόμενα δολάρια πελατών των τραπεζών δανείστηκαν στην κεντρική τράπεζα με ελκυστικά υψηλά επιτόκια και, σε αντάλλαγμα,

αγόρασαν το δημόσιο χρέος, κάνοντας ταυτόχρονα συνεπή κέρδη από τέτοιες συναλλαγές. Δεν προκαλεί έκπληξη, λοιπόν, ότι οι καταθέσεις στην Κεντρική Τράπεζα μεταξύ 2017 και Αυγούστου 2019 διογκώθηκαν κατά ένα επιβλητικό 70%. Τα μερίσματα που πληρώθηκαν από τις τράπεζες, επιπλέον, πήγαν στους μετόχους, εκ των οποίων πολλοί ήταν πολιτικοί και οι οποίοι, επομένως, είχαν κίνητρα να συνεχίσουν το πρόγραμμα.

Η κυβέρνηση, εν τω μεταξύ, συνέχισε να συγκεντρώνει χρέος, εν μέρει μέσω συχνά εσφαλμένων μέτρων δαπανών, όπως η διευρυμένη δημόσια πρόσληψη ως τρόπος εξασφάλισης ψήφων και λανθασμένων λύσεων για τον προβληματικό τομέα ηλεκτρικής ενέργειας του Λιβάνου. Μέχρι το 2019, σχεδόν το ήμισυ των φορολογικών εσόδων της κυβέρνησης προοριζόταν για την εξυπηρέτηση εξωτερικού και εγχώριου χρέους και τα περισσότερα από τα υπόλοιπα χρησιμοποιήθηκαν για την πληρωμή μισθών του δημόσιου τομέα. Πράγματι, το χρέος έχει διογκωθεί σε υπερβολικά ανησυχητικά επίπεδα. Ως εκ τούτου, αυτό ώθησε πολλούς από τους εύπορους Λιβάνους να μετακινήσουν τις καταθέσεις τους από τη χώρα. Από τότε έχουν αυξηθεί ανησυχίες ότι η κυβέρνηση δίνει προτεραιότητα σε ξένους πιστωτές, οι οποίοι μαζί κατέχουν χρέος ύψους άνω των 12 δις δολαρίων, εις βάρος απλών πολιτών, οι οποίοι εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν αυστηρά όρια ανάληψης και μόνον σε λίρες. Με τις διαμαρτυρίες να αυξάνονται, περισσότεροι καταθέτες προσπάθησαν να αποσύρουν τα χρήματά τους για αποστολή στο εξωτερικό. Όμως, οι τράπεζες έχουν τοποθετήσει τόσα τεράστια ποσά καταθέσεων στην κεντρική τράπεζα, που η επιβολή αυστηρών ελέγχων σε λογαριασμούς δολαρίων έχει γίνει η μόνη επιλογή τους, εκτός από την προσφυγή στην εξάντληση των αποθεμάτων της χώρας. Οι καταθέτες θεωρούν πλέον δεδομένο ότι οι αποταμιεύσεις τους διατρέχουν κίνδυνο, παρά τις κυβερνητικές διαβεβαιώσεις για το αντίθετο, ενώ δικαστικές πηγές επιβεβαιώνουν ότι δεκάδες αγωγές έχουν κατατεθεί από καταθέτες εναντίον τραπεζών για παράνομη παρακράτηση των χρημάτων τους. Πολλοί καταθέτες έχουν προβεί σε επισπευσμένες αγορές ακινήτων για να ξεκλειδώσουν τους λογαριασμούς τους σε δολάρια σε τράπεζες του Λιβάνου. Ειδικοί εκτιμούν ότι περισσότερα από 5 δις δολάρια σε μετρητά έχουν αποσυρθεί από τις τράπεζες από τον Αύγουστο του 2019, γεγονός που προκάλεσε απότομη έλλειψη τραπεζογραμματίων σε δολάρια στη χώρα. Η Ένωση Τραπεζών στο Λίβανο δήλωσε ότι αυτοί οι παράγοντες αύξησαν τον δείκτη αποτίμησης των καταθέσεων σε δολ. σε υψηλό 13 ετών στο 78,9%.

2.3.2 Τουρισμός

Η προνομιακή γεωγραφική θέση, η πλούσια ποικιλία της φύσης, η εγγύτητα ορεινών και παράκτιων περιοχών, το μεσογειακό κλίμα, ο αρχαιολογικός πλούτος και το υψηλό επίπεδο των παρεχόμενων υπηρεσιών καθιστά τον Λίβανο ελκυστικό τουριστικό προορισμό. Η τουριστική βιομηχανία του Λιβάνου είναι επικεντρωμένη σε τουρίστες από τις χώρες του Κόλπου, που την επισκέπτονται κυρίως το καλοκαίρι και οι παρεχόμενες υπηρεσίες είναι συναφώς δομημένες. Για την περαιτέρω προσέλκυση τουριστών, σχετικές μελέτες του υπουργείου Τουρισμού αναφέρουν ως υπο-τομείς προτεραιότητας τον χειμερινό τουρισμό (ο Λίβανος έχει επί του παρόντος 6 χιονοδρομικά κέντρα), ειδικές μορφές τουρισμού (επιχειρηματικός, συνεδριακός, ιατρικός, εκπαιδευτικός), τους ομογενείς, οι οποίοι επισκέπτονται τακτικά τους οικείους και την αγορά Ευρωπαίων, Ιαπώνων και εν γένει τουριστών υψηλού εισοδήματος, οι οποίοι προσκρούουν στις χαμηλής ποιότητας υποδομές και εσωτερικές μεταφορές και στις ανεπαρκείς ναυλωμένες πτήσεις (charter flights). Ο ιατρικός τουρισμός ανθεί πολλά χρόνια και αναμένεται να συνεχίσει να επιβιώνει τα επόμενα έτη, δεδομένου ότι ο τομέας παροχής υπηρεσιών υγείας ήταν, έως πρότινος, πολύ ανταγωνιστικός. Συμφωνίες συνεργασίας, οι οποίες έχουν συναφθεί με ξένες χώρες, προωθούν τον Λίβανο ως κύριο προορισμό για διάφορες θεραπείες. Η χώρα πλεονεκτεί σε ειδικευμένο ιατρικό προσωπικό και ιατρούς, παρέχει τις καλύτερες υπηρεσίες υγειονομικής περίθαλψης στην περιοχή και τη χρήση των τελευταίων τεχνολογιών σε ιδρύματα που πληρούν τα διεθνή πρότυπα. Το ποσοστό πληρότητας νοσοκομείων και ιατρικών κέντρων εκτιμάται από 75 - 85%. Όσον αφορά στη ξενοδοχειακή υποδομή,

υφίστανται 330 ξενοδοχεία, 17.000 δωματίων, από τα οποία 75% είναι στη Βηρυτό και στο Όρος Λίβανος (θεωρείται χαμηλή σε σύγκριση με τον περιφερειακό μέσο όρο). Ο τουρισμός παρουσιάζει το υψηλότερο ποσοστό ανάπτυξης (μέσω δυναμικής παρουσίας του ιδιωτικού τομέα και μέσω ξένων επενδύσεων, κυρίως αραβικών (εστιατόρια, ξενοδοχεία 5 αστέρων). Ο τουριστικός κλάδος συνέβαλε, έως προ κρίσης τουλάχιστον, περίπου 25% στο ΑΕΠ της χώρας και απασχολούσε το 20% του συνολικού εργατικού δυναμικού, ενώ και το λιβανικό Υπουργείο Τουρισμού καταβάλει προσπάθειες στήριξης του τουριστικού προϊόντος της χώρας, μέσω ανάπτυξης συγκεκριμένων πρωτοβουλιών, όπως για την παρουσίαση και εξωστρέφεια των λιβανικών οίνων, συνδυαστικά με την προώθηση θεματικών μορφών τουρισμών, συμπράττοντας με τον ιδιωτικό τομέα της χώρας, πρωτοβουλίες, τις οποίες καταγράφει παρακολουθεί το Γραφείο μας, από το φθινόπωρο του 2022, με απώτερο στόχο την επίτευξη δυνητικών συνεργασιών (λ.χ. ανταλλαγή τεχνογνωσίας) μεταξύ κρατικών και κλαδικών φορέων στον τουρισμό εκατέρωθεν.

2.3.3 Κλάδος κατασκευών και ανάπτυξης ακινήτων

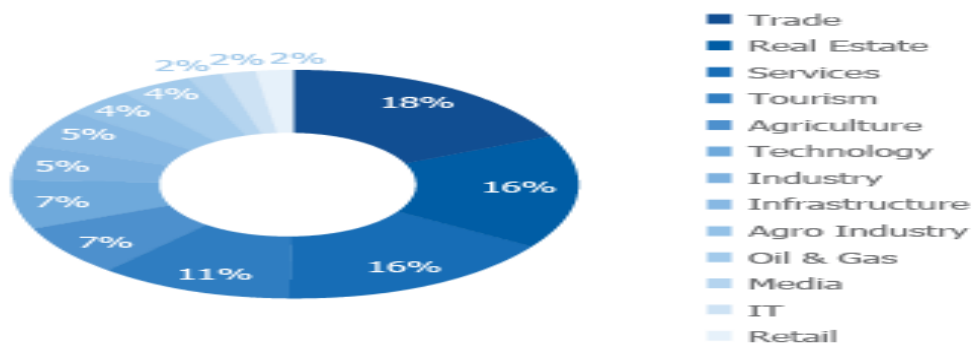
Ο κλάδος των κατασκευών και των ακινήτων συμμετείχε έως προ κρίσης με 13% - 15% στη διαμόρφωση του ΑΕΠ, ή \$ περί τα 7 δις Η.Π.Α. και αποτελούσε από τους ακρογωνιαίους λίθους της οικονομίας. Στις κατασκευές απασχολείται 9% εργατικού δυναμικού και σημαντικός αριθμός Σύριων και Αιγυπτίων μεταναστών και προσφύγων. Έχουν υλοποιηθεί μεγάλα κατασκευαστικά έργα, τα οποία περιλαμβάνουν πολυτελή κτίρια (διαμερίσματα επιφανείας 400 έως 600 και 1000 τ.μ.) για την κάλυψη της ζήτησης από Άραβες τουρίστες, παρέχοντας την ευκαιρία στη Βηρυτό να διαμορφώσει brand name σε περιφερειακό επίπεδο (προηγούμενου του Ντουμπάι). Η ακίνητη περιουσία βρίσκεται στον πυρήνα της οικονομίας του Λιβάνου. Η ακίνητη περιουσία είναι επίσης μια βασική επένδυση, που αναζητούν οι κάτοικοι και οι μη κάτοικοι του Λιβάνου. Η αξία των στεγαστικών δανείων, λ.χ., που χορηγήθηκαν το 2018 στον χρηματοπιστωτικό τομέα ανήλθε σε 12,89 δις δολάρια - 60% του συνόλου των προσωπικών ατομικών δανείων. Επιπλέον, σύμφωνα με την Αρχή Ανάπτυξης Επενδύσεων του Λιβάνου, το 70% των εισροών ξένων άμεσων επενδύσεων στο Λίβανο αποτελούσαν αγορές ακινήτων από τη λιβανική διασπορά. Οι τομείς των ακινήτων και των κατασκευών αναπόφευκτα αντικατοπτρίζουν το οικονομικό περιβάλλον. Η διακοπή των επιδοτούμενων δανείων το 2018, το καθεστώς επιδοτούμενων κατοικιών σταμάτησε καθώς εξαντλήθηκαν όλα τα σχετικά κεφάλαια. Ωστόσο, ο κατασκευαστικός τομέας έχει πληγεί σοβαρά από τη γενική οικονομική κατάσταση και έχει κλονιστεί από τους οικονομικούς κλυδωνισμούς που βίωσε η χώρα από την αρχή της κρίσης. Από την πλευρά της ζήτησης, η πλήρης δολαριοποίηση της αγοράς κατέστησε τις αγορές ακινήτων και γης απαγορευτικά ακριβές για την πλειονότητα των κατοίκων, επιφέροντας πλήγμα στην εγχώρια ζήτηση. Από την πλευρά της προσφοράς, οι επιδόσεις επικεντρώθηκαν κυρίως στην ολοκλήρωση και συντήρηση παλαιότερων έργων από την αρχή της κρίσης. Η αγοραστική δύναμη παραμένει αδύναμη και οι τάσεις των δαπανών επικεντρώνονται στα απαραίτητα σε περιόδους κρίσης. Η κατάσταση αυτή έχει οδηγήσει σε σημαντική επιβράδυνση των αγορών ακινήτων από τους κατοίκους, λόγω της έλλειψης του απαραίτητου όγκου ρευστότητας σε φρέσκα δολάρια. Όσον αφορά τη ζήτηση από το εξωτερικό για ακίνητα στο Λίβανο, οι ομογενείς και οι ξένοι έτειναν να αγοράζουν ακίνητα πριν από το 2023. Αυτό εξηγείται από το γεγονός ότι οι τιμές των ακινήτων στη χώρα ήταν σχετικά φθηνές για όσους ζουν στο εξωτερικό με υψηλά επίπεδα εισοδήματος και υποσχόμενες προοπτικές για μελλοντική αξία, καθώς η οικονομία της χώρας συνεχίζει να σταθεροποιείται. Ωστόσο, με την έναρξη του 4ου τριμήνου και το ξέσπασμα του πολέμου μεταξύ του Ισραήλ και της Χαμάς, εκτιμάται ότι η αστάθεια επηρέασε πολύ αρνητικά τις επενδύσεις στον Λίβανο, συμπεριλαμβανομένων των επενδύσεων σε ακίνητα. Επιπλέον, τα φτωχά θεμελιώδη στοιχεία του Λιβάνου, το αδύναμο κράτος δικαίου, το τρέχον πολιτικό αδιέξοδο, η διαφθορά και η εύθραυστη οικονομική δομή συνέχισαν να επηρεάζουν το επενδυτικό κλίμα. Ο Λίβανος θεωρείται επί του

παρόντος επικίνδυνος επενδυτικός προορισμός, με τους ξένους να προτιμούν ασφαλέστερες επιλογές στην περιοχή.

3. Επενδύσεις

Συνολικά, περίπου 700 μεγάλες ξένες εταιρίες υπολογίζεται ότι βρίσκονται στον Λίβανο, αριθμός που θεωρείται χαμηλός σε σχέση με τις δυνατότητες της αγοράς. Οι εταιρίες λειτουργούν στη χώρα, μέσω υποκαταστήματος ή γραφείου αντιπροσωπείας. Οι ξένοι επενδυτές ενδιαφέρονται κυρίως για υπο-τομείς υπηρεσιών, όπως ακινήτων, τουρισμού, τηλεπικοινωνιών, εμπορίου και τραπεζών. Οι μεγαλύτεροι αυτών προέρχονται από τον Αραβικό Κόλπο και ακολουθεί η Γαλλία. Η λιβανική διασπορά συμβάλλει σημαντικά στη ροή άμεσων ξένων επενδύσεων.

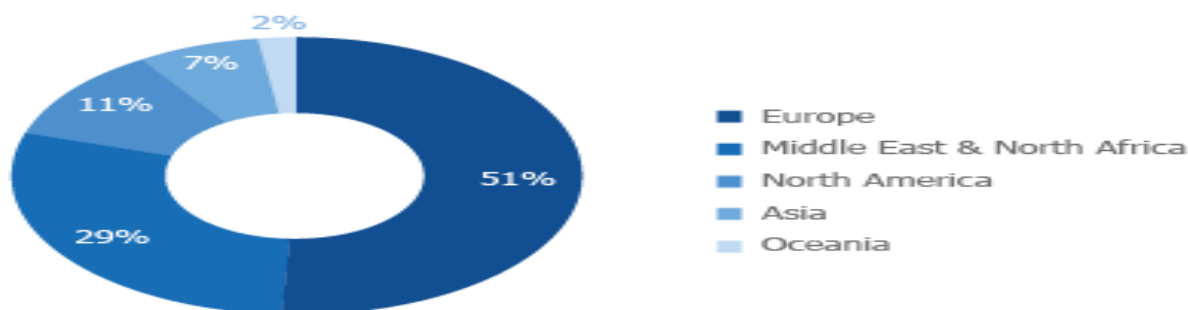
ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΑΝΑ ΤΟΜΕΑ

ΠΗΓΗ: IDAL (τελευταία διαθέσιμα δημοσιευμένα στοιχεία)

Παρά το ευνοϊκό επενδυτικό κλίμα και την οικονομία της αγοράς, υπογραμμίζεται ότι παραμένουν οι βασικοί ανασταλτικοί παράγοντες της γραφειοκρατίας, της διαφθοράς και του «αστάθμητου» περιβάλλοντος. Επικρίνονται η έλλειψη επαρκούς νομοθεσίας (πνευματικά δικαιώματα) ή η δυσχερής εφαρμογή της νομοθεσίας για τη διευθέτηση των εμπορικών διαφορών (οι δικαστικές διαδικασίες διαρκούν χρόνια). Βάσει του κριτηρίου της ελευθερίας στην πρόσβαση της αγοράς θεωρείται ως μερικώς ανοικτή αγορά (relatively open market). Ο μεσοσταθμικός δασμολογικός συντελεστής ανέρχεται σε 4,8%, οι εμπορικές συναλλαγές είναι σχετικά ελεύθερες και οι προσαρμογές για να ενταχθεί η χώρα στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου εν εξελίξει. Ο χρηματοπιστωτικός τομέας κρίνεται ως καλά αναπτυγμένος για την περιοχή και το κράτος δεν δια κρατεί μερίδιο σε καμία εμπορική τράπεζα.

ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΑΝΑ ΠΕΡΙΟΧΗ ΠΡΟΕΛΥΣΗΣ

Ως βασικά πλεονεκτήματα για την προσέλκυση ξένων επενδύσεων προβάλλονται η φιλελεύθερη οικονομική πολιτική, η ελεύθερη διακίνηση κεφαλαίων και συναλλάγματος, η διαθεσιμότητα ειδικευμένου εργατικού δυναμικού, η μέσω Λιβάνου δυνατότητα πρόσβασης σε άλλες αραβικές χώρες και η διάθεση ρευστότητας από τις εγχώριες τράπεζες. Ο Λίβανος είναι παραδοσιακά χώρα ανοικτή στις ξένες επενδύσεις. Προτεραιότητες των κυβερνήσεων είναι η τόνωση της οικονομικής δραστηριότητας και η εκ νέου ανάδυση της θέσης ως περιφερειακό επιχειρηματικό, εμπορικό και παραθεριστικό κέντρο. Για το σκοπό αυτό, εμμένει στην προσέλκυση Αράβων επενδυτών και κυρίως επενδυτών από τον μεγαλύτερο εμπορικό και επενδυτικό εταίρο, την Ευρωπαϊκή Ένωση. Στα θέματα της ημερήσιας διάταξης παραμένουν η ταχεία μεταρρύθμιση του επενδυτικού πλαισίου και των παρεχόμενων διοικητικών υπηρεσιών, ο εκσυγχρονισμός των υπηρεσιών του επιχειρηματικού περιβάλλοντος -κυρίως με τη θέσπιση νομοθεσίας για την ενίσχυση της προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας, η ψήφιση του νόμου-πλαίσιο για τις ιδιωτικοποιήσεις και η ενίσχυση του ρόλου του Οργανισμού για την Ανάπτυξη Επενδύσεων (Investment Development Authority Lebanon, IDAL, www.investinlebanon.gov.lb). Το 2017, ψηφίστηκε ο νόμος για τις Συμπράξεις Δημοσίου-Ιδιωτικού Τομέα (προεργασία για την προσέλκυση και ενίσχυση της συμμετοχής του ιδιωτικού τομέα στο επενδυτικό σχέδιο Capital Investment Program, Διάσκεψη των Παρισίων). Ο Οργανισμός Ανάπτυξης Επενδύσεων -αρμόδια κρατική αρχή υποδοχής και προώθησης των επενδύσεων- υπάγεται απευθείας στον Πρωθυπουργό (οι υπηρεσίες που προσφέρονται, κυμαίνονται από τη συλλογή απλής πληροφόρησης για τη δημιουργία εταιρίας μέχρι την ταχεία έκδοση εγκρίσεων και αδειών απαιτούμενων από τις αρχές). Ο Λίβανος είναι ο τέταρτος μεγαλύτερος αποδέκτης άμεσων ξένων επενδύσεων μεταξύ των 13 οικονομιών στη Δυτική Ασία, επόμενος της Τουρκίας, της Σαουδικής Αραβίας και των Ηνωμένων Αραβικών Εμιράτων. Η χώρα έχει υπογράψει 50 διμερείς συμφωνίες προστασίας των επενδύσεων, από τις οποίες 42 είναι σε ισχύ, καθώς και αριθμό συμφωνιών αποφυγής διπλής φορολογίας. Ωστόσο, παρά την παρεχόμενη στους επενδυτές προστασία, οι συμφωνίες αυτές «παραμένουν άγνωστες» στους Λιβάνιους επιχειρηματίες.

4. Δημόσιες Συμβάσεις / Διαγωνισμοί

Το Συμβούλιο Ανάπτυξης και Ανασυγκρότησης (CDR)

Η πλειοψηφία των διαγωνισμών για την υποβολή προσφορών στο Λίβανο προκηρύσσονται από το Συμβούλιο για την Ανάπτυξη και την Ανασυγκρότηση (CDR), βάσει διαδικασίας προεπιλογής των εταιριών. Το Συμβούλιο είναι δημόσιο ίδρυμα, υπαγόμενο απευθείας στο Υπουργικό Συμβούλιο, με αποστολή την ανοικοδόμηση της χώρας. Λειτουργεί σε διαβούλευση και συνεργασία με τα κατά περίπτωση αρμόδια υπουργεία και άλλους δημόσιους οργανισμούς και τους δήμους. Τα καθήκοντά του είναι ευρέος φάσματος (σχεδιασμός γενικού/ειδικού χαρακτήρα, συμβουλευτικός ρόλος/διαγραφή κατευθυντηρίων γραμμών, μελέτες σκοπιμότητας, απαλλοτριώσεις, δημοσιονομική διαχείριση, έλεγχος σχεδίων και έργων που παρουσιάζονται στο Υπουργικό Συμβούλιο, παρακολούθηση της χρήσης των δανείων και της οικονομικής βοήθειας από αλλοδαπούς δωρητές). Οι δραστηριότητες του Συμβουλίου εστιάζονται σε τέσσερις κυρίως τομείς:

- Βασικές υποδομές (ηλεκτρική ενέργεια, τηλεπικοινωνίες, οδικό δίκτυο και μέσα μαζικής μεταφοράς).
- Κοινωνικές υποδομές (εκπαίδευση, υγεία, κοινωνικές υποθέσεις, ολοκληρωμένη ανάπτυξη, περιβάλλον).
- Υπηρεσίες Κοινής Ωφέλειας (ύδρευση, αποχέτευση, διαχείριση στερεών αποβλήτων).

- Παραγωγικοί τομείς και τομέας υπηρεσιών (γεωργία, άρδευση, λιμένες και αεροδρόμια, κτίρια δημοσίων υπηρεσιών, παροχή υπηρεσιών τεχνικής βοήθειας κα.).

Από το Συμβούλιο χρησιμοποιούνται δύο τύποι προεπιλογής:

- Η γενική προεπιλογή: υιοθετείται στις περιπτώσεις συγκεκριμένων δράσεων (οδικά δίκτυα, κτίρια, διάφορες συμβουλευτικές υπηρεσίες), με στόχο να διαχωρίζονται οι εταιρίες, σύμφωνα με τις ειδικότητες, τους οικονομικούς πόρους, την κεκτημένη εμπειρία και το είδος των δραστηριοτήτων που αναλαμβάνουν.

- Η ειδική προεπιλογή: αφορά συγκεκριμένα έργα (επιλογή συμβούλων και τοπικών και αλλοδαπών επιχειρηματιών, βάσει των ικανοτήτων και της εμπειρίας μετά από αξιολόγηση προκαθορισμένων κριτηρίων). Συγκεκριμένα, το Συμβούλιο προβαίνει σε ανακοίνωση στον τύπο (ημεδαπό ή αλλοδαπό) πρόσκλησης για προεπιλογή. Οι αιτήσεις προεπιλογής συγκεντρώνονται συνήθως εντός προθεσμίας δύο μηνών και, στη συνέχεια, εξετάζονται από επιτροπή ορισμένη από τον Πρόεδρο του Συμβουλίου. Η εξέταση περιλαμβάνει μεταξύ άλλων αυτοψίες, επιθεωρήσεις και επαλήθευση των αναφερομένων στην αίτηση στοιχείων.

5. Καθεστώς επίλυσης επιχειρηματικών διαφορών

Το Λιβανικό Κέντρο Διαιτησίας ιδρύθηκε το 1995, σε στενή συνεργασία με το Επιμελητήριο Εμπορίου, Βιομηχανίας και Γεωργίας Βηρυτού και Ορους Λιβάνου, και λειτουργεί με κανόνες παρόμοιους με εκείνους του Διεθνούς Εμπορικού Επιμελητηρίου στο Παρίσι (λιβανικός κώδικας διαδικασιών για τη ρύθμιση της διαιτησίας). Ο Λίβανος έχει επίσης επικυρώσει τη Σύμβαση της Νέας Υόρκης του 1958 «περί διεθνούς διαιτησίας». Ως μετεξέλιξη του προαναφερόμενου Κέντρου συστάθηκε, το 2012, το Λιβανικό Κέντρο Διαιτησίας και Διαμεσολάβησης (Lebanese Arbitration and Mediation Center), διαπιστευμένο στην Ένωση Μεσογειακών Επιμελητηρίων Εμπορίου και Βιομηχανίας (Association of the Mediterranean Chambers of Commerce and Industry, ASCAME) περιφερειακό Κέντρο. Εξυπηρετεί την τοπική και διεθνή επιχειρηματική κοινότητα, καθώς και τον ιδιωτικό και δημόσιο τομέα και εξειδικεύεται στην παροχή εναλλακτικών τρόπων για την επίλυση των επιχειρηματικών διαφορών μέσω αμοιβαία αποδεκτών συμφωνιών. Στους επιχειρηματίες, που καταλήγουν σε εγχώριο συνεργάτη, συστήνεται να μη σπεύδουν σε δέσμευση με σύμβαση αποκλειστικής αντιπροσώπευσης, επειδή το λιβανικό σύστημα δικαιοδοσίας είναι πολύ ευνοϊκό για τους εγχώριους εταίρους.

6. Εκθέσεις

Ως πλέον αξιόλογες εκθεσιακές εκδηλώσεις, με κριτήρια την προσέλευση επισκεπτών, τον αριθμό και τη σύνθεση των εκθετών και την εμπειρία των διοργανωτών (οι οποίοι είναι κατά κανόνα ιδιώτες, καθώς στον λιβανο δεν πραγματοποιούνται εκθέσεις/εμπορικά δρώμενα με κρατική μέριμνα), διακρίνουμε τις ακόλουθες -περιφερειακής εμβέλειας- εκθεσιακές εκδηλώσεις, στις οποίες προκρίνουμε την επίσκεψη ή συμμετοχή, δεδομένου ότι προσφέρουν την κατάλληλη βάση για όσους ενδιαφέρονται να δραστηριοποιηθούν στην εγχώρια ή και στις γειτονικές αγορές. Στο σύνολό τους πραγματοποιούνται στη Βηρυτό σε ετήσια βάση και ενίοτε ανά διετία:

1. *Project Lebanon: (International Construction Trade Exhibition for Lebanon & the Middle East)*

Energy Lebanon: (Trade Exhibition for power generation, Electricity, Lighting and HVAC)

Ecorient International Trade Exhibition: (Environmental technologies, sustainability, alternative energy, water technology and clean energy) (οι τρεις ανωτέρω εκθέσεις διοργανώνονται στον ίδιο χώρο και χρόνο) ενώ για το 2024 διοργανώθηκε για πρώτη φορά παράλληλα και η έκθεση Smart Manufacturing (για την κατασκευή έξυπνων βιομηχανικών λύσεων)

2. *Horeca: (Catering, Foods & Beverages, Hospitality Services)*

3. Beirut International property & Investment Fair (Residency & Citizenship)
4. Lebanon International Solar Week Expo and Conference
5. Beirut Boat Show: (yachts, equipment, surfing, diving).
6. The Garden Show and Spring Festival.
7. Rawmec, Recycling and Waste Management Exhibition and Conference.

Τα προηγούμενα χρόνια, οι εκθέσεις είχαν αναβληθεί λόγω της πανδημίας, ωστόσο πλέον επανέρχεται η κανονικότητα σταδιακά και, ως εκ τούτου, αποκαθίσταται η διεξαγωγή των διεθνών κλαδικών εκθέσεων. Το Γραφείο μας αναρτά τον κατάλογο των διεθνών κλαδικών εκθέσεων στη Δ.Π. Αγορά και τον επικαιροποιεί τακτικά (καθώς ορισμένες φορές υπάρχουν αλλαγές ή ακυρώσεις των ημερομηνιών διεξαγωγής των εκθέσεων).

7. Εμπορικό καθεστώς

Ο Λίβανος διαθέτει σύστημα ελεύθερου εμπορίου και ανταγωνιστική αγορά με μια εμπορική προσέγγιση. Σύμφωνα με τον πιο πρόσφατο δείκτη περιορισμών του εμπορίου (MFN) & δασμολογικών περιορισμών (TRR), ο Λίβανος κατέλαβε την 59η θέση από τις 125 χώρες, καθιστώντας τον πιο ανοιχτό από τον μέσο όρο της Μέσης Ανατολής και της Βόρειας Αφρικής (MNA). Το εξωτερικό δασμολόγιο που επιβάλλεται στην χώρα είναι από τα χαμηλότερα μεταξύ των χωρών MENA. Συνολικά πάνω από το 84% των τελωνειακών δασμολογικών κατηγοριών έχουν δασμούς ίσους με 0 ή 5%. Η κυβέρνηση δεν επιβάλλει δασμούς στις εξαγωγές. Επιπλέον, πολλά ευρωπαϊκά προϊόντα απαλλάσσονται από τελωνειακά τέλη, σύμφωνα με τη συμφωνία για την ευρω-μεσογειακή συμφωνία σύνδεσης και τη συμφωνία Ευρωπαϊκής Ζώνης Ελεύθερων Συναλλαγών (EZEZ) Μαρτίου 2015.

Οι πολυάριθμες εμπορικές συμφωνίες, που υπογράφηκαν με τις αραβικές χώρες και την Ευρωπαϊκή Ένωση στοχεύουν στην ενίσχυση της οικονομικής ολοκλήρωσης και της πρόσβασης των προϊόντων του Λιβάνου. Αποτελεί μέλος του Μεγάλου Αραβικού Ελεύθερου Εμπορίου (GAFTA) και έχει υπογράψει τη Συμφωνία Σύνδεσης με την ΕΕ, καθώς και ορισμένες άλλες διμερείς και πολυμερείς συμφωνίες. Ο Λίβανος παρείχε τη δυνατότητα σε επιχειρήσεις του Λιβάνου να έχουν πρόσβαση, ελεύθερα τελωνειακά, και να προμηθεύουν πολλά εκατομμύρια καταναλωτές.

8. Εξωτερικό Εμπόριο Λιβάνου

Ο Λίβανος, ως μικρή χώρα, περιορισμένης βιομηχανοποίησης, είναι δομικός εισαγωγέας, καλύπτοντας τις ανάγκες για πρώτες ύλες και ενδιάμεσα προϊόντα του παραγωγικού τομέα, καθώς και μεγάλο μέρος των αναγκών της σε κεφαλαιουχικά και καταναλωτικά αγαθά. Η λιβανική αγορά χαρακτηρίζεται από μεγάλο αριθμό επιχειρήσεων με ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων. Εξειδικευμένες εισαγωγές εξακολουθούν να είναι σπάνιες και ποικίλουν ανάλογα με τη συγκυρία της αγοράς. Εν γένει, υπογραμμίζεται η ανελαστικότητα των εισαγωγών, οφειλόμενη στις επισιτιστικές και ενεργειακές ανάγκες της χώρας. Επίσης, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι από την έναρξη του πολέμου στη Συρία, ο Λίβανος λειτουργεί πλέον ως ενδιάμεσος τόσο για τη διάθεση των συριακών προϊόντων όσο και για την τροφοδοσία της γειτονικής χώρας, ως εκ τούτου οι εξαγωγές καλύπτουν αδήλως και τις δύο χώρες και συνεπώς η εξαγωγή συμπερασμάτων μόνο για τη λιβανική αγορά είναι επισφαλής. Οι ανάγκες της Συρίας καλύπτονται μέσω του λιβανικού εξωτερικού εμπορίου, καθώς και ποσοστό των λιβανικών εξαγωγών υποκαθιστούν αντίστοιχες συριακές (συριακά προϊόντα εξάγονται μέσω Λιβάνου).

III. Οικονομικές και Εμπορικές Σχέσεις Ελλάδος – Λιβάνου 2024

1. Διμερείς Εμπορικές συναλλαγές Ελλάδας – Λιβάνου 2024

Ο Λίβανος είναι αξιόλογος εμπορικός εταίρος της Ελλάδας (σταθερά μεταξύ των πρώτων είκοσι σημαντικότερων εξαγωγικών μας προορισμών ανάλογα με το έτος) και συγκαταλέγεται μεταξύ των χωρών με τις οποίες η Ελλάδα διατηρεί διαχρονικά θετικό εμπορικό ισοζύγιο. Βάσει του θεσμικού πλαισίου, η επισκόπηση των διμερών σχέσεων οδηγεί στη διαπίστωση ότι η συνεργασία στον εμπορικό τομέα μεταξύ των δύο χωρών εξελίσσεται ομαλά και χωρίς αξιόλογα τεχνικά προβλήματα, στη βάση είτε της συμμόρφωσης του Λιβάνου προς τις κοινοτικές ρυθμίσεις κατά την εφαρμογή της Συμφωνίας Σύνδεσης με την Ευρωπαϊκή Ένωση είτε της διαδικασίας εισδοχής της χώρας στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου. Οι όροι εμπορίου καταγράφουν συνεχή και σταθερή αύξηση και για τις δύο χώρες, εξέλιξη η οποία οφείλεται σε μεγάλο ποσοστό στην κάλυψη των ενεργειακών αναγκών του Λιβάνου (εξαγωγή καυσίμων), καθώς και στην έμμεση κάλυψη συριακών εισαγωγών.

Το εμπορικό ισοζύγιο της Ελλάδος έναντι του Λιβάνου παραμένει πλεονασματικό, ενώ η Ελλάδα παραμένει διαχρονικά ένας εκ των πρώτων τριών εμπορικών εταίρων του. Η πώση, της τάξεως του 12,01% που παρατηρήθηκε μεταξύ του 2023 και του 2024 (από 1,778,32 σε 1,564,78) δεν εμπόδισε τη χώρα μας να καταλάβει τη δεύτερη θέση μεταξύ των κυριότερων προμηθευτών του Λιβάνου. Η μείωση αυτή υπάγεται στη γενικότερη προσπάθεια συγκράτησης των λιβανικών εισαγωγών, οι οποίες βρίσκονται στα ύψη σε σχέση με τις εξαγωγές της χώρας ενώ για το 2024 μειώθηκαν κατά 3,5% σε ετήσια βάση. Όσον αφορά την διασπορά των εξαγόμενων ελληνικών προϊόντων στον Λίβανο διαπιστώνεται, για μία ακόμη χρονιά, ότι το μεγαλύτερο μέρος των ελληνικών εξαγωγών αποτελείται από πετρέλαιο και προϊόντα πετρελαίου. Ακολουθούν τα ασφαλικά μίγματα, τα φαρμακευτικά προϊόντα (με έμφαση στα γενόσημα), καπνός, χαρτί και παρασκευασμένα τρόφιμα (γιαούρτι, τυρί, κλπ.).

Συγκεκριμένα οι ελληνικές εξαγωγές κυριότερων προϊόντων αφορούν σε:

1. καύσιμα (βενζίνη, ντίζελ, ορυκτέλαια) 1.366,747 χιλ. δολάρια (ποσοστό 87,8%) &
2. Όλα τα λοιπά προϊόντα 198,040 εκ δολάρια (ποσοστό 12,2%)

ΕΞΑΓΩΓΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΣΤΟΝ ΛΙΒΑΝΟ-Μεγάλες κατηγορίες

Διψήφιο κεφάλαιο συνδυασμένης ονοματολογίας	2023		2024		Μεταβολή στην αξία
	Αξία, χιλ. \$	% στο σύνολο	Αξία, χιλ. \$	% στο σύνολο	
Ορυκτά καύσιμα, ορυκτέλαια και προϊόντα τους (27)	1,711.080	96,2%	1,495,925	95,6%	-12,57%
Εκχυλίσματα βυρσοδεψίας ή βαφής, τανίνες και τα παράγωγά τους (32)	9,616	0,54%	12,487	0,80%	+29,86%
Φαρμακευτικά προϊόντα (30)	11,890	0,67%	10,091	0,64%	-15,13%
Καπνός και	2,337	0,13%	6,508	0,42%	+178,48%

βιομηχανοποιημένα υποκατάστατα καπνού (24)					
Αλουμίνιο και τεχνουργήματα (76)	3,324	0,9%	3,481	0,22%	+4,72%
Αλάτι, θείο, χρώματα και πέτρες, υλικά για σοβάδες (25)	2,836	0,22%	3,358	0,21%	+18,41%
Υπολείμματα και απόβλητα από τις βιομηχανίες τροφίμων (23)	3,761	0,21%	3,192	0,20%	-15,13%
Πυρηνικοί αντιδραστήρες, boilers, μηχανήματα (84)	3,769	0,21%	2,980	0,19%	-20,93%
Χαρτί, χαρτικά (48)	2,185	0,13%	2,827	0,18%	+29,38%
Πλαστικά (39)	2,201	0,12%	2,566	0,16%	+16,58%

ΕΞΑΓΩΓΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΣΤΟΝ ΛΙΒΑΝΟ -Κυριότερα προϊόντα

Τετραψήφιο κεφάλαιο συνδυασμένης ονοματολογίας	2023		2024		Μεταβολή στην αξία
	Αξία, χιλ. \$	% στο σύνολο	Αξία, χιλ. \$	% στο σύνολο	
Ορυκτά καύσιμα (27.10)	1.671.153	94,0%	1,366,747	87,8%	-18,22%
Αέρια πετρελαίου (27.11)	28,849	1,6%	15,717	1%	-45,52%
Στόκος υαλοπινάκων, τσιμέντα ρητίνης (32.14)	9,274	0,5%	11,891	0,76%	+28,22%
Ασφαλτικά μίγματα (27.15)	11,020	0,6%	10,674	0,68%	-3,14%
Φαρμακευτικά προϊόντα (30.04)	11,317	0,6%	9,405	0,6%	-16,89%
Μη επεξεργασμένος καπνός, απορρίμματα καπνού (24.01)	2,336	0,13%	6,508	0,42%	+178,6%
Θειάφι κάθε είδους (25.03)	567	0,03%	2,230	0,14%	+293,3%
Κέικ λαδιού και άλλα στερεά κατάλοιπα τροφίμων (23.06)	2,991	0,17%	1,870	0,12%	-37,48%
Φύλλα αλουμινίου (76.07)	2,160	0,01%	1,709	0,11%	-20,88%
Χαρτί και χαρτόνι χωρίς επικάλυψη σε ρολά (48.05)	1,273	0,07%	1,548	0,10%	+21,60%

Πηγή: Τελωνειακή Αρχή Λιβάνου

Σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος, το 2024 παρουσίασε μείωση των ελληνικών εξαγωγών κατά 12,01% προς τον Λίβανο, πάντα καθοδηγούμενη από την πορεία των εξαγωγών καυσίμων (μείωση 18,22%), μετά από ισχυρή ωστόσο αύξηση της τάξεως του 44% που είχε σημειωθεί μεταξύ 2020-2022).

Το εμπορικό πλεόνασμα της Ελλάδος σε σχέση με τη φιλοξενούσα χώρα ανήλθε, κατόπιν αυτών σε 1,471 δις δολ, ενώ καλή πορεία σημειώνει και ο όγκος εμπορίου των δυο χωρών. Στην κατάταξη των προμηθευτών, φέτος η Ελλάδα βρίσκεται στην 2^η θέση, μετά την Κίνα, ενώ πέρυσι κατείχε την 3^η.

Όσον αφορά την διασπορά των εξαγόμενων ελληνικών προϊόντων στον Λίβανο διαπιστώνεται για μια ακόμη χρονιά ότι το μεγαλύτερο μέρος των ελληνικών εξαγωγών αποτελείται από πετρέλαιο και προϊόντα πετρελαίου. Σημειώνεται πάντως ότι, παρά την δυσχερή οικονομική κατάσταση της χώρας, εμβληματικά ελληνικά προϊόντα διατηρούν την θέση τους στα Λιβανικά σούπερ μάρκετ. Αναφέρονται χαρακτηριστικά: Μπισκότα Παπαδοπούλου όλων των τύπων, μπισκότα Yolanda, Μέλι Αττικής, Γιαούρτια, γραβιέρα & φέτα ΜΕΒΓΑΛ, Δωδώνη και άλλες ετικέτες, καθώς και Ούζο, λικέρ μαστίχας, τυριά τύπου Kashkaval από ελληνικά τυροκομεία Ατλας, Bahzra κα.

Περαιτέρω βελτίωση της διασποράς των ελληνικών εξαγωγών, καθώς και αύξηση αυτών, συναρτάται σε σημαντικό βαθμό από την εξομάλυνση των πολιτικών συνθηκών, τη σταθεροποίηση της όμορης περιφέρειας και τη συνακόλουθη σχετική ανάκαμψη της λιβανικής οικονομίας, ενώ περιορίζεται συνυπολογίζοντας τον οξύ ανταγωνισμό (διεθνή και ομοειδή λιβανικά προϊόντα) και το μέγεθος της αγοράς. Η φήμη και το επιχειρήμα της ευρείας δικτύωσης και εξοικείωσης των Λιβανέζων επιχειρηματιών στον εν γένει Αραβικό κόσμο θα πρέπει να συνεκτιμηθεί από τις ελληνικές επιχειρήσεις ως θετική σε σχέση με τα προϊόντα/υπηρεσίες που διαθέτουν, τις δυσκολίες που συναντούν στην πρόσβαση των αγορών αυτών, καθώς και με τις επαφές που οι ίδιοι, ενδεχομένως, έχουν ήδη αναπτύξει.

Γενικά, κλάδοι στους οποίους η Ελλάδα διαθέτει συγκριτικό πλεονέκτημα και κυρίως συμπληρωματικότητα με την τοπική οικονομία και από τους οποίους δύναται να προέλθει ευρύτερη διαφοροποίηση του εξαγωγικού μείγματος με έμφαση σε ενδιάμεσα και καταναλωτικά αγαθά είναι:

- ✓ φαρμακευτικά,
- ✓ δομικά υλικά,
- ✓ διαχείριση υδάτων-απορριμμάτων,
- ✓ ΑΠΕ, φωτοβολταϊκά,
- ✓ αγροτικός εξοπλισμός / εφόδια / ζωοτροφές,
- ✓ τρόφιμα-ποτά (με την πρόοδο εφαρμογής της Συμφωνίας Σύνδεσης με την Ε.Ε. (ας συγκρατηθεί ότι υπόκεινται σε υψηλούς δασμολογικούς συντελεστές και δυσχερείς τελωνειακές διατυπώσεις για την προστασία της εγχώριας παραγωγής),
- ✓ & καλλυντικά.

Προς το παρόν και μέχρι την επιστροφή της χώρας στην πολιτική & οικονομική κανονικότητα συνιστάται στις Ελληνικές εταιρίες, εμπορικούς εταίρους της χώρας, προσοχή στις αποστολές εμπορευμάτων, που θα πρέπει να γίνονται με μέτρο. Επίσης σε περίπτωση αθέτησης υποχρέωσης πληρωμής από την Λιβανική πλευρά αυτό, κατά μεγάλη πιθανότητα, δεν θα οφείλεται σε ηθελημένη ενέργεια, αλλά περισσότερο σε αντικειμενική αδυναμία, λόγω τρίτου παράγοντα (τράπεζες) και θα πρέπει να αντιμετωπίζεται ανάλογα.

Αναφορικά με τις εξαγωγές του Λιβάνου προς την Ελλάδα, κινήθηκαν στο ποσό των μόλις 93.458 για το 2024 από 104,601 χιλ. δολ. ΗΠΑ το 2023, μειωμένες κατά 10,65%, ενώ οι κύριες κατηγορίες προϊόντων αφορούν φωσφορικό ασβέστιο και παράγωγα προϊόντα, απορρίμματα και θραύσματα από χαλκό, μόλυβδο, απορρίμματα και θραύσματα από αργίλιο, καπνικά προϊόντα, φυτικά έλαια και λιπάσματα.

2. Τουριστικές ροές και διμερείς σχέσεις στον τομέα του τουρισμού

Χρυσή βίζα: ο Λίβανος βρίσκεται μεταξύ των κορυφαίων χωρών που επενδύουν στην Ελλάδα

Χιλιάδες συναλλαγές τα τελευταία χρόνια οφείλονται στις αγορές που πραγματοποιούνται για την απόκτηση της Χρυσής Βίζα σε ευρωπαϊκές χώρες, συμπεριλαμβανομένης της Ελλάδας. Όπως είναι γνωστό, μετά από έναν ορισμένο αριθμό ετών, οι επενδυτές της Χρυσής Βίζα της ΕΕ, μπορούν να υποβάλουν αίτηση για την υπηκοότητα της χώρας.

Με βάση τα τελευταία σχετικά δημοσιευμένα στοιχεία, που αφορούν το διάστημα 2014 (έναρξη προγράμματος) έως το 2023, η δυναμική των διμερών σχέσεων των δύο χωρών αποτυπώνεται στα επίσημα στοιχεία, ως εξής: σύμφωνα με επίσημα στοιχεία της χώρας μας, ο Λίβανος (μετά τις Κίνα (61,1%) και Τουρκία (6,2%) κατακτά την τρίτη θέση τόσο σε επίπεδο αιτήσεων όσο και χορήγησης αδειών μόνιμου επενδυτή στη χώρα μας, με ποσοστό 5% επί του συνόλου, με 604 αρχικές άδειες μόνιμου επενδυτή (περιλαμβάνονται άδειες σε ισχύ τόσο αρχικών εκδόσεων όσο και ανανεώσεων). Αυτό αποδεικνύει το σοβαρό ενδιαφέρον και το βάθος των δεσμών μεταξύ των χωρών μας, Ελλάδας και Λιβάνου, και σε επίπεδο διμερών οικονομικών και επενδυτικών σχέσεων, δεδομένης και της συνεχιζόμενης ύφεσης που ταλανίζει τον Λίβανο και της συνακόλουθης ανάγκης των Λιβανίων για διασπορά του επενδυτικού τους χαρτοφυλακίου. Σύμφωνα μάλιστα με στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος, το 2023 το απόθεμα άμεσων λιβανικών επενδύσεων στην Ελλάδα ανήλθε σε 230,9 εκατ. ευρώ (από 153, 27 το 2022) και το απόθεμα ελληνικών άμεσων επενδύσεων στον Λίβανο ανήλθε σε 1,57 εκατ. ευρώ (από 1,62 το 2022).

Συνεπώς, ο Λίβανος διατηρεί, τα τελευταία χρόνια, σταθερά μία πολύ καλή θέση στην Ελληνική αγορά με αυξητικές τάσεις. Σημειώνεται ότι οι εν λόγω τάσεις ενισχύονται περαιτέρω λόγω της οικονομικής κρίσης, ενώ το Γραφείο ΟΕΥ αντιμετωπίζει αρκετά αντίστοιχα αιτήματα σε συχνή βάση. Επίσης πολλές επενδύσεις παρατηρούνται στην αγορά εμπορικών ακινήτων (κυρίως παλαιών) με στόχο την ανακαίνιση και απόδοσή τους ως ξενοδοχειακές μονάδες στην μητροπολιτική περιοχή των Αθηνών, αλλά και σε άμεσες επενδύσεις όπως σε κέντρα εστίασης κ.α. Το Γραφείο ΟΕΥ λαμβάνει σταθερά αιτήματα για αγορά ή επένδυση στην Ελλάδα, με τελικό σκοπό την χορήγηση της χρυσής Βίζα. Το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτημάτων αφορούσε ακίνητα για ιδιοκατοίκηση ή εκμετάλλευση (μακροπρόθεσμη ενοικίαση ή Airbnb) ενώ μικρότερο ποσοστό ερωτημάτων αφορά επενδύσεις στην Ελλάδα, όπως μεταφορά παραγωγής ή έναρξη λειτουργίας χώρων εστίασης. Τρίτη κατηγορία αποτελούν οι αμιγώς επενδυτές μεταξύ των οποίων κατασκευαστές, που ενδιαφέρονταν για αγορά εκτάσεων προς δόμηση και πωλήσεις, κυρίως σε παραθαλάσσιες περιοχές (Κόρινθος, Γλυφάδα, Βουλιαγμένη κοκ). Σε όλες τις ανωτέρω περιπτώσεις καθίστατο εμφανές ότι οι ενδιαφερόμενοι συνήθως έχουν την ανάλογη οικονομική επιφάνεια για να υλοποιήσουν τα σχέδιά τους μιας και, κατά δήλωσή τους, διαθέτουν περιουσιακά στοιχεία σε τράπεζες του εξωτερικού.

Μνημόνιο Συνεργασίας στον τομέα του τουρισμού

Τα τελευταία χρόνια, η Ελλάδα είχε αναλάβει την πρωτοβουλία να συνεργαστεί με τις μεσογειακές χώρες στον τομέα του τουρισμού. Στο πλαίσιο της τριμερούς συνεργασίας μεταξύ Ελλάδας, Κύπρου και Λιβάνου, έχει ήδη εκπονηθεί 5ετές Μνημόνιο Συνεργασίας στον τομέα του τουρισμού. Για την ακρίβεια, το Μνημόνιο Συνεργασίας στον τομέα του Τουρισμού μεταξύ των Κυβερνήσεων της Ελληνικής Δημοκρατίας, της Δημοκρατίας του Λιβάνου και της Κυπριακής Δημοκρατίας υπεγράφη από τους Υπουργούς Τουρισμού της Ελλάδας, του Λιβάνου και της Κύπρου στις 12 Μαΐου 2023 στην Αθήνα. Αυτό αποδεικνύει την ετοιμότητα των κυβερνήσεων των χωρών μας να προωθήσουν περαιτέρω με συγκεκριμένους τρόπους τη συνεργασία στον κρίσιμο τομέα του τουρισμού μεταξύ των κρατών μας. Ειδικότερα, το Μνημόνιο στοχεύει στην εμβάθυνση της συνεργασίας μεταξύ των Υπουργείων και των αρμόδιων φορέων των τριών χωρών, στη συνεργασία μέσω κοινών έργων

στην έρευνα της τουριστικής αγοράς, στην ενίσχυση των επενδύσεων και άλλα. Καθ' όλη τη διάρκεια του περασμένου έτους, η Αρχή και το Γραφείο ΟΕΥ διατήρησαν άριστη συνεργασία με τον υπηρεσιακό Υπουργό Τουρισμού κ. Walid R. Nassar. Κατά συνάντηση του Λ/Υπουργού με την ομόλογό του Υπουργό κα Κεφαλογιάννη το 2023 είχε επιβεβαιωθεί αμοιβαίο ενδιαφέρον για περαιτέρω συνεργασία. Ακολούθησε πρόσκληση της κας Υπουργού για συμμετοχή του Λιβάνου στο Κέντρο Παρακολούθησης Παράκτιου και Θαλάσσιου Τουρισμού στη Μεσόγειο (σχέδια και προτάσεις ανάπτυξης τουρισμού με όρους βιωσιμότητας- εγχείρημα που έχει ενσωματωθεί στον σχετικό κατάλογο του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού) οποία έγινε θετικά αποδεκτή. Ακόμη, συμμετείχαμε σε πρωτοβουλίες Λ/Υπουργού Τουρισμού για προβολή δυνατοτήτων λ/τουριστικού τομέα (πχ επιλογή από τον Αραβικό Οργανισμό Τουρισμού, της Κοινότητας Kfardebian του Όρους Λιβάνου, ως Πρωτεύουσα - προορισμό Αραβικού Χειμερινού Τουρισμού για το 2024). Ο κ. Nassar σχεδίασε επίσης ειδικό πρόγραμμα προώθησης λιβανικών οίνων, μέσω προγραμμάτων όπως το "Iter Vitis Route" του Συμβουλίου της Ευρώπης και πρωτοβουλίες όπως "the Arabian Roots and Routes" με στόχο την ανάδειξη της συνδεσιμότητας του Λιβάνου με συγκεκριμένα μονοπάτια σε οινικές περιοχές. Τέλος, υπήρχε σχέδιο δημιουργίας τράπεζας δοκιμασίας οίνου «the longest Wine Table Project» στην κοιλάδα Bekaa με συμμετοχή όσο το δυνατόν περισσότερων ξένων χωρών (το οποίο δεν ευδοχώθηκε λόγω της πολεμικής σύρραξης). Από την άλλη πλευρά, το Γραφείο ΟΕΥ προώθησε συμμετοχή σημαντικότερων οινικών ενώσεων Λιβάνου στην Διεθνή Εκθεση, Οινόραμα 2024 (Ζάππειο Μέγαρο, 2-4.03.2024), σε μία αμφίδρομη προσπάθεια υποστήριξης των αξιόλογων λιβανικών οίνων και ταυτόχρονα ενίσχυσης της αξιόλογης ελληνικής έκθεσης.

Σημειώνεται, επίσης, ότι Ελλάδα και Λίβανος έχουν συστήσει Ελληνο-Λιβανέζικη Μικτή Επιτροπή Τουρισμού, στην οποία αναζητούν τρόπους διεύρυνσης της συνεργασίας τους, μέσω της ανταλλαγής τεχνογνωσίας στην προώθηση του τουρισμού, της ανταλλαγής αμοιβαίων πληροφοριών για ειδικές μορφές τουρισμού, όπως ο θρησκευτικός, και του καθορισμού κοινών προγραμμάτων κ.ά.

Στόχος της Πρεσβείας και του Γραφείου ΟΕΥ Βηρυτού είναι η διαμεσολάβηση για την άριστη συνεργασία μεταξύ των κρατικών υπηρεσιών και αρμόδιων φορέων των δύο χωρών και συνεχή επανάληψη και εμπάθυνση όλων αυτών των πρωτοβουλιών, ιδιαίτερα μετά την αναγκαστική διακοπή τους λόγω της πανδημίας.

Τουριστικές ροές και σύνδεση των δύο χωρών

Ενδιαφέρον παρουσιάζουν και οι αυξημένες τουριστικές ροές, καθώς ολοένα και μεγαλύτερος αριθμός Λιβανέζων (περί τις 61.056, επίσημα στοιχεία για το 2024) επισκέπτεται, ανά τακτά χρονικά διαστήματα, την Ελλάδα.

Όσον αφορά την εποχικότητα, οι συνολικές αφίξεις Λιβανέζων ταξιδιωτών στην Ελλάδα πραγματοποιούνται κατά την περίοδο Ιουνίου-Σεπτεμβρίου, με σχεδόν τις μισές από αυτές να πραγματοποιούνται τον Αύγουστο (48,7%), ακολουθούμενες από 37% τον Ιούλιο, 12,5% τον Σεπτέμβριο και, τέλος, 1,7% τον Ιούνιο. Σύμφωνα με τα τελευταία επίσημα στοιχεία για τα έτη 2023-2024, οι αφίξεις από το Λίβανο είχαν ως εξής 77.825 και 61.056 ταξιδιώτες αντίστοιχα, σημειώνοντας μείωση της τάξεως του -21,5% μέσα σε ένα έτος.

Απευθείας πτήσεις, που συνδέουν την Ελλάδα με τον Λίβανο, πραγματοποιούνται από την Aegean Airlines και την λιβανική MEA. Στο παρελθόν είχε λειτουργήσει ένα τουριστικό πλοίο. Η Middle East Airlines-Air Lebanon (MEA) είχε ανακοινώσει το 2020 μια ειδική συμφωνία (SPA) με την Sky Express, με στόχο την παροχή απρόσκοπτης σύνδεσης, μεταξύ Βηρυτού και Ελλάδας, μέσω Αθήνας και αντίστροφα και σε περισσότερους προορισμούς εντός Ελλάδος. Συγκεκριμένα, οι ταξιδιώτες, που

κάνουν κράτηση, μέσω του www.mea.com.lb, μπορούν πλέον να ταξιδεύουν μεταξύ Βηρυτού και πολλαπλών προορισμών στην Ελλάδα, όπως η Σαντορίνη, η Μύκονος, η Ρόδος και η Κέρκυρα, συνδέοντας τις δύο αεροπορικές εταιρίες στο Διεθνές Αεροδρόμιο της Αθήνας, με μία μόνο κράτηση και check in. Παράλληλα, ενδέχεται να ξεκινήσουν κάποια στιγμή απευθείας πτήσεις μεταξύ Βηρυτού και Θεσσαλονίκης και αντίστροφα καθώς και Βηρυτού - Μυκόνου και αντίστροφα, μέσω της Aegean Airlines, ανάλογα με τη ζήτηση και άλλους παράγοντες). Το Γραφείο ΟΕΥ μερίμνησε και συνεργάστηκε με τις αρμόδιες λιβανικές αρχές και από τον 3/2023 διευκόλυνε δημιουργία slots στο διεθνές αεροδρόμιο Βηρυτού, έτσι ώστε να μπορεί να ενεργοποιήσει η Aegean Airlines, σε περίπτωση που το αποφασίσει, απευθείας πτήσεις από και προς Θεσσαλονίκη. Τέλος, οι λιβανικές αεροφραμμές ΜΕΑ διαθέτουν πλέον πέραν των μονίμων πτήσεων από και προς Αθήνα (οι οποίες δεν σταμάτησαν ούτε κατά τη διάρκεια των βομβαρδισμών και έως τις 27/11/2024 εν αντιθέσει με την Aegean, η οποία επανέφερε τις πτήσεις από τις αρχές Μαρτίου 2025) και πτήσεις για Μύκονο (Ιούνιος-Σεπτέμβριος).

Τέλος, η ελληνική διασπορά στο Λίβανο, ένας σημαντικός κρίκος που συνδέει τις δύο χώρες, ανέρχεται σε περίπου 4.500 άτομα, ενώ πολλοί άλλοι Λιβανέζοι πολίτες είναι ελληνικής καταγωγής ή έχουν σπουδάσει στη χώρα μας, αποτελώντας ένα λαμπρό παράδειγμα της γόνιμης επαφής, μεταξύ των πολιτισμών, των κοινοτήτων και των λαών μας. Το Γραφείο μας φροντίζει να συνεργάζεται αρμονικά με την Ελληνική Κοινότητα Βηρυτού, που είναι ιδιαίτερα δραστήρια (συνδιοργάνωση στοχευμένων δράσεων και συνεργασία για τους εορτασμούς της Εθνικής Ημέρας Ανεξαρτησίας, ανταλλαγή απόψεων για θέματα διμερούς οικονομικής και εμπορικής συνεργασίας, newsletters, ενημέρωση για τις διεθνείς εμπορικές εκθέσεις και σημαντικά δρώμενα και πρωτοβουλίες, που λαμβάνουν χώρα στην Ελλάδα κ.ά.)

Στις εντυπωσιακές ομοιότητες μεταξύ των δύο λαών, που διευκολύνουν τόσο τις τουριστικές ροές όσο και την ευρύτερη οικονομική συνεργασία, συγκαταλέγονται:

- η παραδοσιακή προσέγγιση της θερμής φιλοξενίας
- η πλούσια πολιτιστική ζωή
- αγάπη για τα ταξίδια, το καλό φαγητό και τις τέχνες
- η παράδοση της καθημερινής ζωής υπό την επιρροή της θρησκείας, όχι απαραίτητα με δογματικό τρόπο
- οι Έλληνες γνωρίζουν και συμπαθούν τους Λιβανέζους: τους θεωρούν ανοιχτόμυαλους, πολιτισμένους, ειρηνικούς και ευγενικούς
- η θετική προδιάθεση και αμεσότητα των Λιβανέζων είναι αξιοθαύμαστη.

3. Δράσεις προώθησης ελληνικών προϊόντων & Υπηρεσιών 2024

Αναφέρονται αναλυτικά στο παράρτημα του παρόντος κειμένου, στον Απολογισμό Δραστηριοτήτων του Γραφείου ΟΕΥ Βηρυτού για το προηγούμενο έτος. Επιπλέον, οι 15 δράσεις εξωστρέφειας που ανέπτυξε το Γραφείο το 2024 έχουν καταγραφεί αναλυτικά στο Ημερολόγιο Εξωστρέφειας, όπως προβλέπεται από την Κ.Υ.

4. Συμπεράσματα – Προτάσεις

Η Ελλάδα είναι σημαντικός εμπορικός εταίρος του Λιβάνου και διατηρεί εξαιρετική εικόνα, η οποία τροφοδοτείται από τη γεωγραφική και πολιτισμική εγγύτητα και δυναμική, τον αριθμό των Λιβάνιων,

που έχουν σπουδάσει σε ελληνικά πανεπιστήμια, τη βοήθεια που έχει παράσχει η χώρα μας σε δύσκολες περιόδους και τον τουρισμό. Όπως έχει προαναφερθεί, ο Λίβανος είναι χώρα, περιορισμένης βιομηχανοποίησης και, συνεπώς, δομικός εισαγωγέας, καλύπτοντας τις ανάγκες για πρώτες ύλες και ενδιάμεσα προϊόντα του παραγωγικού τομέα, καθώς και μεγάλο μέρος των αναγκών της σε κεφαλαιουχικά και καταναλωτικά αγαθά (υπό ομαλές συνθήκες, περί το 70% των αναγκών σε τρόφιμα ικανοποιούνται από εισαγωγές). Με κριτήριο τον πληθυσμό και την αγοραστική δύναμη είναι «μικρή» αγορά και δεν είναι στις αγορές προτεραιότητας δραστηριοποίησης των ελληνικών επιχειρήσεων ούτε έχει προσελκύσει το ενδιαφέρον Ελλήνων επενδυτών. Συγκαταλέγεται, όμως, στις χώρες με τις οποίες η Ελλάδα διατηρεί θετικό εμπορικό ισοζύγιο και οι όροι εμπορίου εμφανίζουν θετική πορεία και για τις δύο χώρες. Περαιτέρω βελτίωση της διασποράς των ελληνικών εξαγωγών, καθώς και αύξηση αυτών, συναρτάται σε σημαντικό βαθμό από την εξομάλυνση των οικονομικών και πολιτικών συνθηκών στη φιλοξενούσα χώρα.

Γενικά, κλάδοι στους οποίους υπάρχει συγκριτικό πλεονέκτημα και κυρίως συμπληρωματικότητα με την τοπική οικονομία και από τους οποίους δύναται να προέλθει ευρύτερη διαφοροποίηση του εξαγωγικού μείγματος με έμφαση σε ενδιάμεσα και καταναλωτικά αγαθά είναι: φαρμακευτικά, δομικά υλικά, διαχείριση υδάτων και απορριμμάτων, ΑΠΕ, αγροτικός εξοπλισμός/εφόδια, τρόφιμα-ποτά (με την πρόοδο εφαρμογής της Συμφωνίας Σύνδεσης με την Ε.Ε. διότι υπόκεινται σε υψηλούς δασμολογικούς συντελεστές και δυσχερείς διατυπώσεις για την προστασία της εγχώριας παραγωγής), καλλυντικά.

Η επανάληψη οργανωμένης «εθνικής» συμμετοχής στη Διεθνή έκθεση *Project Lebanon* είναι μια επιλογή, η οποία θα μπορούσε να συμβάλει ουσιαστικά στην προβολή και ενίσχυση της εικόνας της χώρας μας στον Λίβανο, καθώς και στις αγορές γειτονικών χωρών (ήδη πραγματοποιήθηκε για το 2024). Το Γραφείο μας έχει αναρτήσει σχετική αποτίμηση στη Δ.Π. Agora). Ιδιαίτερα, μεσοπρόθεσμα, η σταδιακή αποκατάσταση της ισορροπίας στον κατασκευαστικό κλάδο θα δημιουργήσει προϋποθέσεις για αύξηση του μεριδίου στις εξαγωγές δομικών υλικών και εν γένει προϊόντων και υπηρεσιών που αφορούν στις κατασκευές και την οικοδομή. Το ίδιο ισχύει για την σημαντική έκθεση *Beirut International property & Investment Fair (Residency & Citizenship)*, στην οποία υπήρξε επίσημη ελληνική συμμετοχή στο παρελθόν και η οποία συνεχίζει τη διεξαγωγή της κανονικά από το 2023 (το 2024 αναβλήθηκε λόγω του πολέμου, ωστόσο έχει ήδη γίνει η αναγγελία για τη διεξαγωγή της το 2025) με συμμετοχή πολλών λιβανικών εταιριών ακίνητης περιουσίας και/ή ξενοδοχειακών υποδομών, οι οποίες διαθέτουν παρουσία στην Ελλάδα. Και για την εν λόγω έκθεση, αναρτώνται οι σχετικές αποτιμήσεις στη Δ.Π. Agora. Εξάλλου, ήδη αναλύθηκε εκτενώς ανωτέρω η ύπαρξη του προγράμματος Χρυσή Βίζα και η σημασία των Λιβάνιων αιτούντων και κατόχων άδειας διαμονής μόνιμου επενδυτή στη χώρα μας. Ακόμη μία έκθεση, που χρήζει προσοχής είναι η *Lebanon International Solar Week*, η οποία διεξήχθη κανονικά το 2023 και το 2024 και η οποία θεωρείται η σημαντικότερη στο αντικείμενο της (ΑΠΕ, ηλιακή ενέργεια, φωτοβολταϊκά) στην περιοχή MENA. Το Γραφείο μας παρακολούθησε και συμμετείχε και στις δύο εκδόσεις, με στόχο την εξαγωγή ασφαλών αποτελεσμάτων για τις ευκαιρίες υφίστανται για τις εξαγωγικές εταιρίες του κλάδου. Μάλιστα, η έκδοση LISW 2023 είχε πραγματοποιηθεί με συμμετοχή τεσσάρων ελληνικών εταιριών και φορέων (ΚΑΠΕ, του Κέντρου Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας και του ΕΒΗΕ, του Συνδέσμου Βιομηχανιών Ηλιακής Ενέργειας), που συνέδραμε το Γραφείο μας. Τέλος, αξιόλογη έκθεση για τον Λίβανο αποτελεί και η HORECA, η οποία, πέραν του ξενοδοχειακού εξοπλισμού, συγκεντρώνει όλες τις σημαντικές εταιρίες τροφίμων-ποτών του Λιβάνου και της ευρύτερης περιοχής MENA, ενώ έχει καταστεί πλατφόρμα για την πραγματοποίηση διαγωνισμών και σεμιναρίων γαστρονομίας και οινογνωσίας με διεθνές ενδιαφέρον (η υλοποίησή της έχει ήδη ολοκληρωθεί και για το 2023 και για το 2024, σχετικές αποτιμήσεις έχουν αναρτηθεί στη Δ.Π. Agora). Οι ανωτέρω εκθέσεις αποτέλεσαν αντικείμενο

δράσεων εξωστρέφειας του Γραφείου ΟΕΥ, το οποίο προέβη σε όλες τις απαραίτητες σχετικές ενέργειες, συμμετοχές και αρωγή προς τις ελληνικές εταιρίες και φορείς.

Από απόψεις εκδηλώσεων προώθησης προϊόντων και υπηρεσιών, πραγματοποιήθηκαν διοργανώσεις α) για την προώθηση θεματικών μορφών τουρισμού καθώς και λιβανικών τροφίμων και ποτών από πλευράς εδώ Υπουργείου Τουρισμού και άλλων αξιόλογων ιδιωτικών και/ή κλαδικών φορέων (Οινολογική Ένωση Λιβάνου, Εθνικό Ινστιτούτο Αμπέλου και Οίνου κ.ά.), β) για την παρουσίαση προγραμμάτων, προϊόντων και υπηρεσιών, όπως του τομέα τεχνολογίας και νεοφυών επιχειρήσεων της χώρας ή παραγωγικών Υπουργείων (Οικονομίας και Εμπορίου, Βιομηχανίας, Γεωργίας, Τουρισμού κ.α.) και γ) ο μήνας εορτασμών της Γαλλοφωνίας (Μάρτιος), με ενεργητική παρουσία και συμμετοχή του Γραφείου ΟΕΥ της Αρχής. Σε όλες τις ανωτέρω δράσεις αξιοποιήθηκε στον καλύτερο δυνατό βαθμό η συμμετοχή του Γραφείου ΟΕΥ για την κατάλληλη επιχειρηματική δικτύωσή μας με λιβανικούς θεσμικούς και κλαδικούς φορείς, δεδομένης και της επιστροφής στα δρώμενα με φυσική παρουσία, μετά την πανδημία. Ακόμη, συνεχίστηκε η διατήρηση των σχέσεων μας με τα Επιμελητήρια Εμπορίου, Βιομηχανίας και Γεωργίας Βηρυτού και Όρους Λιβάνου, Τριπόλεως και Zahle και με την επιχειρηματική μερίδα της Ελληνικής Κοινότητας Βηρυτού. Ακόμη καταγράφεται η ενεργοποίηση των διμερών σχέσεων μεταξύ ομόλογων κλαδικών οινικών φορέων των δύο χωρών μέσω του Γραφείου ΟΕΥ, η συνδρομή του τελευταίου στην επιτυχημένη διοργάνωση εκδήλωσης για τον εορτασμό της εθνικής μας επετείου για το 2023 και το 2024 (με τη συμμετοχή και της τοπικής επιχειρηματικής κοινότητας), η συμμετοχή του Γραφείου σε τοπικά φεστιβάλ προώθησης ελληνικών προϊόντων καθώς και πολιτισμού (λ.χ. φεστιβάλ Δούμα στο Β. Λίβανο) καθώς και η στοχευμένη δικτύωση με αξιόλογους εκπροσώπους φορέων και οργανισμών της λιβανικής θεσμικής οικονομικής και εμπορικής ζωής του τόπου αλλά και ξένων διμερών επιμελητηρίων (γαλλο-λιβανικού, γερμανολιβανικού κ.ά.).

Σημειώνεται ότι για περαιτέρω δραστηριοποίηση στη χώρα (ανάληψη έργων / συμμετοχή σε διαγωνισμούς), απαραίτητη προϋπόθεση είναι η συνεργασία με λιβανική εταιρία (joint venture). Η στοχευμένη καλλιέργεια και ανάπτυξη άμεσων σχέσεων με τους Λιβάνιους επιχειρηματίες ή έμμεσων δεσμών μέσω συνεργειών με άλλες αλλοδαπές επιχειρήσεις (ευρωπαϊκές κα.) είναι αναγκαία συνθήκη, προκειμένου η δραστηριοποίηση στο λιβανικό επιχειρηματικό περιβάλλον να είναι επιτυχής.

Ακόμη, το Γραφείο ΟΕΥ Βηρυτού θα συνεχίσει τις συνέργειες μέσω τοπικών φορέων και ειδικά επιμελητηρίων ή και περιφερειών με χρήση των θεσμών των πρωτοκόλλων συνεργασίας και αδελφοποιήσεων πόλεων. Ήδη το Γραφείο μας βρίσκεται σε συχνή επικοινωνία με το Επιμελητήριο Βιομηχανίας, Εμπορίου και Γεωργίας Βηρυτού και Όρους Λιβάνου, ενώ διατηρεί επαφή και με τα κύρια επιμελητήρια άλλων κύριων πόλεων (Τρίπολης, Zahle κ.ά.), ώστε να επαναληφθούν οι θεσμικές σχέσεις μεταξύ των ανωτέρω και του ΕΒΕΑ, ομόλογου φορέα στην Ελλάδα, το οποίο είχε μάλιστα πραγματοποιήσει επιχειρηματική αποστολή στον Λίβανο το 2018 και το οποίο δείχνει εξίσου ενδιαφέρον με τους εδώ τοπικούς φορείς για την αναθέρμανση των σχέσεων, που είχαν διακοπεί και λόγω της πανδημίας και της οικονομικής κρίσης που μαστίζει τον Λίβανο. Ο πόλεμος επιβράδυνε τις εξελίξεις, ωστόσο το ενδιαφέρον παραμένει και το Γραφείο διατηρεί πάντα τους διαύλους επικοινωνίας ανοιχτούς και έτοιμους προς αξιοποίηση.

Ακόμη, το Γραφείο μας έχει αναλάβει πρωτοβουλία ήδη από το 2022 και ανέπτυξε επικοινωνία, αφενός με εκπροσώπους του λιβανικού Υπουργείου Βιομηχανίας, του Υπουργείου Οικονομίας και Εμπορίου, του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και του Υπουργείου Τουρισμού, την οποία συνεχίζει και το 2025, με στόχο την ανάπτυξη συνεργασίας σε κλάδους της βιομηχανίας και του εμπορίου, που μπορεί να λειτουργήσουν συμπληρωματικά και για τις δύο χώρες και αφετέρου με πρωτοβουλίες που ασχολούνται με την προώθηση θεματικών μορφών τουρισμού, όπως του οινοτουρισμού, προτείνοντας την εξέταση της παροχής τεχνογνωσίας, μέσω κατάλληλων προγραμμάτων, από

αντίστοιχες ελληνικές αρμόδιες υπηρεσίες και φορείς. Στο ίδιο πνεύμα, λειτουργεί και η δράση ανάπτυξης θεσμικής συνεργασίας μεταξύ ομόλογων οινικών φορέων (ΕΔΟΑΟ-ΣΕΟ και Ινστιτούτου Αμπέλου και Οίνου Λιβάνου και Οινολογικής Ένωσης Λιβάνου), πρωτοβουλία του Γραφείου ΟΕΥ Βηρυτού, την οποία συντονίζει.

Ειδικά στον ανερχόμενο τομέα των νεοφυών επιχειρήσεων και νέων τεχνολογιών, θα συνεχίσει η συνεργασία, που ανέπτυξε πολλαπλώς το Γραφείο ΟΕΥ από το 2022, μέσω συχνών επικοινωνιών, παρουσιάσεων και διαδικτυακών συναντήσεων, που συντονίσαμε, μεταξύ του Enterprise Greece, του ΕΒΕΑ και της ΗΕΤΙΑ, με τον μεγαλύτερο φορέα του Λιβάνου και επιταχυντή νέων επιχειρήσεων BERYTECH και θα αναζητηθούν περαιτέρω τρόποι συνεργασίας (λ.χ. Ελληνική πλατφόρμα Elevate Greece, συμμετοχή της εταιρίας στην ελληνική κλαδική έκθεση τεχνολογίας Beyond κ.ά.).

Το υπάρχον θεσμικό πλαίσιο που διέπει τις οικονομικές και εμπορικές σχέσεις Ελλάδος-Λιβάνου, θεωρείται ανεπτυγμένο και περιλαμβάνει τις εξής συμφωνίες: Συμφωνία προώθησης και αμοιβαίας προστασίας επενδύσεων (Αθήνα, 1997), Εμπορική Συμφωνία (Αθήνα, 1958), Προξενική Σύμβαση εμπορίου, ναυτιλίας και εγκατάστασης (Βηρυτός, 1948), Συμφωνία για Συνεργασία στον Τομέα του Τουρισμού (Βηρυτός, 2004), Συμφωνία οικονομικής και τεχνολογικής συνεργασίας (Αθήνα, 1997), Αεροπορική Συμφωνία (Βηρυτός, 1948), Συμφωνία αποφυγής διπλής φορολογίας για κέρδη ναυτιλιακών και αεροπορικών επιχειρήσεων (Βηρυτός, 1967), Πρωτόκολλο οικονομικής, επιστημονικής και τεχνικής συνεργασίας στον τομέα της Γεωργίας (Βηρυτός, 2004) και Μνημόνιο Κατανόησης μεταξύ Υπουργείων Ανάπτυξης Ελλάδος και Ενέργειας – Υδάτων Λιβάνου (Βηρυτός, 2008).

Σε θεσμικό επίπεδο, επίσης, θα επιδιωχθεί η υπογραφή συμφωνιών / μνημονίων πέραν του τομέα Τουρισμού, που υπεγράφη ήδη, σε θέματα Συμφωνίας Αποφυγής Διπλής Φορολογίας, Συμφωνίας Συνεργασίας για αμοιβαία αναγνώριση πιστοποιητικών συμμόρφωσης, Μνημονίου Κατανόησης μεταξύ Enterprise Greece – Invest in Cyprus – Investment Development Authority of Lebanon και Μνημονίου Κατανόησης για Οικονομική-Βιομηχανική-Τεχνολογική και Επιστημονική Συνεργασία. Ακόμη, έχει ήδη ξεκινήσει μία ενδιαφέρουσα συνεργασία για θέματα προτύπων και ανταλλαγής τεχνολογίας, μεταξύ των ομόλογων Οργανισμών Τυποποίησης (ΕΣΥΠ/ΕΛΟΤ και LIBNOR -Λιβανικός Οργανισμός Προτύπων), η οποία ενδέχεται να οδηγήσει και σε υπογραφή Μνημονίου Συνεργασίας.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

A. ΧΡΗΣΙΜΕΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΙΣ

A. Παραγωγικά και Οικονομικά Υπουργεία

Ministry of Economic & Trade

Tel: + 961-1-981940-3, Email: sdabaghy@economy.gov.lb, url:www.economy.gov.lb

Ministry of Finance

Tel: +961-1-981001/020/030 Email: infocenter@finance.gov.lb, url:www.finance.gov.lb

Ministry of Agriculture

Tel: +961-1-848451, Email: info@agriculture.gov.lb, url: www.agriculture.gov.lb

Ministry of Tourism

Tel: + 961-1-340940/1/2/3/4, Email: mot@inco.com.lb, url:www.lebanon-tourisme.gov.lb

Ministry of Environment

Tel: +961-1-976555, Email: webmaster@moe.gov.lb, url:www.moe.gov.lb

Ministry of Energy & Water

[Tel +961-1-565100 /1/2/3/4](tel:+961-1-565100/1/2/3/4), Email:mew@terra.net.lb, url:www.energyandwater.gov.lb

Ministry of Posts and Telecommunications

Tel:+961-979899 , url:www.mpt.gov.lb

Ministry of Public Works & Transport

Tel: +961-5-456482, Email: minister@mpt.gov.lb, url: www.mpt.gov.lb

Ministry of Industry

Tel: +961-427006, Email: ministry@industry.gov.lb, url:www.industry.gov.lb

Ministry of Labour

Tel: + 961-1-556803, Email: ministry@labor.gov.lb; url:www.labor.gov.lb

B. Οργανισμοί

Investment Development Authority of Lebanon IDAL

Tel: +961-1-983306-9, Email: invest@idal.com.lb , url: www.idal.com.lb

Lebanese Customs House

[Tel: +961-1-700115](tel:+961-1-700115), Email:info@customs.gov.lb, www.customs.gov.lb

Council for Development and Reconstruction CDR

Tel: +961-1-981252-3, Email: msc-cdr@cdr.gov.lb, www.cdr.gov.lb

International Airport of Beirut (Rafik Hariri)

Tel: +961- 1 -628195/6/7, Email: dgca@beirutairport.gov.lb , www.beirutaeropot.gov.lb

Port of Beirut

[Tel: +961-1- 580211-16](tel:+961-1-580211-16), Email: info@portdebeyrouth.com, www.portdebeirut.com

The Lebanese Standards Institution, Libnor

Tel: +961-1-485927, Email: libnor@libnor.org, www.libnor.org

Γ. Φορείς / Επιμελητήρια

The Chamber of Commerce, Industry and Agriculture of Beirut & Mount Lebanon (CCIABML)

Tel.: +961 1 353390-3, +9611353391 Email: information@ccib.org.lb, www.ccib.org.lb

Chamber of Commerce, Industry & Agriculture Tripoli

Tel: +961-6-425600/1, Email: cicat@inco-tr.com.lb, url: www.cciat.org.lb

Chamber of Commerce, Industry & Agriculture Saïda

Tel: +961-7-720123, Email: chamber@ccias.org.lb, url: www.ccias.org.lb

Chamber of Commerce, Industry & Agriculture Zahle

Tel: +961-8-807375, Email: info@cciaz.org.lb, url: www.cciaz.org.lb

Federation of the Chambers of Commerce, Industry and Agriculture in Lebanon

Tel: +961 1 744 702, Email: webmail@cci-fed.org.lb, url: www.cci-fed.org.lb

Ομοσπονδία των Επιμελητηρίων Εμπορίου, Βιομηχανίας και Γεωργίας στο Λίβανο

General Union of Chambers for Arab countries

Tel: +961-1-814269/70, Email: admin@gucciaac.org.lb, www.gucciaac.org.lb

Lebanese Hellenic Business Council

Tel: +961-1-694000, Email: hr.admin@tamerholding.com, url: www.tamerholding.com

The Lebanese Businessmen Association

Tel: (961-1) 320 450, (961-3) 289 800, Email: rdcl@rdcl.org.lb, [url:www.rdcl.org.lb/](http://www.rdcl.org.lb/)

Beirut Traders Association

Tel: 01 345735, Email: contact@beiruttraders.org

Association of Lebanese Industrialists

Tel: 01 350280, Email: ali@ali.org.lb

Order of Engineers and Architects of Beirut

Tel: +961-1-850 111, Email: info@ording.org.lb, url: www.oea.org.lb

Lebanese Contractors Syndicate

Tel: +961-1-611283, Email: dbank@lcsyndicate.com.lb

Real Estate Syndicate of Lebanon

Tel:+961-1- 566700, Email: info@real.org.lb, www.real.org.lb

Association of Travel & Tourist Agents

Tel: +961-1-200176, Email: lebtravel@inco.com.lb

Δ. Τράπεζες

Banque du Liban

Tel: +961-750000, Email: bdlit@bdl.gov.lb, www.bdl.gov.lb

Association of Banks in Lebanon

Tel: +961-1-970500, Email: abl@abl.org.lb, www.abl.org.lb

Επίσης συμπληρωματικά στοιχεία χρήσιμων διευθύνσεων:

www.agora.mfa.gr/ta-grafeia-oikonomikon-emporikon-upotheseon/grafeia-ana-xora/infofile/75233

Β. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΡΟΦΙΛ, ΛΙΒΑΝΟΣ - 2024

ΛΙΒΑΝΟΣ – 2024

ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Πολίτευμα	Κοινοβουλευτική Δημοκρατία	Πληθυσμός	4,842,000	Πρωτεύουσα	Βηρυτός
------------------	----------------------------	------------------	-----------	-------------------	---------

ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Όνομαστικό ΑΕΠ, δις \$	16,72	Ανεργία	29,6%	Χρέος Γενικής Κυβέρνησης (% ΑΕΠ)	142,0 %
Μεταβολή ΑΕΠ, % (2023/2024)	-6,6%	Πληθωρισμός	+ 45,24%	Εξαγωγές, εκ. \$	2.707,050
Κατά κεφαλήν ΑΕΠ, \$	3,453	Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης (% ΑΕΠ)	0,2%	Εισαγωγές, εκ. \$	16.901,555

Πηγή: World Bank (εκτιμήσεις, προσωρινά στοιχεία) και Κεντρική Στατιστική Υπηρεσία Λιβάνου

ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΕΛΛΑΔΑΣ – ΛΙΒΑΝΟΥ

(ποσά σε εκ. δολ. ΗΠΑ)	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Εξαγωγές αγαθών (αξία)	1.391,6	862,93	1.368,5	1.905,19	1.778,32	1,564,787
Εισαγωγές αγαθών (αξία)	84.46	79,56	95,20	79,803	104,601	93.458
Εμπορικό ισοζύγιο (αξία)	1.307,1	783,35	1272,8	1.825,4	1.673,7	1,471,329

Πηγή: Τελωνειακή Αρχή Λιβάνου

ΟΙ 5 ΚΥΡΙΟΤΕΡΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΕΞΑΓΩΓΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

	2023		2024		Μεταβολή στην αξία
	Αξία, εκατ.\$	% στο σύνολο	Αξία, εκατ. \$	% στο σύνολο	
Ορυκτά καύσιμα (27.10)	1.671,153	94,0%	1,366,747	87,8%	-18,22%
Αέρια πετρελαίου (27.11)	28.849	1,6%	15,717	1%	-45,52%
Στόκος υαλοπινάκων, τσιμέντα ρητίνης (32.14)	9.274	0,5%	11,891	0,76%	+28,22%
Ασφαλτικά μίγματα (27.15)	11.020	0,6%	10,674	0,68%	-3,14%
Φαρμακευτικά προϊόντα (30.04)	11.317	0,6%	9,405	0,6%	-16,89%

ΑΜΕΣΕΣ ΞΕΝΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ

(ποσά σε εκ., πηγή Τράπεζα της Ελλάδος)	2019	2020	2021	2022	2023
ΑΞΕ προς την Ελλάδα (απόθεμα)	Μη διαθέσιμα στοιχεία			153,27	230,9
Ελληνικές άμεσες επενδύσεις στη (χώρα) (απόθεμα)	Μη διαθέσιμα στοιχεία			1,62	1,57

ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

	2020	2021	2022	2023	2024
Αφίξεις από τον Λίβανο στην Ελλάδα	12.833	32.979	65.577	77.825	61.056
Ποσοστό στο σύνολο των αφίξεων	0.1%	0,29%	0,2%	0,3%	0,2%
Μεταβολή	-85.9%	+256%	+50,3%	+18,7%	-21,5%

Πηγές: ΙΝΣΕΤΕ, ΔΑΑ, ΥΠΑ ΚΑΙ FRAPORT

Γραφείο ΟΕΥ Βηρυτού

Απρίλιος 2024

Γ. ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ ΓΡΑΦΕΙΟΥ ΟΕΥ ΒΗΡΥΤΟΥ ΓΙΑ ΤΟ 2024

1. ΑΝΑΛΥΣΗ - ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΔΡΑΣΕΩΝ ΓΡΑΦΕΙΟΥ ΣΕ ΔΙΜΕΡΕΣ Ή ΠΟΛΥΜΕΡΕΣ ΕΠΙΠΕΔΟ

- Καταγράφονται οι δράσεις του Γραφείου σε εκδηλώσεις της χώρας αρμοδιότητας, επισκέψεις επισήμων, διυπουργικές επιτροπές και συναντήσεις, συμμετοχή σε συμβούλια, συμμετοχή σε εκθέσεις, κ.λ.π.

Το Γραφείο ΟΕΥ Βηρυτού παρακολούθησε/πραγματοποίησε/συμμετείχε, τακτικά, (σ)τα ακόλουθα:

- Ενημερωτικές συναντήσεις αντιπροσωπειών κρατών-μελών της E.E., Economy & Trade Cluster της E.E. στον Λίβανο.
- Παρακολούθηση και ενεργό συμμετοχή στοχευμένων εκδηλώσεων του Υπουργείου Οικονομίας-Εμπορίου, του Υπουργείου Βιομηχανίας και του Υπουργείου Τουρισμού Λιβάνου, καθώς και του Οικονομικού Φόρουμ Βηρυτού 2024 (το οποίο διεξάγεται από την Ένωση Αραβικών Τραπεζών, με την υποστήριξη/χορηγία της υπηρεσιακής Κυβέρνησης του Λιβάνου).
- Συστηματική επικοινωνία/συναντήσεις με την Ελληνική Κοινότητα Βηρυτού και τα μέλη του Δ.Σ. της με επιχειρηματική ιδιότητα καθώς και με τα Επιμελητήρια Εμπορίου, Βιομηχανίας και Γεωργίας Βηρυτού και Όρους Λιβάνου, Τριπόλεως και Zahle καθώς και με τον Σύλλογο Λιβανίων Αποφοίτων Ελληνικών Πανεπιστημίων. Συμμετοχή και συνεργασία στις εκδηλώσεις της Κοινότητας, παρουσία Ελλήνων ομογενών και επιχειρηματιών,
- Τακτική παρακολούθηση των εκθέσεων/αναφορών/σημειωμάτων των διεθνών Οργανισμών με έδρα ή δραστηριότητα στον Λίβανο (World Bank, IMF, ECHO - European Commission, WHO, UNDP, κτλ.) και διαδικτυακή συμμετοχή σε ενημερώσεις των ανωτέρω Οργανισμών.
- Παροχή υποστήριξης από πλευράς Γραφείου ΟΕΥ, για την ενίσχυση της διμερούς συνεργασίας σε θέματα ανταλλαγής τεχνογνωσίας επί θεμάτων προτύπων και προδιαγραφών από την ελληνική προς τη λιβανική πλευρά, και μέσω των αρμόδιων ελληνικών οργανισμών ΕΣΥΔ/ΕΣΥΠ/ΕΛΟΤ.

2. ΑΝΑΛΥΣΗ - ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ ΓΡΑΦΕΙΟΥ

2.1 Ενέργειες για την υποστήριξη των κυριότερων Κλάδων Ενδιαφέροντος που δηλώθηκαν στον Προγραμματισμό.

Σημείωση: Τα κατωτέρω πραγματοποιήθηκαν ενώ η χώρα διένυε την 5^η χρονιά σε κατάσταση οικονομικής κατάρρευσης από τον Οκτ. 2019.

A/A	Κλάδοι Ενδιαφέροντος	Τρόπος υποστήριξης
1.	<u>Συμμετοχή στην Εκθεση Horeca Beirut</u>	- Με την ευκαιρία διεξαγωγής της διεθνούς κλαδικής έκθεσης στη Βηρυτό HORECA 2024 (23-26/04/2024), το Γραφείο ΟΕΥ Βηρυτού ενθάρρυνε και συνέδραμε τις ελληνικές εταιρίες, που εκδήλωσαν ενδιαφέρον συμμετοχής, και έλαβε μέρος σε διοργανώσεις ημερίδων & εκδηλώσεων προώθησης αγροδιατροφικών και άλλων προϊόντων λιβανικών θεσμικών και κλαδικών φορέων, εντός και εκτός της Έκθεσης. -Το Γραφείο υποστηρίζει σε μόνιμη βάση την ήδη υπάρχουσα αξιολογη παρουσία ελληνικών εταιριών τροφίμων-ποτών στη λιβανική αγορά.

		<p>-Το Γραφείο εκπόνησε έρευνα αγοράς για τον κλάδο τροφίμων και ποτών, με έμφαση τον αγροτικό τομέα και τα αγροδιατροφικά προϊόντα στον Λίβανο, με στόχο την ανάδειξη ευκαιριών διμερούς γεωργικής συνεργασίας.</p> <p>-Το Γραφείο υποστήριξε τη διμερή συνεργασία μεταξύ ομόλογων κλαδικών ονικών φορέων (ΕΔΟΑΟ-ΣΕΟ και INVV-Union Vinicole du Liban) και διευκόλυνε την επιχειρηματική δικτύωση μεταξύ των εταιριών του κλάδου στις δύο χώρες. Η έρευνα αναρτήθηκε στη Δ.Π. Αγορα στις αρχές του 2025.</p>
2.	<p><u>Επενδύσεις σε ακίνητα στην Ελλάδα / Χρυσή Βίτσα</u></p> <p>Οι μεγάλες δυσκολίες στη διακίνηση χρήματος στην χώρα μετά και την - άτυπη-επιβολή των κεφαλαιακών ελέγχων τον Νοέμβριο 2019, οδήγησε πληθώρα Λιβανέζων επενδυτών σε αναζήτηση "ασφαλέστερων καταφυγίων" για επενδύσεις εκτός της χώρας. Η Ελλάδα συνέχισε να αποτελεί ελκυστικό επενδυτικό στόχο και το 2024, ενώ η λιβανική ομογένεια στην Ελλάδα, σύμφωνα με τις πληροφορίες που διαθέτουμε, κυμαίνεται στα 30.000 άτομα.</p> <p>Ο Λίβανος κατακτούσε τα τελευταία χρόνια την τέταρτη θέση στον εν θέματι τομέα και το ενδιαφέρον παραμένει μεγάλο. Για το 2023, κατέλαβε την τρίτη θέση. Δεν υπάρχουν ακόμη διαθέσιμα στοιχεία για το 2024.</p>	<p>A) Διευκόλυνση δέκα τουλάχιστον (10) δυνητικών Επενδυτών με παροχή πληροφοριών για την Ελληνική αγορά ακινήτων, τη νομοθεσία, τις ευκαιρίες, που παρουσιάζονται, καθώς και παροχή εξειδικευμένης πληροφόρησης ανάλογα με το ενδιαφέρον (λ.χ. ακίνητα προς επένδυση, ή ακίνητα προς χρήση για μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις: εστίαση, παραγωγή ειδών & εξαρτημάτων κοκ.).</p> <p>B) Συνέχιση συνεργασίας με τον οργανισμό Enterprise Greece και διευθέτηση συναντήσεων στις εγκαταστάσεις του στην Αθήνα, ταξιδιωτική διευκόλυνση και περαιτέρω επεξεργασία των σοβαρότερων εκ των ανωτέρω αιτημάτων.</p>

2.1.1 Δράσεις που πραγματοποιήθηκαν για προσέλκυση Επενδύσεων και επιχειρηματική συνεργασία

2.1.1. Προσέλκυση επενδύσεων στον κλάδο ακινήτων:

Ιδίως, με το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης στον Λίβανο, την τελευταία πενταετία, παρατηρείται ολοένα και αυξανόμενο κύμα ιδιωτικών κεφαλαίων, που επιθυμούν να επενδύσουν στον κλάδο ακινήτων στην Ελλάδα (είτε με την διευκόλυνση της Χρυσής Βίζας είτε χωρίς). Η εν λόγω τάση αυξάνεται συνεχώς και ο Λίβανος σταθερά βρίσκεται στην πρώτη τριάδα ξένων χωρών αιτούντων και κατόχων χρυσής βίζας από το αρμόδιο Υπουργείο Ασύλου και Μετανάστευσης. Δεδομένων των ανωτέρω, το Γραφείο ΟΕΥ Βηρυτού παρείχε:

- Υποστήριξη στις ελληνικές εταιρίες ακινήτων – νομικών οίκων και άλλων ενδιαφερόμενων που αιτήθηκαν συμμετοχή στη διεθνή κλαδική Συνεδριακή Έκθεση "Residency, Citizenship by Investment Expo and Conference", που επρόκειτο να διεξαχθεί στη Βηρυτό στις αρχές Δεκεμβρίου 2024. Αν και η έκθεση αναβλήθηκε λόγω του πολέμου, το Γραφείο ΟΕΥ βρίσκεται σε διαρκή επικοινωνία και συνεργασία με τον λιβανικό φορέα που διοργανώνει την εν λόγω έκθεση, Promoteam.

2. Συμμετοχή Γραφείου σε διαδικτυακές ή με φυσική παρουσία ημερίδες και αξιοποίηση, σε κάθε κατάλληλη περίπτωση της πληροφόρησης από το επιμορφωτικό σεμινάριο των υπηρεσιών μας, στο οποίο μετείχε πιστοποιημένα το 2024, είτε υπό τη μέριμνα της Διπλωματικής Ακαδημίας, είτε του ΕΚΔΔ-ΙΝΕΠ και άλλων συνεργαζόμενων φορέων. Καλλιέργεια επιτόπιων επαφών και επιχειρηματικής δικτύωσης με εδώ θεσμικούς/κλαδικούς οργανισμούς καθώς και επαφών με εκπροσώπους κρατικών φορέων και παραγωγικών Υπουργείων.

3. Παρακολούθηση και συμμετοχή του Γραφείου στη διεθνή κλαδική έκθεση Lebanon International Solar Week, που διεξήχθη στη Βηρυτό, από 16 έως 18 Μαΐου 2024, από τον διοργανωτή Promoteam. Το Γραφείο παρείχε όλη τη σχετική ενημέρωση και υποστήριξη σε τυχόν ενδιαφερόμενες ελληνικές εταιρίες ενέργειας-ΑΠΕ, ενημέρωσε σχετικά τους αρμόδιους κλαδικούς φορείς ΕΒΗΕ, ΚΑΠΕ και το Enterprise Greece, καθώς ο τομέας ΑΠΕ, λόγω της πολύ πρόσφατης εκκίνησής του στον Λίβανο (τα κόστη των παραδοσιακών μορφών ενέργειας στη χώρα έχουν εκτοξευτεί στα ύψη), αποτιμάται θετικά για την τοποθέτηση των ελληνικών εταιριών, είτε υπό μορφή επενδύσεων (λ.χ. φωτοβολταϊκών) είτε ενίσχυσης της διμερούς επιχειρηματικής συνεργασίας και των ελληνικών εξαγωγών.

3. Παρακολούθηση και συμμετοχή στη διεθνή κλαδική έκθεση Project Lebanon (24-26.04.2024), η οποία επαναλήφθηκε για πρώτη φορά μετά την πανδημία κοκε (αναλυτικότερα για τη σημασία της έκθεσης ίδ. ανωτέρω σελ. 65).

3.1 Επιχειρηματικές Αποστολές που πραγματοποιήθηκαν

Ανάλογες αποστολές δεν πραγματοποιήθηκαν λόγω της πανδημίας και κυρίως της οικονομικής κρίσης. Πραγματοποιήθηκαν συχνά ενέργειες ενημέρωσης, πρόσκλησης και διευκόλυνσης Λιβανέζων επιχειρηματιών, που επιθυμούν να λάβουν μέρος σε Διεθνείς Εκθέσεις στην Ελλάδα (όπως Exprofood, κ.α.) ή να πραγματοποιήσουν επενδυτικά σχέδια στην Ελλάδα, περιλαμβανομένων των τομέων της υγείας, της ναυτιλίας, της βιομηχανίας μόδας και του τουρισμού. Σαφώς θα υποστηριχθεί η οποιαδήποτε στοχευμένη πρόταση κριθεί βιώσιμη/σκόπιμη, από ελληνικής πλευράς, είτε του Υπουργείου μας είτε άλλων κρατικών/θεσμικών/κλαδικών φορέων.

3.1.1 Λοιπές δράσεις για την Προώθηση Εξαγωγών

1. Πραγματοποίηση τακτικών συναντήσεων με την ηγετική ομάδα της Berytech. Η Berytech είναι η πλέον σημαντική θερμοκοιτίδα νεοφυών επιχειρήσεων στην χώρα, με την οποία αποφασίστηκε να συνεχιστεί εντατικά η ανταλλαγή απόψεων και εμπάθυση συνεργασίας μεταξύ του Ελληνικού & Λιβανικού οικοσυστήματος νεοφυών επιχειρήσεων. Συνεπώς, διοργανώθηκε από το Γραφείο ΟΕΥ η πρώτη διαδικτυακή συνάντηση, παρουσία πολλών διευθυντικών στελεχών και των δύο πλευρών, με τον οργανισμό μας Enterprise Greece, στα

τέλη Νοεμβρίου 2022 ενώ το 2023-2024 συνεχίστηκαν οι διαδικτυακές συναντήσεις με το EBFA, και άλλους φορείς.

2. Το Γραφείο, κατά το 2024, ανταποκρίθηκε εγγράφως σε 28 αιτήματα ελληνικών εξαγωγικών επιχειρήσεων και σε 20 αιτήματα λιβανικών εισαγωγικών οίκων. Η μείωση του όγκου των αιτημάτων ήταν αναπόφευκτη λόγω του πολέμου. Η συνολική εξερχόμενη αλληλογραφία του Γραφείου ανήλθε σε 375 έγγραφα, ενώ προχώρησε σε 95 αναρτήσεις συνολικά ενημερωτικών δελτίων, μικρο/μακροοικονομικής πληροφόρησης, ενημερωτικών σημειωμάτων για κλάδους-προϊόντα και υπηρεσίες, ερευνών/μελετών αγοράς κ.ά., παρά την οικονομική ύφεση που μαστίζει τη χώρα και τη δυσκολία εξεύρεσης αξιόπιστων στοιχείων, με στόχο την συστηματική ενημέρωση για την οικονομία του Λιβάνου, του συνόλου αποδεκτών των εγγράφων μας.

3.1.2 Δράσεις για την Άρση των Εμποδίων Πρόσβασης στην Αγορά

1. Διαδικτυακές και με φυσική παρουσία συναντήσεις - συνεργασία με Economy & Trade Cluster της Ε.Ε. στον Λίβανο, για θέματα επιβολής εκτάκτων δασμών Ευρωπαϊκών Προϊόντων και άλλα θέματα σχετιζόμενα με την λιβανική οικονομία και το εμπόριο. Τακτική και συνεχή παρακολούθηση της επιτόπιας αγοράς και τήρηση επισκέψεων σε καταστήματα, υπεραγορές κ.ο.κ.ε., από πλευράς Γραφείου ΟΕΥ, για τον ενδεχόμενο εντοπισμό είτε παραποιημένων προϊόντων, παραβιάσεων προϊόντων ΠΟΠ κοκε Εφόσον διαπιστωθούν κρούσματα, πραγματοποίηση όλων των ενδεδειγμένων ενεργειών για την αντιμετώπισή τους (συναντήσεις, επιστολές, διαβήματα σε αρμόδιους φορείς στη χώρα διαπίστευσης, συνεργασία με Υπηρεσίες της ΕΕ, Επιμελητήρια, πληττόμενες επιχειρήσεις, κοκε., ανάλογα με την περίπτωση). Προς το παρόν, δεν έχουν παρατηρηθεί παρόμοια φαινόμενα.

3.2 Άλλες ενέργειες.

1. Δραστηριοποίηση για την προβολή του τομέα τεχνολογίας της χώρας μας και την προσέλκυση επενδύσεων και επιχειρηματικών συνεργασιών, ιδίως στους τομείς τηλεπικοινωνιών, πληροφορικής, ψηφιοποίησης και τεχνολογιών μεταφορών, μέσω στοχευμένης ενημέρωσης των υπηρεσιών μας και των ελληνικών θεσμικών και επιμελητηριακών φορέων ΘΕΑ-ΕΒΕΑ, ΗΕΠΙΑ, Ε.Γ. ΣΑ κ.ά., για την παρουσίαση αξιόλογων λιβανικών τεχνολογικών εταιριών, κατάλληλων για ανάπτυξη συνεργασίας. Στοχευμένη σειρά ενεργειών Γραφείου ΟΕΥ Βηρυτού για την ενίσχυση της διμερούς συνεργασίας στον νευραλγικό τομέα της τεχνολογίας, είτε μέσω της προσέλκυσης επενδύσεων είτε της αύξησης των εξαγωγών μας στον Λίβανο, και συγκεκριμένα, μέσω:
 - προσέγγισης λιβανικών νεοφυών επιχειρήσεων και ενημέρωσής τους για την ελληνική αγορά στον τομέα των νέων τεχνολογιών
 - διευκόλυνσης θεσμικής συνεργασίας Ελληνικών φορέων (ELEVATE GREECE, Ε.Γ. Σ.Α., ΕΒΕΑ-ΘΕΑ, ΗΕΠΙΑ κ.ά.) με την σημαντικότερη θερμοκοιτίδα νεοφυών επιχειρήσεων στον Λίβανο, Berytech, με κύρια ειδίκευση τον τομέα των τροφίμων και των αγροδιατροφικών προϊόντων.
 - Συνέχιση επικοινωνίας με τα διευθυντικά στελέχη της Berytech και αναζήτησης από πλευράς μας των κατάλληλων μορφών συνεργασίας με εν λόγω οργανισμό καθώς και προσέλκυσης συμμετοχής της λιβανικής πλευράς στην κλαδική έκθεση τεχνολογίας Beyond, που διοργανώνει η ΔΕΘ-HELEXPO, σε ετήσια βάση, στη Θεσσαλονίκη.
2. Το Γραφείο ΟΕΥ συμμετείχε ενεργά, σε σειρά στοχευμένων εκδηλώσεων, που διοργανώθηκαν στη φιλοξενούσα χώρα, ως αποτέλεσμα σύμπραξης δημόσιου και ιδιωτικού τομέα, (λ.χ. παρακολούθηση της λειτουργίας της πρώτης διαδικτυακής πύλης για το εμπόριο του εδών Υπουργείου Οικονομίας και Εμπορίου, ενώ καλλιέργησε επαφές και μελέτησε περιπτώσεις ανάπτυξης εμπορικών σχέσεων, με έμφαση σε διατροφικά προϊόντα).
3. Το Γραφείο καλλιέργησε την επικοινωνία και την επιχειρηματική δικτύωση με την ηγεσία της Ένωσης Οينوπαραγωγών Λιβάνου και των κυριότερων πιστοποιημένων οινοποιείων της χώρας, με στόχο να διευκολύνει, σταδιακά, την επίτευξη συνεργασίας με αντίστοιχους ελληνικούς φορείς (ΕΔΟΑΟ, ΣΟΕ, κ.ά.), όπως άλλωστε επιθυμεί και η λιβανική πλευρά, ενώ το 2023 μεθοδεύτηκε η συμμετοχή των λιβανικών κλαδικών φορέων και οινοποιείων στην έκθεση Οινόγραμμα 2024.

4 ΚΟΙΝΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ ΔΡΑΣΕΩΝ ΕΞΩΣΤΡΕΦΕΙΑΣ

- Συμπλήρωση **προτύπου αρχείου excel** «Ημερολόγιο Δράσεων Εξωστρέφειας», απολογιστικά, με τις δράσεις, που πραγματοποιήθηκαν κατά το έτος αναφοράς (και οι οποίες κατά κανόνα αναφέρονται στα δύο ανωτέρω κεφάλαια).

5 ΑΝΑΛΥΣΗ & ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΔΕΙΚΤΩΝ ΜΕΤΡΗΣΗΣ

- Μέσος χρόνος διεκπεραίωσης Αιτημάτων: **1 ημέρα**. Το Γραφείο καταβάλλει προσπάθεια έγκαιρης και έγκυρης εξυπηρέτησης των επιχειρηματικών αιτημάτων, αυθημερόν, καλυτερεύοντας τον χρόνο διεκπεραίωσης σε σχέση με προηγούμενα έτη.
- Ο συνολικός αριθμός καταχωρήσεων πληροφόρησης στη διαδικτυακή πύλη Agora, περιλαμβανομένων κλάδων-προϊόντων και του οικονομικού περιβάλλοντος της περιφέρειας αρμοδιότητας του Γραφείου ανήλθε σε ενενήντα πέντε (**95**), ξεπερνώντας τον αρχικό προγραμματισμό του έτους συνολικά. Τούτο οφείλεται στην προσπάθεια της συστηματικής ενημέρωσης για την οικονομία του Λιβάνου, του συνόλου αποδεκτών των εγγράφων μας, περιλαμβανομένων των θεσμικών και κλαδικών φορέων της χώρας μας.
- Ο αριθμός στοχευμένων εκδηλώσεων και ενεργειών Γραφείου ανήλθε σε δεκαπέντε (**15**), με συνέπεια και χωρίς ουσιαστικές αποκλίσεις, ως προς τις δράσεις, που είχαν αρχικά ανακοινωθεί στον προγραμματισμό για το 2024, αυξημένος σε σχέση με τον αρχικό προγραμματισμό, σε όλες τις περιπτώσεις αδαπάνως για το Ελληνικό Δημόσιο, καθώς καταβλήθηκε η προσπάθεια αξιοποίησης της επιχειρηματικής δικτύωσης του Γραφείου, μετά την επαναφορά σε ορισμένα δρώμενα και στοχευμένες εκδηλώσεις, ιδίως κατά το α' εξάμηνο του έτους, πριν από το πλήρες ξέσπασμα του πολέμου, αφενός με τους εδώ κρατικούς/θεσμικούς/κλαδικούς φορείς/υπηρεσίες και λιβανικές εταιρίες, αφετέρου μέσω της καλλιέργειας συστηματικών επαφών με την ελληνική κοινότητα και την λιβανική επιχειρηματική κοινότητα. Επιπλέον, καταβλήθηκε κάθε δυνατή προσπάθεια, δεδομένων των μεγάλων δυσχερειών, που δημιούργησε η πανδημία, να γίνει η καλύτερη δυνατή χρήση των τεχνολογιών επικοινωνιών και αξιοποιήθηκε στο μέγιστο η ηλεκτρονική/διαδικτυακή διασύνδεση. Επισημαίνεται, και για το 2024, το συνεχιζόμενο ενδιαφέρον της λιβανικής επιχειρηματικής κοινότητας για την ελληνική αγορά, μέσω της τοποθέτησης επενδύσεων, κυρίως στον κλάδο ακίνητης περιουσίας στην Ελλάδα και, σε αρκετές περιπτώσεις, της μετεγκατάστασης της επιχειρηματικής έδρας της λιβανικής εταιρίας στην Ελλάδα, λόγω της κρίσης, που μαστίζει τον Λίβανο, ενώ πολλοί Λιβανέζοι έχουν αναζητήσει, επιτυχημένα, εργασία στη χώρα μας.
- Το Γραφείο συνέταξε την έρευνα αγοράς που είχε ανακοινώσει στον αρχικό προγραμματισμό του, Επίσης, συντάχθηκε η ετήσια έκθεση του Γραφείου και το οικονομικό προφίλ Λιβάνου, όπως και όλα τα απαιτούμενα αρχεία ΣΔΠ, επικαιροποιήθηκε ο Οδηγός Επιχειρείν και οι Χρήσιμες Διευθύνσεις, ενώ συντάχθηκαν έξι (6) διμηνιαία δελτία επιχειρηματικών εξελίξεων, εκπονήθηκαν ενημερωτικά σημειώματα για τις οικονομικές και εμπορικές σχέσεις Λιβάνου και τρίτων χωρών (λ.χ. άλλες χώρες MENA), καθώς και σειρά ενημερωτικών σημειωμάτων, καθ' όλη τη διάρκεια του έτους, για την καταγραφή και αντιμετώπιση των οικονομικών επιπτώσεων της οικονομικής ύφεσης μετά την καταστροφική έκρηξη που έπληξε τον Λιμένα Βηρυτού στις 4.08.2020, της πανδημίας και του πολέμου στη Γάζα και στον Λίβανο από τον Οκτώβριο 2023 -ιδίως στο μέτωπο του πληθωρισμού, της αύξησης των τιμών ενέργειας, της ανθρωπιστικής βοήθειας και της αναπτυξιακής συνεργασίας, τα μέτρα στήριξης από πλευράς διεθνούς κοινότητας και διεθνών οικονομικών οργανισμών, καθώς επίσης για τις εξελίξεις στον τομέα του τουρισμού, στον οποίο ο Λίβανος δίνει τη δική του «μάχη», με κύρια όπλα την πολιτιστική κληρονομιά, τον τομέα υπηρεσιών και την γαστρονομική παράδοση.
- Ο αριθμός των ενεργειών πληροφόρησης που αφορούν το οικονομικό περιβάλλον του Λιβάνου προς κρατικές υπηρεσίες και φορείς ανήλθε σε πενήντα (**50**), λόγω της συνεχούς ροής

εξειδικευμένης πληροφόρησης για οικονομικά, εμπορικά, τραπεζικά, επενδυτικά και ενεργειακά θέματα, που απασχολούν τη φιλοξενούσα χώρα.

- Ο αριθμός των ενεργειών προσέλκυσης ξένων επενδυτών στην Ελλάδα ανήλθε σε δεκαπέντε **(15)**, καθώς το Γραφείο μας συντόνισε και διοργάνωσε, σε συνεργασία με την Αρχή, με τον καθ' ύλην αρμόδιο ελληνικό φορέα Enterprise Greece SA, άλλους φορείς και κατάλληλες λιβανικές εταιρίες, στοχευμένες ενέργειες, που αφορούσαν τη συνεχή επιχειρηματική δικτύωση και προσέλκυση επενδύσεων στη χώρα μας (αναλυτικά σε 2.1 και 2.1.3 και 2.2). Η συγκεκριμένη κατηγορία στόχων και προσπάθειά μας αποτιμάται εν γένει θετικά από το σύνολο των συνομιλητών μας.
- Τέλος, ο αριθμός συμμετοχών του Γραφείου στο πλαίσιο Οργανισμών, Ομάδων Εργασίας και Συναντήσεων ΕΕ ανήλθε σε 14 (με φυσική παρουσία και διαδικτυακά).

6 ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ & ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΒΕΛΤΙΩΣΗΣ

6.1 Αίτια Αποκλίσεων - Προτάσεις Εξάλειψης Αποκλίσεων

- γίνεται αναζήτηση των αιτιών που οδήγησαν σε αποκλίσεις από τους ποσοτικούς στόχους που είχαν αρχικά τεθεί και προσδιορίζονται οι διορθωτικές - βελτιωτικές δράσεις που είναι απαραίτητες για να καταστεί δυνατή η εξάλειψή τους

Δεν παρατηρήθηκαν αποκλίσεις, εν αντιθέσει, όπως προαναφέρθηκε, παρά τις δυσκολίες λόγω της επικρατούσας πολεμικής κατάστασης και της συστημικής κρίσης στη χώρα, σημειώθηκε υπέρβαση των αρχικών στόχων.

6.2 Προτάσεις Βελτίωσης

- καταγράφονται συνοπτικά συγκεκριμένες και εφικτές προτάσεις, που αποσκοπούν στη βελτίωση του Συστήματος Διαχείρισης Ποιότητας και των παρεχομένων υπηρεσιών.

Η Προϊστάμενη:

Γαρυφαλλιά-Άλια Ν. Παπαναστασίου
Σύμβουλος ΟΕΥ Α΄